

Torsdagen den 25 maj

Kl. 19.30

Torsdagen den

25 maj 1972

Mellanöl

Förhandlingarna leddes till en början av fru andre vice talmannen.

§ 1 Mellanöl (forts.)

Fortsattes överläggningen angående skatteutskottets betänkande nr 30.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Fru talman! Först ett påpekande. Ett tryckfel i motionen 889 med mig som första namn har lett till att motionen i utskottets betänkande redovisas såsom väckt av företrädare enbart för folkpartiet och socialdemokraterna. Det skall vara folkpartiet, centern och socialdemokraterna.

Det kan väl betraktas som ett framsteg, när man i dag kan konstatera att det inte tycks finnas någon enda ledamot av riksdagen som ansluter sig till dem som i APU och i vissa remissinstanser ansett att ingen som helst särbehandling av mellanölsfrågan borde ske utan att man i stället passivt borde avvakta utredningens slutbetänkande. Missförhållandena med missbruk av mellanöl bland en del grupper av ungdom, för att inte säga barn, är så väldokumenterade, att troligen det övervägande antalet politiskt verksamma och ansvariga tycks finna situationen nu påkalla särskilda åtgärder. T. o. m. finansministern, som tidigare motsatte sig förtursbehandling av denna fråga, säger i propositionen att han delar "APU:s uppfattning att det föreligger sådana förhållanden, främst beträffande mellanölskonsumtionen bland ungdomen, att konkreta åtgärder behöver vidtas utan avvaktan på utredningens slutbetänkande". Att sedan åsikterna går isär om de lämpligaste åtgärderna, även på den kortare sikt det här gäller, dvs. innan APU slutfört sitt arbete, hör till själva naturen hos alkoholpolitiken såsom ett kontroversiellt ämne med ofta starkt personligt färgade inställningar i de olika delfrågor, som tillsammans skapar den alkohol- eller nykterhetspolitiska problematiken.

Mellanölets införande 1965 är ett av de mera framträdande exemplen på hur det kan gå, då man låter nästan bara *tro* och kanske därtill *litet vetande* bilda grundvalen för de alkoholpolitiska ställningstagandena. Allt flera bland den majoritet, som den gången röstade igenom förslaget om *fri mellanölsförsäljning*, beklagar väl numera detta beslut.

Man har alltså i APU varnat för att rycka ut mellanölsfrågan ur sitt större alkoholpolitiska sammanhang. Låt oss vänta tills vi med APU:s medverkan, på detta område liksom på så många andra, kan ta en paketlösning. Det är märkligt hur ofta man framför denna synpunkt då det gäller en åtgärd som är eller kan uppfattas som en *åtstramning* och

därför bland vissa grupper möts med misstro eller motvilja. När mellanölet infördes och en *uppmjukning* av alkoholpolitiken alltså skedde, hörde man inte av några som helst krav på helhetsbedömning. Man vidtog i stället vid det tillfället en utpräglad punktuell åtgärd – för all del såsom ett led i den praktiska tillämpningen av den då alltjämt starka tron på en allt friare alkoholförsäljnings välsignelser och automatiskt inträdande förbättringar av nykterhetsförhållandena genom favorisering av marknadsföringen av drycker med lägre alkoholhalt än starksprit.

Motiveringen för mellanölets införande var den tunnast tänkbara. Det stod i propositionen 94 år 1965 att läsa följande departementschefsuttalande:

”Förslag om ett s. k. mellanöl lades fram i proposition redan år 1957 men godtogs då inte av riksdagen. Jag anser tiden nu vara mogen att ånyo taga upp denna fråga.”

Sedan följer en halv sida med detaljförslag men motiveringen bestod som sagt egentligen inte av mera än en enda mening. Den gången varnades det inte för att bryta ut mellanölsfrågan ur sitt större alkoholpolitiska sammanhang.

Var jag står i den här frågan behöver jag inte närmare utveckla. Jag har i ett längre inlägg vid inledningen av kammarens stora debatt den 24 februari 1971 om krav på särbehandling inom APU av mellanölsfrågan utförligt påvisat de obestridliga och av erfarenheten bekräftade skadorna och riskerna bl. a. ur trafiksynpunkt av den fria tillgången på mellanöl i nutidssamhället och angelägenheten av att därför begränsa åtkomligheten av denna dryck särskilt med tanke på ungdomen. Jag ber att få hänvisa till kammarens protokoll rörande denna debatt. Som företrädare för de båda nykterhetsgruppernas gemensamma uppfattning i denna fråga har jag också medverkat vid tillkomsten av motionen 889, som jag berörde i början av mitt anförande och som går ut på att endast maltdrycker med högst 2,8 viktprocent alkohol skall få säljas i allmän handel.

Jag är personligen i hög grad tilltalad av principen att söka komma till rätta med de alkoholpolitiska problemen genom paketlösningar. Men nu får situationen betraktas som så allvarlig, att det är fara i dröjsmål. Det rör sig uppenbart om ett slags undantagssituation.

Några panikåtgärder är det likväl inte alls fråga om enligt min mening. Efter det riksdagsbeslut jag nyss återopade har som bekant ett betänkande utarbetats av APU, och detta har sedan remissbehandlats i vanlig ordning.

Vi har sedan haft tid att noga överväga olika möjligheter. När vi då ägnat oss åt detta, har jag för min del ställt upp två krav som elementära för de åtgärder som bör vidtagas:

1. De skall även i försäljningsledet markera mellanölets dokumenterade karaktär av rusdryck.

2. Åtgärderna skall leda till *snabb* konsumtionsminskning med primär inriktning på ungdomsåldrarna.

Resultatet av övervägandena under dessa förutsättningar har varit tämligen givet och tagit sig uttryck i det motionsyrkande som jag nyss refererade.

Optimistiska tolkningar av senare års konsumtionssiffror har gjorts under påstående att den först starkt växande och nu stagnerade mellanölskonsumtionen haft betydelse för att hålla tillbaka spritkonsumtionen. När man kan konstatera att denna konsumtion för 1971 ligger på ungefär samma nivå som året närmast före motbaksreformen – alltså 1954 – räknat i volymliter starksprit per invånare över 15 år och dessutom vet att vin-, starköls- och mellanölskonsumtionen starkt ökat sedan nämnda år, har man inte särskilt stora anspråk på vad som skall anses som en tillfredsställande alkoholpolitisk utveckling. Eller också hör man till dem som alltfört menar att en omstrukturering av alkoholkonsumtionen från starka till alkoholsvagare drycker utan vidare leder till positiva resultat.

Denna omstruktureringssidé har väl inte hos oss fått sig en lika kraftig törn som i Finland, där mellanölets frisläppande 1969 lett till en dramatiskt växande konsumtion samtidigt som den övriga alkoholkonsumtionen fortsatt att öka. De främsta förespråkarna för mellanölsreformen i Finland – jag tänker på sådana internationellt erkända alkoholforskare som Kettil Brunn och Klaus Mäkelä – är nu i full färd med att lämna grundtanken med mellanölsreformen, nämligen att man enbart genom friare försäljning av mellanölet skulle kunna sänka den totala alkoholkonsumtionen och därmed minska alkoholskadorna. Även vår systembolagschef tycks mena att mellanölsreformen, sådan som den genomfördes i Sverige, var olycklig. I sin årsberättelse för 1971 uttalar han sig i följande pessimistiska ordalag: "Om mellanölet inte införts hade man säkerligen sluppit det missbruk inom vissa grupper som man nu inte kan avskaffa ens om man avskaffar mellanölet."

Teoretiskt låter idén med att omstrukturera alkoholkonsumtionen från starka till svaga drycker alljämt inte alldeles orimlig. Men här finns tydligen enligt erfarenheterna både i Sverige och kanske ännu mera i Finland konsumtionspsykologiska mekanismer med i spelet som visar att främjande av en relativt alkoholsvag dryck såsom mellanöl inte i och för sig, t. ex. genom en sådan drycks egen inneboende konkurrenskraft, slår ut alkoholstarkare drycker. Ligger det över huvud taget något alkoholpolitiskt värdefullt i idén med omstrukturering, måste denna idé tydligen i tillämpningen kombineras med kraftiga konsumtionspolitiska åtgärder av annat slag – prispolitiska åtgärder, hinder för försäljning av speciellt attraktiva alkoholdrycker i den allmänna handeln, reklam begränsningsåtgärder och vad det i övrigt kan bli fråga om. Det *går inte* med en mera primitiv och blind tillämpning av omstruktureringssidén.

Jag skulle, fru talman, också gärna vilja diskutera frågan om huvudman för och innehållet i den föreslagna upplysningskampanjen, men jag avstår av tidsskäl och därför att jag vet att bl. a. herrar Wirtén och Stålhammar kommer att anlägga synpunkter på denna fråga som överensstämmer med mina.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkterna A–D.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Fru talman! För sju år sedan lät riksdagen mellanölet födas – icke

utan stora födslovåndor. Det finns i vårt land några frågor, vilka tycks ha förmåga att dela nationen i två läger. Till dem hör alkoholfrågorna. Den debatt som föregick riksdagsbeslutet om mellanöl bekräftar detta faktum.

Den åsiktsriktning som förfäktade den uppfattningen att mellanölet skulle tränga tillbaka konsumtionen av starkare drycker segrade över den åsiktsriktning som hade motsatt uppfattning, nämligen att alkoholproblemet skulle bli större.

Med dagens perspektiv på 1965 års beslut kan konstateras att bägge dessa uppfattningar tycks ha fått rätt. Förändringen av alkoholvanorna har varit markant medan samtidigt mellanölet har blivit en alltmera dominerande maldryck, som speciellt tycks ha lockat ungdomen till att utnyttja den – tyvärr även i berusningssyfte. Följden har blivit att mellanölet har blivit den stora stridsfrågan då alkoholproblemen behandlas och diskuteras.

När skatteutskottet behandlade motioner till 1971 års riksdag gick det motionärerna till mötes i så måtto att utskottet förordade, att alkoholpolitiska utredningen, APU, borde behandla mellanölsfrågan med förtur, så att årets riksdag kunde ta ställning till mellanölet. Så har skett och ett delbetänkande har lämnats av APU. Tyvärr tycks oenigheten ha varit stor inom utredningen. Det framlagda förslaget med sina reservationer spannar över hela fältet – från att mellanölet skall betraktas som rusdryck till att inga separata åtgärder alls bör vidtagas. Majoriteten i APU har föreslagit att en lagfäst 18-årsgräns för inköp skall införas och att all ölförsäljning skall ske över disk. Dessutom förordades en särskild upplysningskampanj för att motverka alkoholmissbruk.

Skatteutskottet har haft att behandla propositionen 61, där departementschefen frångått förslaget med försäljning över disk men i övrigt i stort sett vidarebefordrat APU-förslaget. Till propositionen har fogats 27 motioner jämte ett yttrande från kulturutskottet, även det försett med en reservation. Det finns således ett rikt material med yrkanden av vitt skilda slag – från förstatligande av bryggerinäringen till totalförbud för mellanöl, reklamförbud, sänkning av alkoholhalten, ökad forskning, ny utredning m. m.

Med ett så omfattande material och dessutom skilda uppfattningar hos utskottsledamöterna torde det icke förvåna att de fattade besluten skurit genom partilinjerna i vissa fall.

Två huvudfrågor har kunnat utskiljas: för det första om mellanölet skulle anses vara rusdryck, enligt fru Åsbrinks m. fl. motion, eller icke, och för det andra om statens ungdomsråd skulle bli huvudman, som propositionen föreslog, eller CAN enligt fru Kristenssons motion.

Voteringarna i utskottet klargjorde att det fanns majoritet för att mellanölet är en rusdryck och samtidigt för att CAN borde bli huvudman för upplysningskampanjen – i bägge fallen med knappast möjliga marginal, 8 röster mot 7. Själv tillhörde jag minoriteten beträffande rusdrycksalternativet och majoriteten beträffande CAN som huvudman, och jag vill något motivera mitt ställningstagande.

Jag anser att departementschefen har rätt då han förordar begränsade åtgärder med hänsyn till att vi måste behandla alkoholpolitiken i hela

dess vidd när utredningen lagt fram sitt slutbetänkande. Att föregripa detta på ett så drastiskt sätt som nu föreslås kan inte vara realistiskt. Det skulle dessutom få till följd att mellanölet helt försvann, eftersom Systembolaget sagt sig icke kunna svara för den distribution och försäljning som skall ersätta nuvarande ca 13 000 försäljningsställen. De som har uppfattningen att mellanölet är en rusdryck borde i klartext ha sagt rent ut att de menar att de helt vill slopa mellanölet, så att det försvinner från marknaden; det blir den effekten, om de får sitt förslag igenom.

Ett annat skäl för mig har varit att det uppstår ett betydande skattebortfall om mellanölet försvinner. Storleken är svår att uppskatta men det torde röra sig mellan 250 och 500 miljoner kronor. Jag anser det uteslutet att kompensera detta bortfall genom att föreslå en skärpt beskattning av andra alkoholhaltiga drycker, eftersom departementschefen i propositionen 95 redan lagt fram ett sådant förslag i samband med sitt förslag om ändring av den direkta beskattningen. Riksdagen måste väl i någon mån länka på sitt anseende, så att vi inte med en veckas mellanrum kommer med lika förslag på höjningar av den indirekta beskattningen för samma varusortiment.

Vidare anser jag att ett totalförbud aldrig kan lösa vårt alkoholproblem. Alltför många totalt misslyckade försök i den vägen har gjorts i olika länder. Däremot kan vi riskera att starkare drycker med svårare skadeverkningar åter blir mera begärliga. Dessutom måste vi befara att langningen kommer att återuppstå i ökad omfattning. Vi kanske kommer att hamna i en situation helt motsatt den vi eftersträvar och syftar till.

Nu föreslås en upplysningskampanj, på vilken 5 miljoner kronor satsas. Rätt utnyttjad borde kampanjen kunna ge en positiv effekt, även om många har den uppfattningen att upplysning är helt bortkastat på det ungdomsklientel som nu missbrukar mellanöl. Jag tycker att detta är en mycket pessimistisk uppfattning, och dessutom är den synnerligen inkonsekvent, eftersom många av tvivlarna på samma gång hävdar att dagens ungdom är så pass mycket mera mogen än gårdagens att vi bör sänka såväl rösträtts- som myndighetsåldern.

Genom att nu fatta beslut i enlighet med vad propositionen föreslår kan vi få fastställt, om ungdomen är mottaglig för upplysning eller inte. Det är enligt min mening synnerligen värdefullt att få detta fastställt, så att vi kan komma från dagens tyckande till konkreta bevis. Skulle det visa sig att tvivlarna får rätt och att ungdomen inte är mottaglig för upplysning, då måste vi säkerligen ompröva vår inställning till den tidigare mognad som ungdomen påstås ha och som föranlett förslag om sänkt rösträtts- och myndighetsålder.

Om propositionsförslaget går igenom och vi får en försäljning med 18-årsgräns, kan besvärigheter uppstå för den personal som utsetts för direktkontakten med kunderna. Att avgöra om någon har fyllt 18 år eller ej är inte lätt. Liksom nu är fallet på systembutikerna bör ett väl synligt anslag finnas, där det klart anges att det är ett riksdagsbeslut som ligger till grund för legitimationskontrollen. Det bör i hög grad underlätta för personalens handlande, om kontroverser uppstår. Eventuellt kan meddelandet kompletteras med en röd lampa, som tänds av kassa-

personalen då legitimation begärs. Denna åtgärd borde ge ett psykologiskt övertag, som kunde medverka till att undvika tvistigheter.

Frågan om vem som skall svara för huvudmannskapet för upplysningskampanjen borde inte behöva vålla någon större strid, även om utskottsmajoriteten frångått propositionen och förordar CAN. Detta har skett med full förståelse för att det måste förekomma ett gott samarbete med många andra organisationer – kanske speciellt med statens ungdomsråd. Men för att en upplysningskampanj skall få avsedd effekt bör vi avvakta dess resultat, innan vi slutligen bestämmer oss för vad som skall ske med mellanölet.

Jag vill även rekommendera att propositionen 61, s. 11, blir föremål för ingående studium. Där finns motivet för APU:s ställningstagande utförligt redovisat. Det är, fru talman, ytterligare en anledning för mig att yrka bifall till reservationen 1.

Herr ENGVIST (s):

Fru talman! Först vill jag instämma i det anförande som herr Wårnberg hållit här i dag och i de yrkanden som han framställt. Jag har emellertid begärt ordet för att mycket kort beröra det särskilda yttrande som jag och några övriga utskottsledamöter har fogat till detta betänkande.

I en rad motioner har framställts olika yrkanden om större samhällsinflytande över ölhanteringen. Egentligen hade vi avsett att avlämna en reservation i enlighet med dessa motionskrav. På grund av formella svårigheter att infoga en sådan reservation i utskottsbetänkandet nöjde vi oss med ett särskilt yttrande.

Frågan om att också beträffande ölhanteringen fullfölja den grundläggande principen i svensk alkohollagstiftning, nämligen att alkoholanteringen skall vara fri från enskilt vinstintresse, är ingalunda ny. Det är en gammal erfarenhet att det enskilda vinstintresset inom alkoholanteringen utgör ett av de svåraste hindren för en framgångsrik alkoholpolitik. Det förtjänar observeras att till den slutsatsen har även, för övrigt inte oväntat, systembolagschefen Rune Hermansson kommit.

Just mellanölet, säger Rune Hermansson i Systembolagets verksamhetsberättelse för 1971, är det bästa exemplet på hur privatekonomiska intressen fungerar i samband med alkohol; när försäljningen stagnerar blir aktieägarna missnöjda och marknadsföringen aktiveras. Rune Hermansson konstaterar vidare att de frivilliga restriktioner som bryggerinäringen och handeln åtog sig när försäljningen ökade, betraktas som en svår belastning trots att de endast har marginell betydelse i det stora hela.

Argumentet att en friare alkoholförsäljning skulle medföra en avdramatisering av alkoholen tillbakavisar Rune Hermansson som "ett rent antagande vars riktighet kan starkt ifrågasättas". Ingen som intresserat sig för de effekter som det fria mellanölet fått kan undgå att dra samma slutsatser som Rune Hermansson. Till dessa synpunkter från chefen för Systembolaget kan fogas att mellanölets införande även betytt en breddning av vinstintresset till att omfatta även den enskilda handeln och Kooperationen. Detta har i sin tur lett till uppseendeväckande och för svensk alkoholpolitisk tradition främmande opinionsyttringar mot sam-

hällets ansträngningar att komma till rätta med alkoholskadorna. Jag har velat föra fram också dessa synpunkter beträffande det enskilda vinstintresset, trots att vårt yttrande i princip endast tar upp frågan om samhällets inflytande över producentintressena.

Oavsett vilket beslut riksdagen fattar i fråga om mellanölets framtid kvarstår kravet på att samhället skaffar sig ett avgörande inflytande över såväl den inhemska produktionen som importen av utländskt öl.

Vi måste nu en gång för alla göra slut på bryggeriernas möjligheter att i strid mot samhällets intressen och med i huvudsak endast aktieägarnas önskan om högsta vinst för ögonen hårt marknadsföra sina ölprodukter. Bryggeriintressena svarar inte mot de krav på socialt ansvar som samhället har anledning att ställa på alla som kommer i beröring med tillverkning och marknadsföring av alkoholdrycker.

Med detta anförande har jag i första hand velat stryka under allvaret i kraven på ett ökat samhällsinflytande över ölintressena. Det är min och många övertygelse att en absolut förutsättning för en framgångsrik alkoholpolitik är att samhället så långt som det över huvud taget är möjligt avlägsnar de enskilda vinstintressena från alkoholhanteringen. Så länge den nuvarande ordningen får bestå kan vi inte räkna med att de som drivs av ett enskilt vinstintresse skall förhålla sig lojala mot samhällets målsättning att minska alkoholskadorna. Vi kommer gång på gång, precis som fallet var t. ex. i samband med mellanölsreformen 1965, att få bevittna hur ansträngningar görs från bl. a. bryggerinäringens sida att vidga de ramar som samhället satt upp för näringen. Det kan inte anses tillfredsställande att samhället i kritiska lägen skall behöva förhandla och ingå särskilda överenskommelser med dem som av rent profitintresse hårt marknadsför varor som leder till sådana stora skador som t. ex. mellanölet skapat.

Vi förutsätter därför att APU med utgångspunkt i de motioner om ett ökat statligt inflytande över ölhanteringen som behandlas i detta betänkande ägnar frågan särskild uppmärksamhet vid sitt fortsatta utredningsarbete.

Fru talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter för att ytterligare understryka vad vi framför i vårt särskilda yttrande.

Herr MUNDEBO (fp):

Fru talman! En social verklighet är ofta svår att beskriva. Vi kan visserligen använda statistiska data, vi kan hämta stoff ur vetenskapliga och andra undersökningar, vi kan ta del av erfarenheter och kunskaper hos andra människor och vi kan komplettera det med våra egna intryck. Men ändå kan verkligheten ofta vara svår att fånga, i synnerhet om vi också vill förklara varför den ser ut på ett visst sätt, vilka faktorer som har föranlett en viss utveckling och vad som skulle hänt om en eller annan faktor hade varit annorlunda.

Detta gäller i synnerhet den fråga som vi nu diskuterar – mellanölet. Vi har fått ta del av och vi kommer att få ta del av många siffror, vetenskapliga undersökningar, personliga erfarenheter och intryck, många bestämda slutsatser. Men jag kan ändå inte bli övertygad av alla de inlägg som är så klara i sin slutsats om mellanölets roll, om vad mellanölet har

betytt under de gångna åren, om vad ett avskaffande av mellanölet skulle betyda. Några saker är helt klara. Vi känner konsumtionsutvecklingen. Vi vet exempelvis att spritkonsumtionen i Sverige under 1960-talet har varit i stort sett oförändrad, att vinkonsumtionen har ökat rätt väsentligt. Vi vet att mellanölskonsumtionen efter 1965 omedelbart fick en stor omfattning men att den stagnerat under de senaste två åren. Eftersom starkölskonsumtionen har minskat kan vi alltså notera en viss tillbakagång för de starkare ölsorterna.

Skall vi ge en sammanfattande bild av utvecklingen efter reformen 1954 kan vi konstatera, att det har skett en övergång från starkare till svagare drycker. Vi har alltså nått ett av syftena med 1954 års reform. Vi har också nått ett av syftena med mellanölsbeslutet 1965. Detta är klara och otvetydiga fakta.

Vi känner också konsumtionsutvecklingen i andra länder. Vi vet exempelvis att ökningstakten har varit högre i de andra nordiska länderna och att Sverige ingalunda intar någon ledande plats då det gäller alkoholkonsumtion och i synnerhet inte i fråga om ölskonsumtion.

Så här långt kan vi beskriva verkligheten med stöd av fakta. Men det blir svårare då vi vill gå längre.

En central fråga i detta sammanhang är: Hur stor är konsumtionen i olika grupper, framför allt i olika ungdomsgrupper? Det finns en del undersökningar om det. Flertalet undersökningar säger att majoriteten av svensk ungdom använder öl på ett hyfsat sätt och att mellanölet inte har någon huvudroll som berusningseffekt. De flesta ungdomar använder alkohol men på ett sådant sätt att det inte medför några problem. Men undersökningarna är inte särskilt omfattande, och de rymmer osäkerhetsmoment. Min uppfattning är därför att vi inte vet särskilt mycket om konsumtionen i olika grupper, att vi inte bör fästa särskilt avseende vid siffror om läget i den eller den gruppen, i den eller den kommunen etc.

En annan central fråga är ju: Vilka problem har konsumtionen medfört? Vilka sociala och andra problem har vi fått – nya problem, skärpta problem – till följd av mellanölet? Vi har undersökningar om det också. Vi har bilder från lärare, ungdomsgårdsföreståndare m. fl., och det är ofta rätt dystra bilder. Särskild uppmärksamhet fick en bok förra året: Mellanölet – ett nytt ungdomsproblem. Det fanns oroande material i den boken. Den var engagerande men slutsatserna var ofta förenklade och överdrivna, resonemangen rätt ytliga. Jag kan inte finna annat än att det enda rimliga och hållbara svaret också på den här frågan – vilka problem mellanölet har medfört – är att vi vet inte mycket om det. Vi vet att vi har ungdomsproblem, vi vet att de i vissa avseenden har blivit besvärligare, vi vet att problemen berör flera, berör flera mycket unga människor. Men vi borde vara litet mindre säkra när vi beskriver deras art och omfattning. Och kanske den bild som vi får genom massmedia och alla uttalanden från dem som säger sig ha erfarenhet inte alltid är helt korrekta då man granskar den faktiska utvecklingen. Vi minns exempelvis debatten kring försöken med starkölsförsäljning i Värmland och Göteborgs och Bohus län. Det talades om ett mycket omfattande ungdomsfylleri, men statistiken visade att ungdomsfylleriet i själva verket minskade under den perioden.

En tredje central fråga - och det är kanske den viktigaste - är: Vad är orsaken till de sociala problem vi har i dag? Många har svaret klart: Det är mellanölet. Det är mellanölet som är en huvudorsak till våra ungdomsproblem. Skulle vi få bort mellanölet, skulle vi lösa våra ungdomsproblem, säger somliga, skulle vi minska våra ungdomsproblem, säger de mera försiktiga.

Det är kännetecknande för den svenska sociala debatten att man så ofta försöker finna *en* förklaring till alla problem, att man försöker peka ut *en* orsak, att man tror att man kan lösa problemen om man undanröjer denna orsak. Vi borde veta att det inte är så. Den sociala verkligheten är mycket mera sammansatt. Jag tror inte på några bestämda och entydiga slutsatser då det gäller att beskriva en social verklighet. Den enda slutsats vi kan ha rätt att dra är att mellanölet kan vara en bidragande faktor, är ett av våra sociala problem. Men vi kan inte säga någonting om hur utvecklingen hade sett ut om mellanölet inte hade funnits till under de gångna åren, hur alkoholkonsumtionen då hade sett ut, vilka ungdomsproblem vi då hade haft.

Fru talman! Jag vill alltså tala för en högre grad av försiktighet, mera av nyanserade slutsatser, mindre av säkerhet och visshet, då vi beskriver utvecklingen, nuläget och framtiden, då vi bedömer mellanölets roll.

Vi har fått en del underlag för vår debatt och vårt beslut. Vi har tillgång till de data som finns och de synpunkter och värderingar som myndigheter och organisationer på detta område har. Den alkoholpolitiska utredningen säger i sitt delbetänkande om mellanölet, att det finns oroande drag i utvecklingen på alkoholområdet. Utredningen diskuterade ett stort antal åtgärder och stannade för att föreslå vissa restriktioner som direkt tog sikte på att begränsa mellanölsmissbruket bland ungdomar. Utredningen avvisade bl. a. förslag om försäljningsförbud och om försäljning i systembutiker.

Ett 60-tal remissinstanser yttrade sig över förslaget. De avvisade - eller tog inte upp - tanken på mellanölsförbud. Några få förordade systembutiksalternativet. Flertalet stödde utredningens förslag om en 18-årsgräns. Men meningarna var delade beträffande förslaget om manuell betjäning.

Finansministern har enligt min mening dragit de riktiga slutsatserna av det material som finns, då han förordar vissa restriktioner i syfte att minska bruket av mellanöl hos unga människor men nu inte vill medverka till sådana åtgärder som exempelvis tillverknings- eller försäljningsförbud eller försäljning enbart i systembutiker. Det är också en uppfattning som delas av sju av skatteutskottets ledamöter.

Ett skäl för den slutsatsen är att den alkoholpolitiska utredningen nu börjar närma sig slutskedet i sitt arbete. Det hade i och för sig varit bra om utredningen nu hade varit färdig. Då hade vi kunnat diskutera alkoholpolitiken i dess helhet. Vi måste få göra en samlad bedömning av hur alkoholpolitiken skall se ut. Mellanölet är ju bara en av många alkoholdrycker.

Vi bör inte i dag göra några mera drastiska förändringar av nuvarande system, då vi inom en kort tid skall få underlag för beslut om hela alkoholpolitiken. Det finns inte heller sakligt underlag för sådana

drastiska förändringar i en situation då konsumtionen står stilla eller minskar. Vi kan emellertid göra en del justeringar av de nuvarande bestämmelserna. Sådana förändringar föreslås också. Låt oss besluta om dem.

Skatteutskottets majoritet vill ha ett mellanölsförbud. Det kan förefalla som en enkel och effektiv lösning. Men är den så bra? Jag har inte funnit några övertygande skäl för ett sådant förbud. Jag tror att det i huvudsak skulle vara att förflytta problemen till andra sektorer, till andra former av giftkonsumtion, former som kan vara farligare både vid konsumtionstillfället och på längre sikt. Det skulle vara att skapa nya sociala problem, att skärpa en del av de ungdomsproblem vi redan har. Det är en illusion att tro att vi kan lösa ungdomens sociala problem genom ett mellanölsförbud. Detta sägs också klart i en rad vägande remissyttranden av myndigheter och organisationer med betydande erfarenhet på detta område.

Fru talman! Vi som i dag säger att det inte finns tillräckliga skäl för att besluta om ett mellanölsförbud är lika medvetna om de sociala problemen och har ett lika starkt socialt ansvar som de som menar att man bör besluta om ett sådant förbud. Men vi tror inte att majoriteten har redovisat någon bra lösning.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 1 av herr Brandt m. fl.

I detta anförande instämde herr Molin (fp) och fröken Bergström (fp).

Herr WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag vill inledningsvis ha sagt att oavsett alla misstänklighöranden som under åren kommit -- och fortfarande kommer -- från nykterhetsrörelsen, så är den här frågan för mig enbart en fråga om alkoholpolitik. Inte ens skatteinkomsterna på de alkoholhaltiga dryckerna bekymrar mig särskilt mycket. Det låter naturligtvis finanspolitiskt ansvarslost, men jag ser frågan i första hand alkoholpolitiskt. För mig framstår det som djupt cyniskt att vi endast satsar småslantar på information, undervisning, förebyggande åtgärder och vård, när staten samtidigt hävar in miljarder på människors beroende av alkohol.

Jag anser det således vara tämligen likgiltigt om ett mellanölsförbud innebär en inkomstminskning för staten på några hundratal miljoner. Om riksdagen nu skulle besluta i enlighet med förslaget om ett mellanölsförbud, så anser jag att vi skriver alkoholpolitisk historia. De riksdagsmän som senare i kväll trycker på ja-knappen gör enligt min mening ett uppseendeväckande avsteg från den målsättning och inriktning som den svenska alkoholpolitiken har haft sedan i slutet av 1950-talet och som bl. a. inneburit att alkoholkonsumtionen på olika sätt skall styras över från starka till svaga drycker.

Har vi lyckats med det? Jag vill påstå att vi är på väg att lyckas. Man måste dock beakta att man inte ändrar vanor och attityder beträffande alkoholbruket på några år. Det är svårt att på några år få bort det gamla råa brännvinsupandet och alla de primitiva seder och bruk som sammanhänger med det. Och fortfarande påverkas, tror jag, de svenska alkoholvanorna av smygdrickandet, av hyssjandet, av dramatiken.

Den alkoholpolitiker som inte enbart styrs av prestige och känslomässigt engagemang måste väl ändå medge att det finns visa ljusa, förhoppningsgivande fläckar i alkoholmönstret i dag. Det dricks exempelvis inte på samma sätt i dag som förr i samband med värnpliktsinryckningarna. Vinet har ersatt helan och halvan på allt fler bjudningar runt om i landet. Alkoholmängden per konsumtionstillfälle är vidare mindre. Svensken kan faktiskt i dag se en halvfyllad flaska – det kunde man inte förr. "Botten opp!" var mottot.

Att således få det svenska folket att dricka på ett mera måttligt och hyfsat sätt tar mera tid än 5-6 år. Det kan ta 10 år, det kan ta 15-20 år. Och alldeles särskilt gäller detta om vi försummar informationen och undervisningen. Mina kolleger i kammaren måste väl ändå medge att det här är en fråga som i hög grad är beroende på vad föräldrarna gör, vad lärarna gör, vad ungdomsledarna gör och vad samhället över huvud taget satsar i positivt och konstruktivt hänseende.

Våra strävanden att styra över konsumtionen från starka drycker till svaga har krönts med en viss framgång, om man ser till statistiken. 1971 är det första år under vilket Systembolaget sålt mindre sprit än vin – spritförsäljningen sjönk från 53 miljoner liter till knappt 51 miljoner liter – och vidare har den totala alkoholförsäljningen i landet, mätt i ren 100-procentig alkohol per vuxen, dvs. invånare över 15 år, sjunkit.

Jag tror det var herr Wiklund i Stockholm som just efterlyste snabba åtgärder, så att vi skulle kunna få ned den totala konsumtionen snabbt. Det är alltså första gången sedan 1960 – bortsett från strejkåret 1963 – som så sker. Nedgången från 7,16 till 7,01 liter ren alkohol är inte särskilt stor, men det är ändå en nedgång – trenden har brutits. Det är glädjande att en ända från 1960 obruten stegring av den totala alkoholförsäljningen i landet för första gången har bytts mot en minskning.

1971 innebär alltså en förhållandevis kraftig ändring av utvecklingen. Huruvida den skall bli bestående är svårt att sia om. Men nog är det väl märkligt att svenska politiker med denna vetskap, och dessutom med vetskapen att alkoholpolitiska utredningen snart blir färdig med sitt huvudbetänkande, tydligen är beredda att fatta beslut om en viktig del av helheten.

Är jag då inte oroad av missbruket? Jo, självfallet. Jag är lika oroad som jag var på 1950-talet av det hejdlösa starkspritdrickandet eller av det tilltagande ungdomssupandet före 1965. Jag har förmånen att jämsides med riksdagsarbetet stå i tämligen god och bred kontakt med människorna utanför det här huset – som många av mina kolleger – och på nära håll ser och upplever också jag fruktansvärda mänskliga tragedier på samhällets baksida och yttringar av ett i vissa delar sjukt samhälle. Men då borde väl jag också säga ja till ett mellanölsförbud? Tänk, fru talman, om problemet var så enkelt! Det är i sanning en illusion att tro att man löser det mycket svåra och komplicerade svenska alkoholpolitiska problemet genom att ta bort mellanölet, eller att med andra ord sänka alkoholhalten i öl med 0,8 procent, från 3,6 till 2,8 procent.

År 1965 tillsattes den alkoholpolitiska utredningen, och vi tio ledamöter med ett större antal experter har nu arbetat i över fem år med det alkoholpolitiska problemet, därav i ett och ett halvt år med

mellanölsproblemet. Flera vetenskapliga undersökningar har utförts, och vi har i utredningen verkligen diskuterat dessa frågor fram och tillbaka. Så småningom kom sakkunnigutredningen fram till att problemet tyvärr inte kan lösas bara med att ta bort mellanölet. Av de 63 remissinstanser som yttrat sig över utredningens betänkande hade 58 samma uppfattning som utredningen, dvs. att problemet inte löses i dag så enkelt som genom att bara ta bort mellanölet.

Vi har här i Sverige en lång och stabil politisk och parlamentarisk tradition, som inte kännetecknas av förhastade beslut vare sig mot en bred och kompakt sakkunnigopinion eller mot en bred och djupt förankrad lekmannaopinion. Är det utan betydelse att exempelvis socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen, Karolinska institutet, Svenska kommunförbundet, Sveriges riksidrottsförbund, Nykterhetsorganisationen Verdandi, Svenska landstingsförbundet, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Handelsanställdas förbund, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, SSU, LO, TCO och Riksförbundet Hem och skola befinner sig bland de 58 remissinstanser som vill vidta åtgärder mot missbruket men som inte tror på åtgärden att ta bort mellanölet?

Vad är då mitt alternativ? Ja, med det alternativ som vi står inför i dag kommer jag naturligtvis att rösta nej, dvs. jag tillstyrker regeringens och utskottsreservanternas förslag, som innebär att vi får en lag om en 18-årsgräns och en skärpning av kontrollen samt att vi äntligen får gehör för kravet på ökad information. Men, fru talman, på litet längre sikt måste alkoholpolitiken bli föremål för en genomgripande helhetsdiskussion, och den får vi ju ganska snart med tanke på att alkoholpolitiska utredningens huvudbetänkande är aviserat. Det alkoholpolitiska problemet kan inte behandlas utan att man närmare studerar hur det svenska samhället fungerar i stort som i smått.

Vi måste också studera de enskilda människornas situation. Varför dricker man? Gör man det därför att det är gott eller därför att den sociala balansen saknas? Visst har människorna i allmänhet i dag materiella problem. Det står helt klart. Men jag tror ändå att det är problem av en annan art som i detta sammanhang särskilt måste studeras. Jag tänker exempelvis på ensamhetsproblemen, på barnen i splittrade hem, på de ensamstående, på familjer som har flyttat från glesbygd till tätort och inte finner sig till rätta, på människorna på arbetsplatsen som inte på samma sätt som förr når kontakt med sina arbetskamrater samt på de gamla som i dag inte får leva tillsammans med den yngre generationen på samma sätt som förr.

Enligt låginkomstutredningen har 10 procent av den vuxna befolkningen – det är omkring 600 000 medborgare -- inte umgänge med vare sig släkt eller vänner. De är med andra ord isolerade från omvärlden. En femtedel av dem – det är 107 000 människor, också detta enligt låginkomstutredningen - är dessutom ensamboende och därmed totaliserade, och av dessa totaliserade är två tredjedelar män och en tredjedel av dessa är pensionärer. Nästan hela denna grupp tillhör socialgrupp 3.

Jag vet att många, och kanske särskilt inom nykterhetsrörelsen, rycker på axlarna åt detta resonemang. Jag har varit med i en debatt där en av de

mest framträdande representanterna för nykterhetsrörelsen har ropat ut i salen att det var nonsens. Ryck gärna på axlarna och ropa gärna ut att det är nonsens, men jag är övertygad om att det finns ett samband med det svenska alkoholpolitiska problemet.

Jag tror också att det sätt på vilket människorna upplever sin trygghet i dag påverkar livssituationen. Se exempelvis på befolkningsomflyttningarna eller strukturonvandlingarna inom yrkeslivet eller på arbetslösheten eller hälsofarorna eller på det förhållandet, att man får dålig information på arbetsplatsen eller i samhället över huvud taget. Vad innebär det för tryggheten? Förr kunde folk lita på vad som stod i tidningarna och vad som sades i radio. I dag vågar man inte lita på massmedia. Vad betyder detta för tryggheten? Och för övrigt förstår man inte vad de säger. Vad innebär vidare brottslighetsutvecklingen, miljöfarorna och trafikdöden för människornas trygghetskänsla?

En annan faktor som jag anser att man också måste ta hänsyn till är faktiskt hur meningsfull människorna finner tillvaron. Gå exempelvis ut och fråga folk: Vad lever du för? Vilket är ditt livsmål? Fråga de gamla, fråga de äldre som är arbetslösa, fråga de ungdomar som inte trivs och finner sig till rätta i den skola som vi har försökt att reformera. Fråga också de ungdomar som redan nu vet att det kommer att bli besvärligt för dem att få arbete efter avslutad yrkesutbildning. Fråga ungdomarna som i dag går arbetslösa vad de känner för mening med tillvaron. Fråga också många, många kvinnor som i dag sliter med två jobb: ett i hemmet och ett utanför hemmet. Fråga de människor som i dag tvingas att extraknäcka för att kunna klara sig och sin familj materiellt. Fråga även de människor som står vid löpande bandet i fabriken och inte vet särskilt mycket om sin roll i produktionsprocessen.

Fru talman! Jag skulle behöva ytterligare minuter för att också beröra vilken roll boendemiljön spelar i detta sammanhang eller det sätt på vilket vi utnyttjar fritiden, men jag skall begränsa mig till det som jag nu har sagt -- jag tror att jag har antytt för kammarens ledamöter på vilket sätt jag anser att vi måste nalkas det här problemet.

Till detta kan komma de funderingar som man har om det framtida samhället, som med största säkerhet kommer att bestå av människor som fått mera information, mera kunskaper, som dagligen kommer i kontakt med flera åsikter och som har och kräver ett större medinflytande i samhällslivet och i arbetslivet. Talar våra aningar om det framtida samhället och dess människa för ett förbudssamhälle eller för ett fritt och öppet samhälle? Den frågan är inte bara intressant; vi måste som politiker -- och inte minst som alkoholpolitiker -- försöka besvara den.

Jag har förbigått många argument och delproblem. Jag har inte heller bemött mina kollegers inlägg. Det beror på tidsbristen.

Jag slutar mitt anförande med att yrka bifall till reservationen 1.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wennerfors' inlägg föranleder mig att i egenskap av utskottets talesman säga ett par ord.

Jag instämmer i en stor del av vad herr Wennerfors säger om det samhälle vi har, den stress vi lever under och allt annat. Men kommer vi

Torsdagen den
25 maj 1972

Mellanöl

inte att behöva ganska lång tid på oss innan detta samhälle blivit ändrat? Vill herr Wennerfors fortsätta att bedöva det svenska folket med en alkoholdryck eller någonting annat intill den dag då han hunnit ändra samhället? Är samhället i dag sämre än det var på 1930-talet? Är det inte i stället bättre? Kan man då skylla allting på samhällsbesvärligheter när det gäller alkoholkonsumtionen?

Sedan tycker jag att det är att göra våld på sanningen att säga att vi lyckats med den alkoholpolitiska målsättningen: att driva över konsumtionen från starka till svagare drycker. Samtidigt kan man i herr Wennerfors egen utredning läsa att vi i dag fått en våldsam ökning i konsumtionen av den 3,6-procentiga drycken och en lika eller nästan lika våldsam minskning av den 2,8-procentiga. Det är alltså precis tvärtom. Den alkoholhistoria som herr Wennerfors var med om att skapa 1965 innebar att vi drev konsumtionen från svagare till starkare drycker. Påståendet att mellanölet skulle ha hållit spriten tillbaka är felaktigt, eftersom den hölls tillbaka innan mellanölet kom tack vare vinpropagandan och den därav följande ökningen i vinkonsumtionen. Har herr Wennerfors aldrig hört talas om att alkoholkonsumtionen brukar gå ned i en konjunktursvacka? Kan herr Wennerfors verkligen ta 1971 års mikroskopiska minskning som tecken på att kurvan har vänt? Jag tror att redan siffrorna från första kvartalet 1972 kan bevisa motsatsen.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Fru talman! I vad gäller 1930-talets samhälle vill jag gärna instämma i att människorna då hade det sämre såväl materiellt som kulturellt och andligt. Vi har fått ett bättre samhälle, herr Wårnberg, men herr Wårnberg måste också instämma med mig i att detta inte har löst alla problem. Jag tror t. o. m. att herr Wårnberg sade det. Det är dessa problem, framför allt de icke-materiella, som enligt min mening har ett nära samband med det alkoholpolitiska problemet. I vad gäller spritkonsumtionen är det riktigt att den minskade 1971 med 4-5 procent, men sedan 1965 har den minskat med 7 procent. Vi har verkligen fått en stagnation och t. o. m. en minskning när det gäller spritkonsumtionen. Det bör vi ta hänsyn till när vi debatterar denna fråga.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att lägga fram några synpunkter som Handelsanställdas förbund har i den fråga som nu diskuteras. Som framgår av remissyttrandet över alkoholpolitiska utredningens förslag anser förbundet i likhet med det överväldigande antalet remissinstanser att förbud inte är den riktiga lösningen av problemet. Förbundet är här inne på samma linje som LO och TCO, två av de politiska ungdomsförbunden, Nykterhetsorganisationen Verdandi och statens ungdomsråd för att nämna några exempel.

Bakom förbundets ställningstagande ligger ett flertal seminarier för berörda medlemmar, dvs. utgångskassörskor och butiksföreståndare. Dessa seminarier har anordnats tillsammans med ABF, Konsum, SSU, Unga örnar och Verdandi. Vid seminarierna har konstaterats att problemen varit begränsade till ett fåtal försäljningsställen. Det är

framför allt vid försäljning på sena kvällar och söndagar som problemen varit störst.

Jag har därför tillsammans med Alf Pettersson i Malmö i motion nr 1603 föreslagit att dispens för försäljning av mellanöl på söndagar samt efter kl. 20.00 på vardagar inte skulle få medges. En hel del kommuner avslår konsekvent framställningar om dispens.

Jag ställer i dag inget yrkande om bifall till vårt förslag, men jag vill dock uttala förhoppningen att även övriga kommuner skall vara ytterst restriktiva. Jag tycker det var bra att skatteutskottets ordförande herr Brandt i dag uttalade samma uppfattning. Detta uttalande av skatteutskottets ordförande betyder ett starkt stöd för de anställda då de i vederbörande kommuner yrkar avslag på dispensansökningar.

I likhet med en rad andra organisationer, bl. a. dem jag nyss nämnde, har Handelsanställdas förbund också yrkat avslag på en lagstiftning om 18-årsgränsen. Sedan två år tillbaka gäller en överenskommelse mellan riksskatteverkets alkoholbyrå, de handelsanställdas och livsmedelsarbetarnas fackförbund samt livsmedelshandelns och bryggerinäringens organisationer om att ingen försäljning skall äga rum till ungdomar under 18 år. På olika sätt bedriver förbundet en upplysningsverksamhet bland berörd personal om denna överenskommelse och om de sociala problemen i sammanhanget. De affärsanställda vill inte negligera dessa problem, utan vill aktivt delta i arbetet för att få bort skadeverkningar.

Vi har alltså ingenting emot gränsen 18 år, men vi skulle helst se att denna frivilliga överenskommelse fick gälla åtminstone till dess alkoholpolitiska utredningen är klar med sitt slutbetänkande och då ytterligare erfarenheter har vunnits av verksamheten. Vi är rädda för att de anställda skall få arbeta under åtalshot om de vid något enstaka tillfälle av misstag skulle råka bryta mot bestämmelsen.

Eftersom vi inte fått stöd från någon ledamot av utskottet skall jag inte heller här ställa något yrkande. Vi vill för dagen nöja oss med vad utskottets reservanter säger, nämligen att det förutsättes "att APU kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt den här behandlade frågan vid sitt fortsatta arbete". Vi får ju möjligheter att återkomma ifall olägenheterna blir alltför stora.

Till sist vill jag instämma i utskottsreservanternas reaktion mot de provokationer och försök till angiveri som organiserats i syfte att sabotera den frivilliga överenskommelsen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Fru talman! Riksdagen tar verkligen på sig ett tungt ansvar om den förödande mellanölsfloden får fortsätta att förstöra vårt folk och i synnerhet Sveriges ungdom. Skadeverkningarna kommer i så fall att fortsätta och, vad som är ännu värre, de kommer troligen att öka. Om vi inte nu tar itu med mellanölsproblemet, kommer de som har vinning av tillverkningen att ta detta som ett tecken på att nu är det fritt fram för att kapa åt sig ytterligare profit, naturligtvis utan att ta minsta ansvar för skadeverkningarna.

Vi har nu sex sju års erfarenhet av hur mellanölet verkar. Det kan bara

karaktiseras med ett par ord: spåren förskräcker. Det är ett av de största misstagen i alkohollagstiftningen som vi gjort när mellanölet infördes 1965.

Att stora delar av Sveriges ungdom skall få förstöras av mellanölsfloden är förfärande.

Det är två erfarenheter man fått under den här tiden som jag vill betona i denna debatt. Ofta framhåller man att mellanöl som bara innehåller 3,6 procent alkohol inte kan vara så farligt, eftersom man fritt kan köpa starkare drycker som vin och sprit. Men det bör nogsnamt observeras att det inte alltid är alkoholstyrkan som är det avgörande, utan det är lättillgängligheten och marknadsföringen som betyder så mycket. Den andra faktorn som inverkar är mellanölets bedräglighet. Både äldre och yngre invaggas mycket lätt i trygghet med orden "detta är bara öl, varken vin eller sprit jag dricker". Men hur många är medvetna om att en burk mellanöl innehåller lika mycket alkohol som 5 centiliter brännvin? Det är en väl tilltagen snaps. Tänk på vilken inverkan detta har på en 12- 13-åring med hans relativt låga kroppsvikt. Mellanölet blir på det sättet en farlig tillväjningsdryck för ungdomen. För den som börjat dricka en alkoholdryck som mellanöl är steget mycket kort till att fortsätta med starkare drycker. På det sättet medverkar det till att skola upp en grupp människor som förr eller senare blir alkoholskadade. Om jag sammanfattar vad jag nu har sagt är det att lättillgängligheten och bedrägligheten är två farliga faktorer när det gäller mellanölets skadeverkningar.

Vidare har det talats om konsumtionen. Herr Wennerfors och andra har uttalat sin glädje över sänkningen 1971 - och den är jag också glad över. Men varför inte tala om 1972? Varför inte tala om att mellanölskonsumtionen under januari-februari-mars steg med 1 300 000 liter och starkölskonsumtion med 50 000 liter? Det är färskare siffror, och tyvärr kan vi inte säga att trenden vänt nedåt utan i stället har den vänt uppåt. Det var alltså en högst tillfällig nedgång under år 1971.

Vidare har bl. a. herr Mundebo talat om en övergång, och hans argument har redan bemötts av herr Wörnberg. Det har inte, herr Mundebo, skett någon övergång till svagare drycker. Spritdryckskonsumtionen är nu ungefär lika hög som 1954 - motbokens sista år - medan vinkonsumtionen har mer än tredubblats och maldryckskonsumtionen nu är 124 procent högre än vid den tiden. Då får man det resultat som man kan läsa om i Dagens Nyheter i dag i en artikel som heter Kan kurvorna vändas? Där anføres bl. a.: "Så infördes mellanölet hösten 1965. På de sju åren därefter har den totala alkoholförbrukningen stigit från 5 till 7 liter enligt samma mätt. Mellanölets andel därav är nu 2 liter." - Det rör sig alltså om ren alkohol.

Artikeln fortsätter senare: "Mellanölet har sedan introduktionen i mitten av 60-talet bara praktiskt taget slagit ut den alkoholsvagate pilsnern och ökat alkoholförbrukningen i landet med 40 procent."

När man talar om att det skulle ha skett en övergång till svagare drycker talar man om något slags kvacksalverinykterism. Det är att släcka elden med bensin. Verkan har tyvärr inte alls varit en övergång - jag skulle verkligen ha önskat det, men det är inte så.

Jag tror att det råder stor enighet även bland dem som av andra skäl vill behålla mellanölet på det sätt som det nu hanteras, att det har medfört avsevärda skadeverkningar. Detta har omvitnats av personer i ansvarsställning så många gånger att det inte behöver upprepas. Särskilt vill jag påpeka att personer som inte avstår från alkoholdryckerna helt men som i sitt arbete eller på annat sätt kommer i kontakt med problemet, har förordat restriktiva åtgärder mot mellanölet. Det är framför allt sådana som lärare, vårdpersonal, domstolspersonal och poliser som på nära håll sett vad mellanölet kan ställa till med.

Om man sålunda skulle vara enig om att mellanölet har större eller mindre skadeverkningar uppstår frågan om så stora olägenheter skulle uppkomma, om man tar in mellanölet på systembolagen, att det skulle överväga skadeverkningarna. Ett vanligt argument är att den skötsamme inte skall lida för att många missbrukar mellanölet. Det bör då observeras att den skötsamme sannolikt kan planera både sin tid för inköp och sin ekonomi, och då kan han i fortsättningen köpa sitt mellanöl, om han vill ha det, på Systembolaget. Det är felaktigt att säga att det inte skall finnas mer, att det försvinner, därför att det står ju inte i författningen att det skall tillverkas ett starköl med en alkoholhalt av 4,5 procent, utan det står att det får tillverkas öl med en alkoholhalt av högst 4,5 procent. Då föreligger det inget hinder för att tillverka 3,6-procentigt öl, det är bara så att det försäljs på Systembolaget. Det är alltså inte borta, och den skötsamme kan gå till Systemet och köpa öl om han vill. Borde då inte denne skötsamme kunna uppoffra något för att rädda en stor grupp ungdomar som nu kommer in på avvägar genom mellanölet? Är det inte en samhällslojalitet att inte bara tänka på egen bekvämlighet att kunna köpa enkelt? Man borde väl kunna tänka på alla dem som inte kan klara detta utan förstörs genom mellanölet.

Ett av de flitigt använda argumenten för att hålla mellanölet så fritt som möjligt och rent av truga det på ungdomen är att om det inte funnes mellanöl så skulle det drickas starkare drycker eller användas narkotika. Det är en mycket egendomlig argumentering, som blev bemött i herr Wärnbergs utmärkta anförande, som jag helt instämmer i. Den utgår från en fatalistisk uppfattning att man inte kan påverka sitt eget beteende, och därom tvista ju de lärde. Det ligger dock en ovedersäglig sanning i vad de amerikanska länksällskapen säger, när de talar om social drinking. Man börjar med att dricka en ytterst liten kvantitet för sällskaps skull. Den ökas undan för undan vid detta sällskapsdrickande, och så småningom blir en grupp alkoholskadad. Den gruppen kan bli större eller mindre beroende på hur stort rekryteringsunderlaget är. Nu är ju mellanölet en av de farligaste tillvänjningsdryckerna för ungdomarna genom att det är så bedrägligt. Man börjar med att dricka mellanöl, och sedan tar man steget vidare mot starkare drycker. Vad värre är är att en undersökning, som gjordes av skolöverstyrelsen, visade att mellanölet, i stället för att hindra narkotikabruket, i många fall medverkade till att skapa narkomaner. Ungdomar, som i nyktert tillstånd avböjde narkotika, kunde efter förtärande av en eller flera burkar mellanöl förmås till att pröva narkotika. Det är alltså raka motsatsen till vad man har påstått här i en del fall. På det sättet kommer vissa ungdomar genom mellanölet att

hamna i det farliga narkotikabruket.

Nu hör man ibland invändningen att vi inte löser ungdomsproblemen med att ta bort mellanölet. Nej, självfallet inte. Ingen har påstått det, men om vi ändå har ett ungdomsproblem i vårt land, skall vi då förvärpa det genom att låta mellanölsfloden välla fram över landet?

Alla, inte minst riksdagsmännen, är nu utsatta för en hänsynslös propaganda från bryggeriindustrin. Framför allt vill jag brännmärka en del av de synnerligen tendentiösa undersökningar som gjorts för att visa att det bara är 10 procent som vill ha in mellanölet på Systembolaget. En omfattande undersökning, utförd av Sveriges Radio, visar emellertid att 39 procent vill ha in mellanölet på Systembolaget och att 8 procent vill förbjuda mellanölet helt. Det är således 47 procent. Jag skall inte vidare gå in på dessa undersökningar, som har gjorts på ett så besynnerligt sätt. Jag vill bara nämna att skolöverstyrelsens chef en gång kallade denna hänsynslösa marknadsföring för ett sabotage mot ungdomen. Det är en asocial reklam som har bedrivits. Det talar för att man borde vidta hårdare åtgärder. Jag har i en motion tillsammans med en del andra föreslagit att vi skulle förstatliga bryggeriindustrin eller ställa den under sådan kontroll att den inte skulle ha något vinningssyfte. Jag är givetvis intresserad av att åtgärder vidtas i den riktningen. Herr Engkvist har ju visat på att i ett särskilt yttrande detta så att säga finns skickat till alkoholpolitiska utredningen, och jag hoppas att utredningen lämnar förslag så snart som möjligt. Jag har inte ändrat uppfattning på något sätt utan anser att bryggeriindustrin har förverkat förtroendet att få fortsätta som den gör nu.

Så har det talats något om den ekonomiska sidan. Är det inte ett cyniskt resonemang att tala om affärernas förtjänster och mot dem ställa det som förstöres för Sveriges ungdom? Ekonomiska ting väger synnerligen lätt mot denna förstörelse.

Det har citerats en del från Systembolagets verksamhetsberättelse, och det kan vara intressant att läsa mer ur den, i synnerhet för herr Brandt, som är ledamot av styrelsen. Direktör Hermansson skriver bl. a. följande i verksamhetsberättelsen: "Till den klart övervägande delen beror utvecklingen under 1960-talet på ölförsäljningens frammarsch. Denna började ungefär samtidigt med liberaliseringen av ölförsäljningen genom 1962 års ölförsäljningsförordning och den accentuerades starkt när mellanölet infördes. Av ökningen mellan 1962 och 1971 på 1,86 liter ren alkohol per år och vuxen faller inte mindre än 1,35 liter på mellanöl och pilsner samt 0,14 liter på starköl, tillsammans ca 80 procent."

Herr Hermansson slutar med några ord som jag tycker är värda att läsas in till protokollet: "Mellanölsutvecklingen bekräftar en viktig erfarenhet från motbokens avskaffande: det är mycket lätt att genom liberaliseringar öka konsumtionen och alkoholskadorna men det är mycket svårt att åter minska skadefrekvensen."

Fru talman! Jag vill sluta med att erinra om vad en av våra främsta vetenskapsmän, som nu inte mer finns bland oss, professor Göran Liljestrand, sade en gång om sin personliga inställning till alkoholen och samhället. Han sade: "Om jag genom att vara nykterist endast kan rädda en enda från alkoholismen är det nog för mig för att avstå från alla

alkoholdrycker.”

Skall vi inte kunna tänka på liknande sätt i denna kammare, bortsett från personliga åsikter? Om jag med min röst bara kan rädda en enda av Sveriges ungdomar från att bli alkoholskadad, borde det vara ett skäl starkt nog för mig att rösta på utskottets förslag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Agnäs (m).

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr förste vice talmannen Bengtson hänvisar till en artikel i Dagens Nyheter. Då vill jag bara påpeka att denne Alsén för resonemangen bara fram till 1970, när han nämner att vi har haft en ständig ökning av alkoholkonsumtionen. Det typiska är alltså att han inte anger att den totala alkoholkonsumtionen 1971 hade minskat från 7,16 liter till 7,01 liter ren alkohol per invånare över 15 år.

Han nämner inte heller att ölkonsumtionen har stagnerat. 1971 hade ölkonsumtionen, såväl II A som II B, liksom året tidigare minskat något. 1969 var ölkonsumtionen i ren alkohol 2,53 liter och 1971 var den 2,46 liter per invånare över 15 år. Även starkölet uppvisar samma tendens, och trenden nu är ungefär densamma.

Jag tycker att det också är av intresse för både herr Bengtson och mig att konstatera att lättölskonsumtionen ökade med 40 procent förra året. Trenden visar på en liknande utveckling i år.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Fru talman! Var och en känner till att ekonomin påverkar konsumtionen. 1971 var ett år med en kärv ekonomi, vilket kan ha inverkat.

Men herr Wennerfors talade fortfarande inte om den långa trend som herr Wennerfors tidigare nämnde. Jag utgick från 1954, då den liberaliserade alkoholpolitiken infördes, och från 1954 och framåt visar alkoholkonsumtionen en förfärande utveckling.

Varför inte fortsätta, herr Wennerfors, och inte endast ta konsumtionen 1971? Jag nämnde att mellanölskonsumtionen under första kvartalet 1972 ökade med 1 300 000 liter och starkölskonsumtionen med 50 000 liter. Vi har ännu inte fått någon uppgift om spritdryckskonsumtionen, men tyvärr kan man befara att även den har ökat. Det är alldeles för litet att fästa sig vid endast ett år och binda upp hela sitt resonemang på den enkla statistiken.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Fru talman! Om man nu talar om den långa trenden, herr förste vice talman Bengtson, skall man väl också ta med 1971 när det gäller den totala alkoholkonsumtionen. Att ölkonsumtionen under första kvartalet i år uppvisade en ökning jämfört med förra året beror på att påskhelgen i år inföll i mars.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Detta är tredje gången under min tid såsom finansminis-

ter som jag deltar i en öldebatt, som har – föreställer jag mig – dygnslång karaktär. Jag kanske inte har något speciellt behov av att delta just i en öldebatt. Jag gör det närmast därför att jag på ämbetets vägnar har ansvaret för att propositioner av detta slag signeras av mig innan de läggs på riksdagens bord.

Efter att ha avlyssnat den debatt som fördes för ungefär 15 år sedan samt debatten här i dag – jag kan säga detsamma om debatten 1965 – kan jag konstatera, att argumenten i långa stycken är väldigt ensartade, vilket de måste vara, även om en och annan debattör är ny i talarstolen. Jag har, fru talman, med avsikt suttit stilla i bänken och väntat på att det mesta av det som kan sägas i denna debatt skulle få sägas av andra, så att jag följaktligen kunde vara relativt koncentrerad i detta inlägg.

Det har moraliserats en hel del i denna debatt, vilket väl är förklarligt. Eftersom jag ser på hela denna fråga utifrån helt andra utgångspunkter, har jag svårt att följa med i moraliseringarna. Det har frågats: Hur kan man vara så hjärtlös, om jag får använda det uttrycket, och ha så liten förståelse för vad det här gäller, att man börjar föra in finansiella synpunkter? Detta är ju en alkoholpolitisk fråga, där det rör sig om helt andra ting. Där bör sådana enkla och triviala argument som inkomster till statsverket självfallet inte spela någon roll. Jag vill minnas att herr Wärnberg reagerade mot reservanternas skrivning, där dessa synpunkter förekommit.

Skall jag vara riktigt ärlig, och det skall man väl alltid vara, betraktar jag dessa frågor varken som renodlat alkoholpolitiska eller som renodlat finanspolitiska. Vi har tillämpat en ordning, där vi har sagt att alkoholen inte skall bli relativt sett billigare än andra varor. Följaktligen har vi låtit indexutvecklingen påverka den speciella punktbeskattning som alkoholvarorna är underkastade. I det sammanhanget har vi försökt driva en viss alkoholpolitisk prispolitik genom att genomföra större prishöjningar på de mera farliga alkoholdryckerna och beskedligare prishöjningar på de beskedligare dryckerna. Det har varit den alkoholpolitiska linjen i prishöjningarna. Och jag skall gärna säga att principen att denna vara med hänsyn till sin natur inte bör bli billigare i förhållande till andra varor som människor konsumerar har varit en ganska bekväm och enkel utgångspunkt för justeringarna. Å andra sidan är det klart att dessa skatter också fyllt en uppgift i finansministerns budget – jag vorc inte ärlig om jag inte erkände det. Slutsatsen blir därför att det varken varit rent ekonomiska synpunkter eller rent alkoholpolitiska synpunkter som varit avgörande, utan för finansministern har det varit en kombination av båda. Men jag skall villigt erkänna att det är de alkoholpolitiska argumenten som varit vägledande när prisstegringarna initierats.

Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på en annan detalj, som inte riktigt kommit fram i debatten. Vi lever i en tid då vi får räkna med en mera intensiv integration mellan vårt land och omvärlden. Det gäller även i fråga om mänskliga beteendemönster. Vi reser flitigare till andra länder, och andra länders invånare reser flitigare till vårt land. Vi skickar under sommarlovet i stor utsträckning våra ungdomar till andra länder för att de skall få litet hjälp i sin språkutveckling, och vi gör det i det allmänt hälsosamma syftet att de skall få umgås med andra

människor och lära känna andra nationers vanor. Om den utvecklingen fortsätter får vi också räkna med att den uppväxande ungdomen även i fråga om sina vanor och vid sin konfrontation med alkoholen får mer av ett internationellt beteendemönster än de har så länge vi lever instängda i vårt eget land. Det spelar naturligtvis också en viss roll för utvecklingen av alkoholkonsumtionen och låt mig gärna säga ölkonsumtionen i framtiden.

Ölkonsumtionen här i landet har ökat sedan 1965 – här har under debattens lopp excercerats statistik i stor utsträckning – när mellanölet blev en bruksvara för den stora delen av svenska folket. Trots detta är vår konsumtion av öl fortfarande låg. Även om man räknar in maltdrycker som svagdricka och lättöl, som ju även den mest föredömliga nykterhetsman anser sig kunna konsumera, är förbrukningen per invånare bara hälften så stor i Sverige som i Danmark eller England, två nationer som vi umgås rätt mycket med. Och i det mera centrala Europa finner man ölkonsumenter av respektingivande omfattning såsom Västtyskland och Belgien – jag ser då till förbrukningen utslagen på antalet invånare. Där har man en konsumtion av öl som är tre gånger så stor som vår. Har nu vår konsumtion i stort sett stagnerat – det är mycket som talar för det, och ingen är ledsen för det – så får vi nog i det här internationella sällskapet betrakta oss som måttlighetsförbrukare av den vara vi nu diskuterar och som väckt ett sådant intresse, av talarlistan att döma.

Det är naturligtvis högst ovanligt att ett statsråd går till riksdagen med en proposition i en så kontroversiell fråga som denna, en fråga som griper så många av riksdagens ledamöter och uppkallar till kontroversiell debatt, trots att den stora utredning som arbetat i sju år räknar med att kunna presentera sitt slutresultat relativt snart. Och jag skulle väl inte ha gjort det om inte riksdagen uttalat ett uttryckligt önskemål att jag skulle bryta ut frågan om mellanölet och behandla den som en speciell detalj i det stora komplexet av alkoholpolitiska frågor och servera riksdagen ett förslag i det avseendet.

Det var därför inte överraskande att remissvaren var mycket kritiska mot förfaringsrådet att rycka ut en ganska väsentlig bit av det stora problemet och försöka lösa den frågan isolerad från de övriga. Regeringen var ganska betänksam inför denna remissopinion och tvekade att lägga fram förslag för riksdagen, men riksdagens klara beställning vägde över, och följaktligen blev det ett förslag. Jag erkänner villigt att det inte var några stora förändringar i läget som föreslogs; förslaget var ett klart provisorium och ett tillmötesgående mot utredningen. Det gällde att lagfästa 18-årsgränsen. Jag gick litet längre än utredningen genom att föreslå en 18-årsgräns även för utskänknings och inte bara för försäljningen och utminuterings. Däremot vägde den mycket bastanta och eniga remisskritiken alldeles för tungt när det gällde diskförsäljningen, och det blev ingenting av med det förslaget.

Den stora nyheten i förslaget är anslaget på 5 miljoner till propagandaverksamhet mot missbruk, det må gälla mellanöl, narkotika eller andra stimulantia som ungdomen använder. Det är en i ekonomiskt avseende kraftigare satsning än vi har vägat oss på tidigare, och det är det stora greppet i det i övrigt ganska blygsamma provisorium som nu serveras

riksdagen, någonting som också kommit i skymundan i debatten, därför att den har förts från de traditionella nykterhetspolitiska utgångspunkterna.

Man kan här i landet fritt köpa starksprit i, vill jag minnas, 300 butiker, placerade på sådana platser att ingen egentligen på grund av avståndet behöver avstå från det. Är det långt finns det ju möjligheter till reguljära skickebud, som det heter på enkelt språk. Följaktligen är det väl ingen i detta land som egentligen behöver sakna den starka varan om han önskar den. Det är en vara som håller från 35 upp till 45 procent alkohol. Vid sidan av detta har man starkvinet med upp till 20 procent, lättvinet med upp till 12 procent och detta mellanöl med 3,6 procent alkohol. Naturligtvis står man litet frågande för att varan med 3,6 procent alkohol har fått en sådan central betydelse i debatten, när de andra och så mycket starkare varorna helt går utanför skottlinjen, i varje fall i dagens läge – vi kommer väl tillbaka till detta skulle jag tro.

Nu är ju den alkoholpolitiska utredningen sammansatt med hänsyn till att folk som brukar alkoholdrycker och folk som inte brukar alkoholdrycker skall få tillfälle att anföra sina argument, låta dem mötas, och därefter i lugn och ro försöka dra slutsatserna av det. Och man har ju tagit ganska god tid på sig, eftersom man har suttit i sju år – det kanske blir åtta år innan det blir färdigt. Jag tycker således att de som talar för nykterhetsrörelsen och den absoluta avhållsamheten i detta avseende borde kunna med viss förtröstan lita på sina representanter i den alkoholpolitiska kommittén. Denna har ju icke varit benägen att på förhand göra så hårda ingrepp i alkohollagstiftningen att man skulle förbjuda mellanölet i den handel och marknadsföring som vi i dag har. Jag finner således att opinionen i riksdagen går mycket längre än vad denna opinions företrädare i den alkoholpolitiska kommittén har ansett vara nödvändigt och erforderligt.

Det har även i den här debatten talats om – det ligger litet vid sidan av problemet – försöket med nya former för försäljning av starköl i Värmland för några år sedan, som motiverades av den enkla uppfattningen att vi bör undersöka om vi kan gå längre i försöket att ersätta spriten med drycker av lägre alkoholhalt. Det var detta som var motivet för att man släppte starkölet i Värmland. Det blev – vilket också har erinrats om – en mycket häftig debatt kring detta. Jag var så pass pinad av den debatten att jag – med regeringen bakom mig – avbröt detta försök. Jag har i efterhand blivit upplyst om att jag måhända var ute för tidigt när jag avbröt försöket med starkölsförsäljningen i Värmland. Systembolaget och andra, som har gjort vissa undersökningar, kom till den slutsatsen att man, om man såg på den totala alkoholkonsumtionen, faktiskt kunde avläsa en nedgång under de veckor som starkölet var fritt i Värmland. Näja, det där tillhör historien, men det är ändå ett uttryck för den gamla sanningen att man knappast kan rycka loss en vara inom det här avsnittet och dra sina slutsatser efter den. Man tvingas nog att se det hela i sitt sammanhang.

Jag nämnde nyss att man flitigt har excercerat statistik under debatten, och det är i och för sig ganska naturligt, eftersom det ju stås till tjänst med sådana här statistiska upplysningar i riklig mängd. Men när man

debatterar om huruvida alkoholkonsumtionen har ökat i vårt land sedan motbokstiden eller inte, tror jag inte att det lönar sig särskilt mycket att dra slutledningar av utvecklingen under den ena eller andra månaden. Man kan rent allmänt säga, att i fråga om starkspriten har vi i varje fall inte ökat konsumtionen. I fråga om vin och öl har vi ökat konsumtionen. Totalt har vi ökat konsumtionen, om man lägger ihop alltsammans. Men det vore ju underligt om vi inte skulle ha gjort det.

Under motbokstiden hade vi ju en gentemot kvinnan diskriminerande reglering. Den gifta kvinnan var ju inte betrodd att ha sin egen motbok. Var hon däremot ensamstående och självförsörjande kunde hon i bästa fall tillerkännas rätten att inhandla en liter i kvartalet, om jag minns rätt.

Det blev sålunda någonting av en kvinnans frigörelse 1955. Hon jämfördes med mannen i fråga om konsumtionsvanorna. Det kom således in, även om man inte skall övervärdera det, en ny köpkraft-kategori på den här konsumtionsvarans område. Från den utgångspunkten är det kanske inte så överraskande, om en viss stegring i den totala alkoholkonsumtionen blev följden.

Ett annat argument som jag också vill understryka är att under de 17 åren sedan 1955 har det självfallet hänt rätt mycket i fråga om svenska folkets individuella köpkraft och standard. Vi har en annan standard, en annan konsumtionsförmåga, en annan köpkraft i dag än vi hade för 17 år sedan.

Jag tittade häromdagen på en liten intressant tabell där vi är inplacerade som alkoholkonsumenter i ett mera globalt sammanhang. Bland 34 nationer är vi inplacerade som den 21:a nationen uppifrån räknat, där ettan är den som konsumerat den mesta alkoholen och sedan i fallande skala ned. Bland de 12 nationer som konsumerar mindre alkohol per invånare än vi hittar man 2 stycken som kan räknas in bland normalt industrialiserade nationer, medan de andra är nationer som vi kan beteckna med begreppet underutvecklade länder, fattiga länder, länder med dålig köpkraft och konsumtionsförmåga.

Nu är ju Sverige en nation där människorna har en internationellt sett stark konsumtionskraft. Om vi skall jämföra oss med de övriga europeiska länderna, behöver vi inte känna oss i något avseende som efterblivna, utan vi ligger snarare på toppen. Men om vi ser på jämförbara nationer med folk som har samma konsumtionskraft som vi, finner vi att vi är betydligt blygsammare i fråga om alkoholkonsumtionen per invånare. Jag tycker att en sådan alldeles ofrånkomlig statistisk sanning ändå bör redovisas, när man har excererat med statistiken av och till här i dag.

Hur skall man förklara att i det här större perspektivet den speciella frågan om ölet har blivit en så våldsamt kontroversiell och diskuterad fråga? Jag tror det var herr Eriksson i Bäckmora som citerade Havamal. Det är klart att när man på sagoön ute i Nordatlanten i sin Havamal från mitten av 1200-talet skrev någonting om ölets verkan på de gamla vikingarna är det ett uttryck för att drycken har väldigt gammal tradition hos mänskligheten. Den har hållit sig kvar, och jag tror att den också kommer att hålla sig kvar, vad man än försöker göra med den.

Man kan ställa frågan om hur det kommer sig att vi fick och har den

här våldsamt engagerande debatten om mellanölet. Jag tror att herr Eriksson i Bäckmora var inne på mycket av sanning, då han talade om den benägenhet att dramatisera ölfrågan som vi har i vårt land. Vi minns ju alla tidningsrubrikerna och massmedias engagemang, när mellanölet släpptes loss. Det var ju någonting av en befrielseakt för det svenska folket av enorm dignitet. Följaktligen låg de olika konkurrerande bryggarna av nationell och internationell karaktär i startgroparna. Jag fick i finansdepartementet fatta ett beslut om att ingen fick vrida om startnyckeln förrän vid ett visst klockslag den dag när ölet blev tillgängligt att dricka.

Efter en sådan enormt uppdratiserad situation är det klart att vi än i dag litet grand lever kvar i ett läge, där ölet framstår som den mystiska varan. Jag föreställer mig också att det efter en lång tid av ölcelibat om uttrycket tillåtes – naturligtvis var något av en intressant upplevelse för svenska folket att gå ut och ta, som det helte på den tiden, sin första ölgås utan att behöva ha läkarrecept på att det var tillåtet att dricka en mellanöl.

Denna dramatisering har spelat sin stora roll, och jag har alltid haft ett behov av att försöka avdramatisera frågan så långt det nu går. Jag har inte precis haft någon hjälp av nykterhetsrörelsens representanter. De har nog alltid velat se denna fråga så att man skall måla antingen i svart eller i vitt - några melerade nyanser däremellan tycker man att det ligger under sin värdighet att presentera. Jag tycker att jag har funnit inslag av denna typ även i dagens debatt.

Herr Wärnberg började med att säga att de ändringar som finansministern vill göra är så små att de egentligen inte är något värda. Ja, är dessa ändringar inget värda, är det ju svårt att finna förbindelsen mellan herr Wärnbergs heta engagemang i anledning av propositionen och de diminutiva justeringar finansministern vill göra. Om dessutom ändringarna är så små, vore det ju logiskt om man sade att det nu egentligen inte bör göras några större ingripanden utan att vi bör vänta tills utredningen lägger fram sitt slutgiltiga förslag.

Jag blev litet grand förvånad när min gamle vän herr Wärnberg ansåg sig representera sakkunskapen i fråga om skillnaden i smaksensationer mellan mellanöl och vanlig pilsner. Jag måste nog ta risken att göra herr Wärnberg litet ledsen genom att säga att han därvidlag icke är vittnesgill, hur stabil och tillförlitlig han än är i många andra avseenden. När man ser på konsumtionsutvecklingen, där mellanölet sedan 1965 enligt siffror från propositionen har ökat från 41 miljoner liter till 314 miljoner liter medan pilsnern gått ned från drygt 200 miljoner till 68 miljoner liter, säger man sig också att det ändå måste finnas någon skillnad i smaken. Med all respekt för reklamens möjligheter – vi diskuterade ju detta i går – tror jag ändå inte, som jag sade, att herr Wärnberg är alldeles vittnesgill på denna punkt. Konsumenterna har utbildat ett mönster för sin konsumtion, och man skall inte fränkänna dem ett visst motiv för detta mönster. Det är resultatet härav vi nu kan avläsa.

Herr Wärnberg säger också med starkt understrykande av sitt engagemang: Är det inte rimligt att den starke hjälper den svage? Det finns svaga människor i vårt land, som missbrukar rätten att konsumera

mellanöl under de förhållanden och former detta nu är tillåtet. Detta menar herr Wärnberg är ett så allvarligt problem att den vanlige brukaren bör ta hänsyn till det. Om den vanlige brukaren skall betecknas som den starke, bör han följaktligen hjälpa den svage.

Ja, det är en fråga som man onekligen kan ställa. Men problemet att hjälpa den svage löses nog inte så enkelt som genom att bara förbjuda mellanölet, och det spörsmålet har också närmare analyserats av åtskilliga talare.

Man kan ställa frågan, och jag tror att både herr Eriksson i Bäckmora och herr Wikner anförde någonting om detta: Vad är anledningen till att ungdomen berusar sig på vad det nu vara månede – mellanöl eller starksprit eller vin eller knark av olika slag, thinner eller vad det kan vara man hittar på? Det finns kanske åtskilliga och vidlyftiga problem i bakgrunden. Jag tror det. Det kan vara samhällets snabba struktur-omvandling, som har upplöst det gamla bondesamhällets familjeband och skapat nya former för familjens betcende. Det kan vara den friare fostran på gott och ont – vi hoppas naturligtvis att det goda väger över det onda. Det kan vara oro och otillfredsställelse eller nyfikenhet, som är ungdomens specifika egenskap. Det kan vara lust att hävda sig i kamratkretsen – tyvärr blir det väl ofta i det s. k. gänget. Det kan vara misslyckanden, som är påfrestande även för en ung människa. Det kan vara ett slags behov av att fly från en tillvaro som är arbetsam och knogig. Och så ger man sig på att berusa sig. Alla de där motivationerna och orsakerna finns ju kvar i vårt samhälle, även om det införs ett förbud för mellanölet.

Om man nu ser det här som ett ungdomsproblem, och det är väl vad man i verkligheten skall göra, så bör man betänka att det inte är samma ungdomar som stannar kvar i problemet hur länge som helst. Så småningom kommer de här årgångarna ur sina brydsamma och besvärliga ungdomsår, stabiliserar sig och inpassar sig i det normala samhället och lägger bort sina ovanor. Dess bättre sker det i de allra flesta fall. Samtidigt växer nya årgångar in i de ömtåliga åldrar där det här problemet uppstår. Vi ser det måhända utifrån som ett konstant ungdomsproblem, men det sker en ständig rörelse inom gruppen. Jag skulle vilja säga att det är något av ett genomgångsproblem som vi har att dras med.

En del blir kvar i problemsituationen, kanske inte på grund av ölet i så många fall utan snarare på grund av det många gånger farligare knarket. Även om den unge har druckit några flaskor för mycket, så kommer han i regel över olaterna när han en vacker dag förälskar sig och gifter sig och samlar ihop sig och blir en vanlig normal medborgare. Däremot är det väsentligt besvärligare för honom, om han har hamnat i knarket. Då skall det nog till en våldsamt ansträngning för att slita sig loss.

Då är ju frågan: Kommer vi ifrån hela detta ungdomsproblem genom att slopa ölförsäljningen? Naturligtvis inte. Vi kan väl hyfsa problemet, och det tarvas många och nyanserade åtgärder, eftersom problemet är så mångfasetterat. Jag tror att en av vägarna man har att gå är att låta ungdom tala med ungdom. De 5 miljoner kronorna är ju uppknutna vid att statens ungdomsråd skall engagera hela det unga Organisationsverige

– politiska, idrottsliga och religiösa organisationer och nykterhetsorganisationer. Att ungdom talar vid ungdom tror jag personligen ger bättre effekt än om det kommer en aldrig så respektabel nykterhetsman av mera professionell karaktär eller om en statlig eller kommunal administratör, som arbetar inom nykterhetsvården, kommer och försöker tala de här ungdomarna till rätta. Jag tror inte - och jag kanske gör en och annan ledsen om jag säger det - att resultatet av den organiserade nykterhetsrörelsens arbete hitintills varit så imponerande att man när det gäller att komma till rätta med det specifika ungdomsproblemet kan säga att det är den vägen man till varje pris skall fortsätta på. Jag tror vi behöver något av ett nytt inslag.

Jag har kunnat följa Länkarnas arbete rätt mycket. Det är inget tvivel om att de räddat många olyckliga själar. Där har en person som har provat alkoholen och känner problemen väl kommit till tals med en som råkat ner i alkoholen. Han har kunnat tala på ett sätt som den utanförstående har svårt att göra och har därför nått ganska goda resultat. Om ungdomen får möjlighet att tala med ungdomen, tror jag att det är bättre än om man försöker använda sig av, som jag sade, den administrativa nykterhetsorganisationen eller den etablerade nykterhetsorganisationen, som där har större svårigheter att komma på jämspelt fot med ungdomen.

Kommer man från dessa utgångspunkter, fru talman, genom sådana restriktioner som här föreslås att skapa svårigheter beträffande de normala förbrukningsvanorna för befolkningen i allmänhet, dvs. brukaren, den som är skötsam och som gör anspråk på att vara en så fullvuxen person att han själv skall ha rätt och frihet att avgöra sina konsumtionsvanor? Det verkar på mig som om man går för långt när man nu mobiliserar så starkt för en ny reglering och nya restriktioner beträffande ölets tillhandahållande för de vanliga myndiga medborgarna. Det råder väl inget tvivel om att majoriteten av de svenska konsumenterna gör anspråk på att få bruka en vara som de sköter på ett sådant sätt att de inte träder annans rätt för nära i något avseende. Filosofin att den skötsamme skall underkasta sig för honom svårförståeliga restriktioner för att en mindre grupp icke skötsamma bär sig illa åt tror jag inte håller om jag går ut och tar ett test på de svenska medborgarna. I allmänhet resonerar den skötsamme på det sättet, att ta itu med dem som missköter sig men låt mig vara i fred! Låt mig ha de vanor som jag tycker passar mig, när jag inte träder någon annan medborgares rätt för nära. Jag menar att remissen ger ett klart utslag på hur folk i allmänhet och dess representanter utanför detta hus ser på ölfrågan.

Man är inte färdig för ett förbud i dag, och man torde inte vara det ens - nu gissar jag litet grand, fru talman - när den alkoholpolitiska utredningen om något år avlämnar sitt slutliga betänkande. Förbudsgruppen i riksdagen i denna fråga har rätt att hävda sin uppfattning med all den energi som den är mäktig, vilket den naturligtvis också gör, men den är knappast representativ för stämningarna utanför detta hus bland folk i allmänhet, det vågar jag hävda. Det är ett enkelt konstaterande och naturligtvis ingenting av ett förmenande för dem som har en annan uppfattning att föra denna till tals här i dag.

Jag vill säga några ord om tanken på att socialisera bryggeriindustrin. Den har förts fram även från håll där man har en politisk förankring som inte har någonting till övers för en socialisering av industrin. Jag är från min sida mindre rädd för socialisering än vad förste vice talmannen är. Men jag tycker nog att man skall välja socialiseringsobjekten litet bättre.

Vad skulle det nytta till att ge sig på och socialisera den svenska bryggeriindustrin? Den får ju inte drivas med vinst, för så mycket kan vi väl vara överens om i det här hypotetiska resonemanget, att har vi socialiserat den svenska bryggeriindustrin är det ytterst olämpligt att den drar vinst på, som det brukar heta, lasten att konsumera öl. Skulle man vinna någonting annat med en socialisering? Jag har svårt att förstå det. Är det så att vi tycker att bryggeriindustrin är för energisk och för ostentativ i marknadsföringen av sina produkter finns det möjligheter på andra vägar att begränsa denna. Vill man sätta den under kontroll kan man göra det – den här kammaren kan besluta om det.

Följaktligen har jag velat ha sagt här, att skall man ge sig på en socialiseringsaktion skulle jag kunna tänka mig andra områden som vore intressantare än just bryggeriindustrin. Vi har dessutom haft en utredning som avlämnade ett betänkande till finansministern för sju åtta år sedan. Den satt också i rätt många år – det är karakteristiskt för alla utredningar som ger sig på ölfrågan. Den skrev ett tjockt betänkande på 400–500 sidor under den klatschiga rubriken Ölfrågan. Där penetrerade man alla dessa synpunkter och kom enhälligt fram till att det fanns ingen anledning att socialisera bryggeriindustrin. Jag tvingades å ämbetets vägnar läsa igenom betänkandet, och jag kom till samma slutsats. Jag har inte haft någon anledning att ändra den till i dag.

Herr Torsten Bengtson säger att ett av våra allra största misstag var när vi 1965 släppte loss mellanölet. Jag tycker det är ett ganska djärvt påstående. Om man nu hypotetiskt skulle tänka sig att vi satte stopp för all mellanölskonsumtion och de här svårigheterna som vältaligt har skildrats fortsätter bland ungdomen, vad skall vi ta till då? Då får man naturligtvis angripa förutsättningarna – ”folk säger att Jeppe dricker, men man säger inte varför Jeppe dricker” är ju ett gammalt litterärt uttryck. Jag tror att vi skulle sitta i ungefär samma situation även i det läget.

Sedan säger herr Torsten Bengtson i hastigheten: Det är bedrövligt när 12- och 13-åringar konsumerar öl. Jag delar herr Bengtsons uppfattning helt och hållet på den punkten. 12- och 13-åringar har ingenting i närheten av en ölflaska att göra. Det var också anledningen till att jag skärpte utredningens förslag genom att höja 16-årsgränsen till 18 år när det gäller utskänkning av öl till ungdom.

Några av talarna, bland dem herr Torsten Bengtson, kom sedan in på resonemanget att om man flyttar in ölhandeln i Systembolagets butiker – Systembolaget har självt varit till ytterlighet olustigt inför det perspektivet – skulle man på något underligt sätt få en bättre tingens ordning. I samma andedrag säger herr Torsten Bengtson: Man kan börja med att dricka öl och sedan går man vidare och fortsätter med starkare drycker. Jag har svårt att frigöra mig från tanken att flyttas ölhandeln in i Systembutikerna har man stora möjligheter att snabbt komma över från

ölkonsumtion till spritkonsumtion, om alla dessa hyllor med sin uppladdning av sprit skall lysa i ögonen på den ungdom som kommer in för att köpa några flaskor öl. Jag tror att det skulle vara den sämsta lösningen av alla.

Fru talman! Detta var några spridda reflexioner i anledning av denna debatt. Jag skulle kunna sluta med en självbekännelse.

Det är naturligtvis alltid litet påkostande att ställa sig upp i bänken och så att säga hålla ett försvarstal för de människor som konsumerar en flaska mellanöl och anser att de bör ha rättighet att göra det utan onödiga regleringar och besvärligheter. Den som gör det är alltid, låt mig säga i ett moraliskt underläge gentemot alla de andra, som säger att det är – det har ju använts många starka uttryck här i kväll – en sådan fördärvbringande trafik som försiggår. När man går upp och säger att rätten bör finnas för den normale konsumenten att skaffa sig den här varan, så blir man i varje fall i dessas ögon betraktad som någonting av en sabotör mot god moral och goda ungdomsseder.

Jag tvekar ändå inte att gå upp här i bänken och hålla ett anförande för en något neddämpad debatt ifrån nykterhetskämparnas sida. Jag har under mitt långa liv umgåtts med många olika slags människor. Jag har t. o. m. minnen av att en alltför frenetisk agitation från nykterhetskåll har slagit över i sin motsats. Kan man inte se en ölbutelj utan att sätta likhetstecken med, som det heter, alkoholskador, då går man för långt i sin allmänna uppfattning om det här problemet. Och det kan ibland väcka ett motstånd hos folk som verkar åt det rakt motsatta hållet; jag har upplevt även det.

Om jag således allra sist skulle ge en rekommendation till en del nykterhetsvänner här i kammaren, skulle det närmast vara denna: Bemantla er inte med attityden "Gud vare tack och lov att jag inte är som denne publikan och syndare, för jag har funnit den rätta livsformen genom att aldrig konsumera ett glas öl"! Då gör ni nog saken den värsta otjänsten. Försök att betrakta människorna som de är ute i verkligheten. Den biten av tolerans skulle göra att nykterhetsrörelsen kom de stora och breda konsumentgrupperna närmare in på livet än vad den tyvärr har haft möjlighet att göra hitintills.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Finansministern konstaterar att vi internationellt sett inte är värst. Jag går utan vidare med på det. Men är det ett världsrekord vi är ute efter att sätta? Är det inte bra att vi kan ligga långt under medeltalet, om det är möjligt? Är det någonting att sträva efter att komma upp till hundratals liters vinkonsumtion per invånare som de vinkonsumerande länderna har eller en lika fantastiskt stor konsumtion av öl som man exempelvis har i Danmark? Det är naturligtvis ingenting att stå efter. Dit har man nått i dessa länder genom den absolut fria försäljningen, och jag tror inte någon kan inbilla någon annan som känner till förhållandena, att alkoholproblemen är mindre i de här länderna.

Finansministern säger att jag inte är vittnesgill när det gäller ölets smaksensationer. Är det fråga om att jag själv skall avge ett omdöme så är jag icke vittnesgill. Men jag tror att t. o. m. finansministern - även om

han inte är den där experten jag talade om – skulle gå bet på ett prov, för alla prov som har gjorts visar att man kan inte klara dem. Det är ungefär samma smak på allt öl, och är det inte samma smak vet man ändå inte vilket som är vilket. Det har proven med ölkonsumenterna visat, och bryggerinäringen är faktiskt själv inne på den linjen i dag.

Är jag nu inte vittnesgill på den punkten så är jag vittnesgill på en annan punkt, och det är när jag säger att de ändringar som finansministern föreslår är ett slag i luften. De har inget större värde, eftersom 18-årsregeln inte kommer att kunna efterlevas. Här är jag vittnesgill – jag tänkte inte ge något personligt vittnesbörd, men finansministern har provocerat mig till det – för jag har av intresse gått och sett på hur den frivilliga överenskommelsen om 18-årsgränsen för ölförsäljning har blivit tillämpad i de butiker som ligger här i närheten. Det finns ingen, såvitt jag har sett, som har försökt stoppa vilka småbarn som helst – höll jag på att säga – utan de går med sina mellanölskassar genom kassan. En flicka stoppade en gång några 14–15-åringar, och jag gick fram och gav henne en komplimang. Hon sade: "Ge inte mig någon komplimang utan ordningsvakten som står bakom mig. Hade han inte stått där, hade jag aldrig vågat stoppa dem." På den punkten är jag alltså vittnesgill. Det är ett slag i luften om man på den här punkten stiftar en lag som ingen kommer att följa – för det gör man inte. Det är hur lätt som helst att gå förbi, och det är hur lätt som helst att ta till langning. Om det skulle fordras legitimation så går 18-åringen in och köper, och så går han ut och ger åt de andra.

Utskottsmajoriteten säger att det är mellanölets lättillgänglighet som är den centrala punkten – att man får köpa mellanölet i vilken livsmedelshandel som helst. Det är det som gör att mellanölet har blivit den farliga drycken.

Sedan säger finansministern: Kan vi förvägra människorna att köpa en dryck? Skall vi lägga oss i människornas dryckesvanor? Skall de inte få köpa den drycken var de vill? Herr finansministern har satt gränsen vid 4,5 viktprocent i stället – det är bara den skillnaden. Herr finansministern har alltså själv vägrat människorna att använda de drycker som de kanske vill ha – därför att dessa drycker innebär skador för människorna. Det är fråga om en gradskillnad, och det är några tiondels procent som skiljer finansministern från oss, principiellt sett.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Fru talman! Det vore nog att rekommendera att finansministern studerade litet av syftet med en av de äldsta folkrörelser vi har i vårt land – alltså nykterhetsrörelsen. Det ligger helt enkelt så till att nykteristen egentligen inte har något personligt intresse av de här sakerna alls. Han dricker inget mellanöl, och det är honom personligen fullständigt likgiltigt. Men vi anser att detta är en mycket stor samhällsfråga.

Om inte annat så kanske ekonomiska ting kunde bita på herr finansministern. En förlust för vårt land på 7- 8 miljarder om året som alkoholdrickandet kostar oss är ju ändå rätt avsevärt. Det har räknats ut av herr finansministerns båda företrädare, Per Edvin Sköld och Ernst Wigforss, att vi alltid förlorar på sprithantering.

Jag accepterar inte alls det deklasserande uttalande som finansministern gjorde om nykterhetsrörelsen. Utan den hade vi allt stått oss slätt i vårt land. Den arbetade gemensamt med en arbetarrörelse som då kämpade sig fram. Om vi i nykterhetsrörelsen utövar kritik någon gång – gjorde inte arbetarrörelsen det på sin tid? Skulle den inte göra det? Var inte samhället sådant att det behövde rättas till? Det är ju ur den synpunkten vi utövar kritik.

Sedan är det underligt att jag som inte har så stor tro – eller ingen alls – på socialismen skall stå och tala med en man som tillhör ett socialistiskt parti om att man bör socialisera någonting. Det är ju den genomgående principen i hela vår nykterhetslagstiftning att det icke skall finnas privat vinstintresse. Det enda undantaget är bryggeriindustrin. Vin- och spritcentralen är ju statlig. Systembolaget är statligt liksom all import och tillverkning. Det gäller inte brännerierna, men de kan bara sälja till Vin- och spritcentralen, så deras verksamhet är ju kontrollerad på det sättet. Det innebär alltså ett avsteg när bryggeriindustrin inte tillhör staten eller är så kontrollerad att den inte har vinstintresse. Skall man genomföra principen helt, så är det bara att förstatliga bryggeriindustrin.

Det är en liten sak att tillägga om den kommitté som på sin tid utredde förstalligandet. Hela dess betänkande är baserat på att man icke har högre halt i ölet än 2,8 procent. Några andra procentsatser har inte undersökts. Det är kanske tid att sätta till en utredning för att göra en undersökning under de förutsättningar som finns nu.

Jag är gärna med på den här föreslagna åldersgränsen, men jag måste säga: Stackars de kassörskor som skall sitta och kontrollera 18-årsgränsen när kanske en lång kö som har köpt livsmedel väntar! Då säger herr Sträng: Man kan ju köpa starkare drycker i Systembutikerna, gör detta egentligen någon verkan? Ja, från utredningen har vi ett exempel där man hade sålt över disk. Det visade sig att det var ett stort antal personer, rätt unga, som smög omkring men som inte gick fram och köpte därför att det var försäljning över disk. Det blir bättre om man säljer kontrollerat genom Systembolaget, och därför bör mellanölet föras över dit. Det kan där fortfarande finnas 3,6-procentigt öl – det blir inte förbjudet. Jag anser alltså att mellanölet skall säljas endast hos Systembolaget.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag skulle tro att det finns flera ledamöter i kammaren som har möjlighet att jämföra hur finansministern resonerat vid tidigare öldebatter och i dag och kan göra det konstaterande som jag i varje fall själv har gjort att han i dag uttalar sig med betydligt större försiktighet än vid de båda tidigare debatterna. Jag tänker på hur finansministern i första kammaren 1957 ställde frågan: Är det någon som tror att våra ungdomar skulle gå tillsammans och köpa en back mellanöl hos handlaren och sätta sig och dricka ur det? Den frågan har vi ju fått avskräckande svar på av verkligheten själv under den tid som gått sedan frågan ställdes.

Vi har av finansministern fått uppmaningen att inte använda starka ord. Finansministern gjorde i början av sitt anförande den karakteriseringen av ordningen för försäljning av starksprit och vin, att det var en fri försäljning, men något senare i anförandet talade han om att det nu

skulle vara fråga om hårda ingrepp vad det gäller mellanölet. Han talar om mellanölsförbud, och det är andra talare som också använt den terminologin. Detta är det ju inte fråga om – det måste vara något behov av att misskreditera utskottsmajoritetens ståndpunkt när man begagnar den missvisande beteckningen *förbud*. Det är ju fråga om en försäljning av samma sort som den som tillämpas för starksprit och vin. Är det så att man talar om mellanölsförbud i detta sammanhang, då är också starkspriten och vinet lagda under en förbudslagstiftning. Men så är väl ändå inte fallet – eller hur, finansministern?

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! De här senaste inläggen ger mig väl knappast anledning till någon längre polemik.

Frågan om man skall socialisera bryggeriindustrin eller inte har, som jag uppfattat det, inte något speciellt att göra med om man tillverkar ett 2,8-procentigt, ett 3,6-procentigt eller ett 5,4-procentigt öl, eller vad det nu är för procentsats som gäller för starkölet. Det avgörande och det argument som anförts här i debatten har ju varit att man inte velat acceptera att privata företagare gör vinster på en näring som ölhanteringen. Man kan naturligtvis göra vinster på 2,8-procentig pilsner lika väl som man kan göra vinster på 3,6-procentigt öl, även om det är vissa chanser att få litet större vinst i det senare fallet. Jag har sett saken mera från den utgångspunkten, och det trodde jag också att Torsten Bengtson hade fattat.

Sedan har jag nog haft uppfattningen att den omständigheten att man bygger upp 18-årsgränsen med en lagstiftning kommer att innebära en skärpt kontroll från affärsinnehavarens sida. Man bryter ju inte mot den här gränsen ostraffat – man kan befara att man har sålt sitt mellanöl för sista gången, om man håller på och säljer ölet till ungdomar under 18 år. Nu är det bara överenskommelsen som finns. Den följs om affärsinnehavaren är ambitiös – den följs sämre om han inte är ambitiös. Men har han lagstiftningen bakom ryggen tvingas han att bli ambitiös på ett annat sätt, och därför vill jag inte på det sätt som herr Wärnberg gör sätta likhetstecken mellan överenskommelsen och lagstiftningen.

Allra sist några ord till herr Wiklund i Stockholm. Han citerade mig från en debatt 1957. De argument jag då anförde ledde ju inte till någon fri mellanölsförsäljning; riksdagen tog vid det tillfället ett negativt beslut med några rösters majoritet. Huruvida jag upprepade de där argumenten 1965 kommer jag faktiskt inte ihåg. Jag kan dock säga att i en speciell grupp av ungdomar har man missbrukat mellanölet. "Var plåga har sitt skri för sig, men hälsan tiger still", brukar det ju heta, men dess bättre är det inte den stora gruppen av våra skötsamma ungdomar som köper backar med mellanöl och dricker ur det. Den där mindre gruppen av ungdomar som inte kan hantera mellanölet skall tas om hand av nyktra och ordentliga ungdomar och upplysas om att de är ute på galna vägar. Det är därför som vi satsar mera pengar på denna upplysningskampanj än vi gjort i någon tidigare kampanj.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag konstaterar här att finansministern inte är lika oroad av utvecklingen som alkoholpolitiska utredningen är och som riksdagen har visat att den är genom de två beslut den fattat. Där hyser man allvarlig oro för utvecklingen. Vi vet inte hur stor gruppen av missbrukare är, men vi vet att den är tillräckligt stor för att kraftiga åtgärder måste vidtas.

Finansministern sade också i sitt tidigare anförande att mellanölsdrickandet bara är en övergående förreteelse. Ungdomarna dricker mellanöl en tid, sedan blir de äldre och slutar med det och blir hyggliga och snälla människor i samhället. Så är det inte. Finansministern är inte vittnesgill, om han påstår det. Mellanölet skapar nämligen en grupp presumtiva missbrukare, som fortsätter med missbruket långt efter det att de passerat ungdomsåren. Mellanölet är en tillvänjningsdryck, det är inte någon måltidsdryck för de här ungdomarna. Och det skapar helt andra problem framöver, eftersom människorna då söker sig till andra preparat. Det finns heller ingenting som säger att mellanölet har hållit tillbaka konsumtionen av de där andra preparaten. Det enda som kan sägas är att de andra preparaten har utvecklats samtidigt som vi har haft mellanölet. På den punkten finns det sålunda inga bevis. Mellanölet är en tillvänjningsdryck.

Slutligen har det frågats om det skall vara byråkrater som svarar för den upplysning som här skall sättas i gång. Nej, i utskottet har man aldrig tänkt att CAN skulle skicka ut några byråkrater i det sammanhanget. Man har bara sagt att verksamheten skall skötas på ungefär samma sätt som finansministern har föreslagit. Det är de stora folkrörelserna och ungdomsrörelserna som skall ha hand om pengarna. Det är bara upplägningen och godkännandet av kampanjen som skall kontrolleras, så att pengarna verkligen går till avsett ändamål. Och där tror vi att man i CAN är större experter än man är i statens ungdomsråd.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Fru talman! Finansministern undrade vad förstatligandet av bryggeriindustrin har med den fråga att göra som vi här diskuterar. Jo, de sakerna har mycket med varandra att göra. Genom mellanölet fick man i gång en försäljning, som har lett till de resultat som vi nu kan notera. Vi noterar också att enligt pris- och kartellnämnden användes 60 miljoner kronor på ett år för marknadsföring av mellanölet. Det gör man inte i ett statligt företag. Vin- och spritcentralen annonserar inte. Systembolaget annonserar i någon mån för vin men inte för något annat. Ett statligt företag måste nämligen ta samhälleliga hänsyn, men det gör man inte i ett företag som bara är inriktat på att göra vinster. Där ligger den stora skillnaden. Det skall man tänka på i fortsättningen, om vi kommer att följa den linje som jag företräder, nämligen att verksamheten skall ställas under sådan kontroll att det inte blir något privat vinstintresse.

En annan intressant fråga som finansministern kom tillbaka till flera gånger, är frågan om den fria försäljningen av starkare drycker och varför det kan vara så farligt att sälja öl med 3,6 procent alkohol. Där är Värmlandsexemplet alldeles utmärkt. Innan vi gjorde det försöket hade vi

inte någon särskilt stor konsumtion av viner och starköl i Värmland, men så gjorde vi starkölet lättillgängligt i affärerna – och vad hände? Jo, då hände det fruktansvärda saker, som gjorde att finansministern fick fatta det definitiva avgörandet att avbryta försöket, och det är han värd allt beröm för att han gjorde. Men det var skolmyndigheterna i Värmland och skolöverstyrelsen som framför allt yrkade på att experimentet skulle avbrytas.

Där finns det alltså en skillnad. När det nu är fråga om att föra över försäljningen på Systembolaget, säger finansministern som många har sagt att då kanske många människor samtidigt köper både starköl och spritdrycker. Nej, människor gör inte det. Vi har inte noterat någon ökning i Värmlands län, som har berott på att människor gick in i Systembolagets butiker och köpte starköl och samtidigt köpte andra spritdrycker. Det var sålunda oroande så länge försöket pågick, men det var ett mycket bra exempel som gav oss många nyttiga erfarenheter.

Finansministern vet för övrigt att människor inte köper spritdrycker efter alkoholhalten. På den gamla motbokens tid fanns det spritdrycker som höll omkring 60 procent alkohol, och en del 50-procentiga brännvinsorter var inte särskilt dyra, men människorna köpte inte de sorterna, trots att de skulle ha fått mycket mera alkohol på det sättet. Nej, på den tiden var brännvinet populärt, och det var 40-procentigt. Man köper alltså inte rusdrycker efter sprithalt. Det betygar ytterligare att lättillgängligheten är en av de farliga faktorerna, och det är därför vi inte bör låta ölet "flöda ut" som det gör nu, så att det överallt finns privata vinstintressen och så att ölet finns i varje vrå och ölflaskorna ligger framme för att ungdomen skall frestas att köpa. Låt oss föra över mellanölet till en statlig institution, Systembolaget, som har bättre möjligheter att hålla kontroll på försäljningen. Det är en väg som är att rekommendera.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag är nästan benägen att ta tillbaka mitt omdöme, att finansministern yttrade sig med större försiktighet i den här öldebatten än i ett par tidigare debatter av detta slag, sedan han nu sagt att väl ändå bara ett fåtal ungdomar köper ölbackar. Det vet vi ju ingenting säkert om; varken finansministern eller jag vet egentligen något om hur stort detta faktiska problem är rent kvantitativt - vi har inte några mätningar på det, men det är i alla fall inte färre som gör sådana storinköp än att vi mycket lätt kan göra direkta iakttagelser, åtminstone i de stora befolkningsområdena. Det går lätt att se efter hur det förhåller sig med detta i varuhusen och t. ex. på *Sergels torg*. Det är inte den publik där på torget som är speciellt komplicerad som jag tänker på nu, utan tämligen ordinär ungdom som köper mellanöl i backar på fredag och lördag. Vad detta leder till sedan vet vi heller ingenting om med säkerhet, men vi kan nog av hörsägnen att döma vara övertygade om att det i vissa fall sker en tillvänjning och kanske också ett missbruk efter hand.

Sedan sade finansministern någonting om att ungdomar som kommer in i Systembolagsbutiker för att köpa sitt mellanöl får kontakt med alkoholstarkare drycker där och att risken då finns att det blir inköp

också av sådana drycker. Jag vill då bara erinra om – det behöver jag kanske inte göra här i kammaren, men jag gör det för säkerhets skull i alla fall – att en åldersgräns är satt vilken begränsar möjligheterna att göra inköpen i ett Systembolag, om mellanölet får karaktären av rusdryck. Den gränsen går vid 20 år, och tonårsungdomen – som det speciellt är komplicerat med i detta sammanhang – blir alltså förhindrad att köpa mellanöl i och med att man för över mellanölet till försäljning enbart i Systembutikerna.

Herr finansministern STRÄNG:

Fru talman! Jag kan nog fatta mig kortare och kortare i mina inlägg här.

Jag hade en känsla av att kammaren fick intrycket av herr Wärnbergs senaste inlägg att just den fria ölkonsumtionen har dragit med sig svårare stimulantia, bl. a. på narkotikasidan, och att man därför, parallellt med den stigande ölkonsumtionen, kan avläsa en ökning i narkotikakonsumtionen.

I och för sig är väl den beskrivningen riktig, men den bör då också jämföras med att man runt om i Europa har samma utveckling på narkotikafrenten trots att man där under så lång tid jag kan minnas tillbaka har haft fri tillgång till mellanöl. Att mellanölet skulle så att säga stimulera fram någon ökad knarkkonsumtion tror jag inte. Det är möjligt att herr Wärnberg inte heller menade det, men hans ord föll onekligen så att man kunde få det intrycket, och då bestrider jag den slutsatsen.

Sedan skall jag, fru talman, inte stå här och tvista med Torsten Bengtson om hur människornas inköpsvanor när det gäller olika slag av alkohol med hänsyn tagen till styrkegraden i varan har varit genom tiderna – det är möjligt att herr Bengtson utifrån sitt personliga intresse och med utgångspunkt diametralt motsatta mina har mera ambitiöst följt denna utveckling än vad jag har gjort.

Värmlandsexperimentet bröt jag, bl. a. på grund av den mycket upphetsade tidningspolemiken och de rapporter som vi fick från Bohuslän och Värmland. Jag har blivit anklagad i efterhand för att ha avbrutit detta experiment för tidigt. Det finns de som gör gällande att det icke fanns anledning att bryta försöket. Det var detta jag avsåg när jag sade att man inte får dra sina slutsatser för snabbt åt vare sig det ena eller det andra hållet.

Jag vet inte om herr Wiklund i Stockholm citerade mig rätt. Jag sade nog inte att det var ett mindre antal ungdomar som missbrukade mellanölet. Jag sade att det var en minoritet av ungdomarna, och det vidhåller jag. Dess bättre är den svenska ungdomen i allmänhet fortfarande vid god vigör. Den är inte missbrukare av alkohol eller öl. Den knogar med sina studier, den arbetar och står i. Det är bara det att i den mån några inte sköter sig får dessa en enorm publicitet i press och andra massmedier. Man får kanske därigenom en något felaktig uppfattning om vad som är det normala mönstret för den svenska ungdomen. Jag tror att bilismens utveckling har spelat en enorm roll för ungdomens förbättrade nykterhetsstandard, och bilismens utveckling har ju inte slutat utan kommer att fortsätta.

Om vi sedan ser till att vi upplysningsvägen kan tala med ungdomen – här kommer jag tillbaka till vad jag sagt ett par gånger om att ungdomar får gå ut och tala med ungdomar – blir detta ett nytt inslag i propagandan, vars resultat blir mycket intressant att iakttaga.

Herr WIRTÉN (fp):

Fru talman! De sju år som snart gått sedan Sveriges riksdag släppte lös mellanölet på den svenska marknaden har varit feta för ölproducenterna men magra för den svenska nykterhetspolitiken. Ölkonsumtionen har som framgått av de tidigare inläggen stigit från 41 liter per år och invånare 1964, dvs. året innan mellanölet började säljas, till nära 66 liter 1970. Det är en växande marknad, som knappast kan klandras från producentsynpunkt.

Men vad föranleder då påståendet om de magra åren för nykterhetspolitiken? Jag skall försöka ge mitt svar på den frågan.

En bärande princip i de sista årens nykterhetspolitik har varit strävan att föra över konsumtionen till alkoholsvagare drycker. Jag har inget att invända mot den principen. Men då måste den frågan resas om verkligen mellanölet passar in i det mönstret. Jag tror inte det. Herr Wennerfors hävdade i 1965 års riksdagsdebatt att svenska folket, om mellanölet introducerades, skulle dricka mindre starköl. Han trodde vidare att pilsnern skulle hålla sin marknad hyggligt. Hur har det då gått?

Fru talman! Jag skall inte upprepa sifferexercisen om konsumtionsutvecklingen. Men det måste ändå än en gång slås fast, att det dramatiska som skett under den här perioden är att den svagare pilsnern totalt tappat mark mot mellanölet men också till starkölets favör. Överströmningen har skett till de starkare ölsorterna. Likaså visar siffrorna en markerad uppgång av totalkonsumtionen mätt i 100-procentig alkohol per invånare: från 5 1/2 till dryga 7 liter.

Här har i dag gjorts ett stort nummer av den något vikande kurvan för 1971. Det är högst tvekelaktigt att peka på ett typiskt lågkonjunkturår, vilket också förste vice talmannen Bengtson framhållit. Han har påvisat hur 1972 troligen kommer att visa fortsatt uppåtgående konsumtionskurvor.

Nu fanns det andra som egentligen inte lade några nykterhetspolitiska motiveringar alls på införandet av mellanölet 1965. Till dem hörde det förslagsställande statsrådet, finansminister Sträng själv. Han sade följande i riksdagsdebatten: "Jag förstår dock inte vad förslaget om att saluföra en ny typ av öl har med den stora nykterhetspolitiska debatten att göra." Vad var då skälet? Jo, säger finansministern: "Det är här bara fråga om att ge allmänheten en viss valfrihet som den tydligen önskar."

En talesman för utskottsmajoriteten vid det tillfället hävdade, att det endast gällde en smakfråga.

Det är klart att man kan låta mellanölet bli enbart en servicefråga. Men det förutsätter att inte några negativa konsekvenser följer av att göra den här drycken lättåtkomlig. De sju åren har emellertid visat att det finns en allvarlig baksida på mellanölskonsumtionen som många i Sveriges riksdag – det skall till deras heder sägas – insåg redan 1965. De lyckades inte då få majoritet för sin varnande och avvisande hållning.

Två gånger har riksdagen därefter begärt att alkoholpolitiska utredningen skall förtursbehandla mellanölsproblemet. Så har också skett. Den lägesbedömning som utredningen ger är allvarlig i tonen. Man säger "att utvecklingen sedan 1965 års beslut företer oroande drag". Utredningen hänvisar till att den totala alkoholkonsumtionen stigit kraftigt till följd av den ökande maldrycksförsäljningen och att ett stort antal rapporter föreligger om storkonsumtion och missbruk av mellanöl bland ungdom i landet. När det gäller konsumtionsvanorna har utvecklingen, säger utredningen, gått i riktning mot att ungdomar debuterar tidigare och tidigare skaffar sig regelbundna alkoholvanor.

Den av utredningen gjorda lägesbedömningen är dokumenterad av ett flertal undersökningar. Låt mig bara som exempel nämna skolöverstyrelsens undersökning som påvisar en tilltagande alkoholkonsumtion bland gymnasister samt kontrollstyrelsens myndighetsenkäter. De senare säger oss att 60 procent av de tillfrågade nykterhetsnämnderna, 79 procent av polismyndigheterna och 42 procent av skolstyrelserna angett försämringar sedan mellanölet infördes.

Mot den här bakgrunden tycker man sig ha rätt att vänta ett målmedvetet agerande från regeringen för att söka hejda den växande alkoholkonsumtionen och då speciellt i vad gäller ölet.

Vi har emellertid bara att konstatera att så är inte fallet. Utredningsmajoritetens förslag om ölförsäljning över disk har avvisats, och det tror jag var rätt. Men kvar står då endast lagfästning av den redan rekommenderade 18-årsgränsen för rätten att inköpa öl och förslag om tillämpning av samma åldersgräns för utskänkning av öl. Därtill kommer satsningen på information om farorna med bruk av alkohol och narkotika. Förslagen karakteriseras, tycker jag, närmast av att kunna men inte vilja.

Dess bättre har utskottsmajoriteten visat prov på större handlingskraft. Fru talman, det är min förhoppning — och vi vet alla genom den mängd av brev och upprop som vi nåtts av, att många i vårt land hyser samma förhoppning — att utskottets förslag skall vinna riksdagens bifall.

Ett par brevskrivare formulerar sig så här: "Vi har vid våra samtal med föräldrar och ungdomar fått den bestämda uppfattningen att mellanölet för närvarande är inkörsporten till missbruk just av starksprit och narkotika." Många fler röster ur brevkören vore värda att citera, men det medger inte tiden.

Av framlagda fakta framgår, tycker jag, med tillräcklig tydlighet att den serviceanda som riksdagen visade 1965 har blivit för dyrköpt. Det är nödvändigt att dämna i mellanölsflödet för att vi skall nå ett förbättrat förhållande i ungdomsvärlden. Har bryggerierna lyckats så bra med att producera ett gott lättöl, vore det mycket märkligt om de inte också kan prestera ett fullgott öl med en högsta tillåten viktprocent på 2,8.

I går presenterade en av våra främsta läkare inom alkoholvården, dr Carl Carlsson i Göteborg, en del uppgifter om alkoholskadornas kostnader i den kommunen. Han uppskattade dem till 100 miljoner kronor och menade att vi inte har råd med alkoholism när det sannolikt, som han såg det, skulle gå att förebygga den. En annan känd alkoholpolitiker har uttryckt det så här: Alkoholproblemet kan inte

vårdas bort. Det måste förebyggas. Vi har en chans i dag att ta ett steg i den riktningen genom att stoppa mellanölsproblemen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Fru talman! Finansministern hade vänligheten att säga några ord till uppbyggelse för nykterhetsrörelsen i det här landet. Jag skulle i all stillhet vilja replikera honom, när han läser det här protokollet, att arbetarrörelsen har sugit oerhörda krafter ur denna nykterhetsrörelse -- och det är fråga om det här landet med dess starka socialdemokrati hade varit där det är i dag om inte nykterhetsrörelsen hade varit något av en plog i denna samhällsodaning.

Nykterhetsrörelsen förde tillsammans med arbetarrörelsen och väckelserörelsen en kamp för ett annat samhälle, och den ideologi som då låg bakom var mycket enkel. Man ville å ena sidan vara solidarisk med sin kamrat på arbetsplatsen, man ville hjälpa honom till rätta i personliga avseenden. Å andra sidan ville man inte nöja sig med detta, utan man ville omvandla samhället. Och även om vi inte kan få tillbaka den tiden och idéströmningarna sådana som de var just då, är det något av denna dubbelsyn som man skulle önska tillbaka i dagens sociala debatt. Vi ser nämligen gärna det hela så, att om vi bara ändrar samhället ändrar vi allting -- vi ändrar därmed människan. Men så enkelt är det naturligtvis inte, utan människans syn på livet och tillvaron måste också förändras. Två utvecklingstendenser måste således gå parallellt.

Skatteinstrumentets inverkan på den alkoholpolitiska utvecklingen har också varit uppe i debatten. Man kan givetvis se det hela enbart från fiskal synpunkt, men jag tror inte att vi skulle ha den skattepolitik vi har när det gäller alkoholen om vi bara hade den utgångspunkten. Vi använder i stället skatteinstrumentet i alkoholpolitiskt syfte, och det som gör en något betänkt är att denna argumentation har skjutits i bakgrunden. Varje gång frågan om beskattningen tas upp börjar man överväga om man tjänar på det hela eller inte, dvs. om man beskattar så högt att konsumtionen går nedåt och summeringen blir att man gör en förlust rent ekonomiskt. I det sammanhanget vill jag påminna om att slutresultatet av hela detta förlopp ligger längre fram i tiden och naturligtvis måste vägas. Jag syftar på de sociala verkningarna. Man måste framhålla att det är i slutskedet som det framgår att man förlorar på en politik som släpper fram alkoholen i ökad utsträckning.

Det har sagts -- och det uttalandet har verifierats -- att Sverige ligger på tjugoförsta plats när det gäller alkoholkonsumtion. Finansministern drog den, tror jag, inte alldeles oriktiga slutsatsen att Sverige, som är ett land med hög konsumtion rent allmänt, egentligen borde ligga ännu längre ner på denna lista. -- Jag vill göra den kommentaren, att Sverige naturligtvis inte alldeles utan vidare har fått den här placeringen relativt långt ned på listan. Det kanske också hör ihop med den nykterhetsrörelse som har funnits och med den anda och de idéer den har spritt omkring sig -- även till folk som inte är organiserade nykterister. Vi har haft en restriktiv alkoholpolitik, och det har funnits en restriktiv syn på dessa ting ute bland allmänheten. Vad vi är rädda för i den här situationen och

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

Mellanöl

i andra sammanhang, när vi diskuterar dessa frågor, är att vi skall förlora den plats som vi har i den här tabellen och att vi skall komma upp bland dem som har en högre konsumtion. Det är precis vad som har skett under de år som mellanölet funnits – då vi har ökat vår totala alkoholkonsumtion ganska betydligt.

Ja, fru talman, det finns naturligtvis ingen anledning för mig att hålla ett nytt anförande i huvudfrågan och återupprepa mycket som redan har sagts. I huvudsak kan jag instämma i vad Erik Wörnberg sade i sitt anförande.

Om vi hade samma regler som i den amerikanska kongressen, skulle jag till protokollet, fru talman, lämna in den artikel av Olle Alsén som i dag har stått i Dagens Nyheter. Den plats som artikeln har fått säger något om hur situationen har ändrats. Dagens Nyheter var en av de tidningar som arbetade mycket hårt för att mellanölet skulle införas. Det hedrar tidningen att den nu valt en annan linje – placeringen av artikeln tyder på det -- och att tidningen nu har insett att situationen är sådan att man måste ta en annan ställning.

Tillsammans med några kamrater har jag väckt en motion om alkoholreklamen. Det har i denna debatt sagts ganska mycket om att vi skall försöka att inifrån förändra vår situation och inte gå fram med tvångsmedel eller förbudsregler. Är det då inte ganska egendomligt att vi i Sverige tillåter denna reklam att florera nästan alldeles fritt? Jag säger "nästan alldeles fritt", för det finns vissa restriktioner genom att vi har ett statligt monopol genom Vin- och spritcentralen, som kan hindra viss reklam.

Vi känner till den kampanj det var fråga om när mellanölet infördes 1965; den har vi ju blivit påminda om här. Vad man då gjorde har konsumentombudsmannen, som mycket påpassligt lagt fram ett papper om maldrycksreklamen i januari 1972, alltså bara för några månader sedan, påvisat. Bryggerierna hade som målgrupper för det första de äldre öldrickarna, för det andra ungdomen och kvinnorna och för det tredje personer som föredrog utländskt öl. I det sista fallet var man naturligtvis rädd för den utländska konkurrensen – det gällde att hävda de svenska företagen.

När man riktade sig till det första gruppen, de äldre öldrickarna, gällde det att betona smaken som det väsentliga. För ungdomen och kvinnorna var det stämningen och den trevliga samvaron man betonade. För den tredje gruppen, dvs. de som föredrog ett utländskt öl men skulle förmås att övergå till svenskt, var det exklusiviteten man förde fram. Det var alltså bättre med ett svenskt öl än med ett utländskt. Det har riktats många angrepp mot den reklamen, och jag skall inte upprepa det. Jag vill bara hänvisa till att skolöverstyrelsen riktade skarpa angrepp bl. a. mot reklamutformningen för ölmärket Three Towns, som uppfattades såsom särskilt ungdomsinriktat. Vi vet att denna kritik ledde till vissa begränsningar i fråga om reklamen, men fortfarande finns den kvar i sina huvudformer. Framför allt gäller detta på hela alkoholfältet.

Frågan har diskuterats utifrån den utgångspunkten att man inte kan gå förbi tryckfrihetsförordningen. Man måste alltså ändra på den. Enligt uppgift kommer massmediautredningen ganska snart att framlägga ett

förslag som går ut på att tryckfrihetsförordningen skall ändras så att man kan införa reklamförbud för alkohol. Detta skulle öppna vägen. Beslutet måste fattas nästa år, man måste avvakta ett nyval, och sedan kan man eventuellt få ett beslut år 1974 och möjligen från år 1975 få ett förbud mot reklam. Det har i varje fall tidigare funnits mycket starka krafter som arbetar för att man skall gå fram på denna förbudslinje.

Det måste anses helt orimligt att sätta i gång hela reklamapparaten för att få sälja en vara, som onekligen är till uppenbar skada för många människor. Men det är naturligtvis ett inslag i det kommersialiserade samhälle vi lever i, och många har av den anledningen fått acceptera det hela.

I motionen 885 har vi motionärer, med hänvisning till vad Systembolagets chef Rune Hermansson anförde i förra årets verksamhetsberättelse, ansett att man provisoriskt kan gå till väga på det sättet, att man ändrar rusdrycksförordningen så att det blir fritt fram att träffa avtal med dem som säljer om att inte reklamera för sin vara.

År 1957 tog man bort den möjlighet som tidigare fanns och som även utnyttjades. Förut var ordalydelsen den att det "skulle stå i strid med alkoholpolitikens målsättning", och det ändrades till att det "uppenbarligen skulle stå i strid med alkoholpolitikens målsättning". Det betydde att mycket starka skäl måste ligga till grund för att få träffa sådana här avtal. Vi föreslår en mycket enkel ändring, nämligen att ta bort ordet "uppenbarligen".

Vi föreslår i vår motion att man skall anhålla att Kungl. Maj:t vidtar en sådan förändring i rusdrycksförordningen och att riksdagen uttalar sig för att ett allmänt reklamförbud för alkohol införs så snart detta är möjligt med hänsyn till tryckfrihetsförordningen.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till motionen 885 i detta stycke.

Om ett par timmar skall vi gå till votering i huvudfrågan som gäller om vi skall ha mellanölet kvar eller inte. Om utskottets majoritet förlorar i riksdagen, och om det sedan visar sig omöjligt att komma fram den vägen vid behandlingen av frågan i utredningen – jag tror att ett slopande är den bästa lösningen och att man borde välja detta radikala grepp – så bör man pröva den linje, som har framförts i en motion av bl. a. herr Johansson i Trollhättan och mig, att man bör pröva frågan om sänkning av alkoholhalten i mellanöl och höja alkoholhalten något i pilsnern. På det viset tar man bort pilsnern och får ett mellanöl med lägre alkoholhalt. På det sättet kommer man ned i fråga om berusningseffekten. Enligt vad som sägs av dem som har forskat i det här, skulle man på det viset klara problemet ganska bra.

Till betänkandet har fogats en reservation av herr Wikner, som tidigare har talat för den. Jag ber, herr talman, att få meddela att om utskottsmajoriteten förlorar, vilket jag inte hoppas, kommer jag för min del att rösta för herr Wikners reservation.

Utan någon längre argumentation ber jag också att få stryka under vad som står i det särskilda yttrandet av herr Engkvist m. fl. om samhällets inflytande på bryggeriindustrin. Det måste vara orimligt att man överlåter en del av alkoholhanteringen på den privata industrin. Det bör åtminstone vara ett avgörande samhällsinflytande på detta område. Man

kan naturligtvis också tänka sig en ren socialisering. Man kan också överväga att socialisera distributionen. Jag ber, herr talman, att få understryka vad som sågs i det särskilda yttrandet.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Under de cirka sju år som gått sedan riksdagen godkände försäljning av mellanöl här i landet har man fått klara bevis på vilket felaktigt beslut detta var. Det har verkligen klarlagts att de som 1965 kämpade mot mellanölet har rätt i sin uppfattning. Man kan rent av säga att verkligheten blivit värre än vad som då befarades.

Då trodde man att mellanölet skulle ge upphov till en övergång från starkare alkoholdrycker till svagare. Så blev ingalunda fallet. Som exempel kan nämnas att pilsnern har fått stryka på foten för mellanölet, och följden blev inte, som man då trodde, minskad konsumtion av starköl. En dryck som skulle bli den verkligt ofarliga måltidsdrycken blev i stället en dryck som dragit många människor i fördärvet. Speciellt gäller det ungdomen, långt ned i grundskoleåldern. Därför har mellanölet skapat verkliga vådor. Våra socialvårdande myndigheter kan vittna härom från landets alla delar. Framför allt barnavårdsmyndigheter och skolmyndigheter ser med djup oro den pågående utvecklingen. Skolundervisningen försvåras, och många ungdomar företer redan i grundskoleåldern större eller mindre skador av alkoholdrickandet. Mellanölet har också för många blivit inkörsporten till en svärbemästrad alkoholism.

Man blir mer än betänksam, när man läser en motion till årets riksdag, nr 1629 av herr Wennerfors, han som blivit kallad "mellanölets fader". I denna motion har herr Wennerfors hemställt att åldern för rätt till inköp av mellanöl skall i förhållande till finansministerns förslag sänkas med två år, till 16 år. Motionen har författats av herr Wennerfors under en tid då sociala myndigheter, skolmyndigheter, polismyndigheter etc. med verkligt allvarlig oro ser det tilltagande alkoholmissbruket såväl bland barn och ungdom som bland vuxna människor. Den har likaså författats i en tid då även ungdomen själv genom sina organisationer verkligen ropar på hjälp mot det som alkoholhanteringen, inte minst utbudet av mellanöl, åstadkommer. Jag frågar mig: Vems intressen går man? Inte är det i varje fall ungdomens intressen!

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen och vidare till att så många talare under debattens gång, bl. a. herrar Wärnberg och Eriksson i Bäckmora, på ett utmärkt och klarläggande sätt redovisat motiveringarna för utskottets betänkande som skall leda till att mellanölet inte får försäljas fritt vill jag bara till sist säga följande: De människor som dricker mellanöl borde besinna vad som sker med barn och ungdom i denna tid på grund av mellanölet och något kunna ge avkall på sitt krav på bekväm åtkomlighet, innebärande att de skall kunna gå till närmaste kvartersbutik och köpa drycken.

Jag hörde häromdagen en person säga: "Jag dricker gärna en mellanöl, men för våra barns och för vår ungdoms skull hoppas jag att

skatteutskottets majoritet vinner riksdagens gillande." Detta var tänkvärda ord som jag hoppas skall höras av en överväldigande majoritet av denna kammare. Därför yrkar jag bifall till skatteutskottets förslag i dess betänkande nr 30.

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

Mellanöl

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Finansministern frågade här nyss varför mellanölet blivit så kontroversiellt. Svaret kan enkelt uttryckas så: Mellanölet har drabbat ungdomen. Det är inte förvånande att så många har reagerat här. Vi på Gävleborgsbänken har fått ett telegram från nykterhetsrörelsen i Arbrå, där det heter: Rädda ungdomen! Rösta bort mellanölet!

När mellanölet lanserades i vårt land skedde det enligt finansministerns eget uttalande i syfte att föra över alkoholkonsumtionen från starkare till svagare drycker. Det är enkelt att konstatera att den målsättningen inte har nåtts. Det har också sagts ifrån vid upprepade tillfällen i eftermiddag och i kväll. Andra talare har emellertid återkommit med ett påstående om att man skulle ha lyckats med denna uppgift. Jag vill därför peka på att medan vi år 1964, alltså innan mellanölet infördes, hade en konsumtion av alkoholstarkare drycker än mellanöl av 4,19 liter 100-procentig alkohol per invånare hade vi förra året, 1971, en konsumtion av 4,55 liter, en ökning med 8,5 procent. Det är fakta som jag har hämtat ur propositionen.

Därtill kommer att den samlade alkoholkonsumtionen mätt i samma mått har ökat från 5,44 liter till 7,01 liter per invånare, en ökning med 29 procent.

Den fråga som vi nu behandlar gäller i första hand vårt samhällsansvar, ansvaret för det släkte som kommer. Larmrapporterna om mellanölets skadeverkningar har varit många. Jag har i ett par interpellationsdebatter med finansministern på ett tidigt stadium redogjort för en del av dem. Så sent som i går kväll fick vi via TV besked om att mer än hälften av de manliga ungdomarna inom Stockholmsområdet i åldern 17–20 år som besöker ungdomsgårdarna riskerar att bli alkoholister på grund av mellanölskonsumtion. 28 procent av pojkarna i åldern 14–16 år och 12 procent av flickorna löper samma risk. Bland ungdom över huvud taget löper 21 procent av pojkarna i åldern 17–20 år samma risk och 9 procent av flickorna. Det är alltså inte det lilla problem som finansministern ville göra det till. En omfattande ungdomsalkoholism håller enligt samstämmiga uppgifter från dem som står problemen nära på att utvecklas och detta i ett accelererande tempo.

I det läget borde det stå klart för alla i ansvarig ställning att det krävs kraftåtgärder för att förhindra att en stor del av vår ungdom blir alkoholberoende. Här måste solidariteten med det uppväxande släktet väga tungt. Förslaget om en lagstadgad 18-årsgräns för rätt till inköp av mellanöl löser på intet sätt problemet. Det har sagts här tidigare, och jag vill stryka under det. Så länge mellanölet får säljas fritt i livsmedelsbutikerna kommer det att vara den beroendeframkallande sällskapsdryck för vår ungdom som det är för närvarande, och äldre kamrater kan förse yngre med obegränsade mängder mellanöl.

Många frågar i dag: Skall den ohämmade försäljningen av mellanöl få

fortsätta? Skall ännu fler ungdomar via mellanölet ledas in i alkoholberoende med alla de följder som därav uppkommer? Utskottsmajoriteten vill verka för att så inte blir fallet, och jag hoppas för min del att riksdagen skall göra detsamma genom att följa utskottets förslag vid voteringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Låt mig börja med ett tillrättaläggande. I de livliga förhandsspekulationerna i press och radio om hur den votering som skall äga rum om några timmar kunde väntas utfalla har många ägnat sig åt funderingar rörande, skall vi säga, den alkoholpolitiska strukturen i olika partier. Jag har framför mig 4 à 5 rader som är hämtade från en sändning i radions morgoneko men lika gärna kunde ha varit hämtade ur vilken som helst av flera tidningar de senaste dagarna och som lyder så här: I den moderata riksdagsgruppen finns bara två organiserade nykterister och partiet agerade på sin tid hårt för att mellanölet skulle införas. Men åtminstone sju, kanske drygt tiotalet moderater tycks nu vara inställda på att rösta för förbud. De gör det bl. a. därför att de är rädda för att partiet i den allmänna debatten skall stämpas som ett ölparti som går bryggeriindustrins ärenden.

Dessa få rader innehåller fyra konkreta påståenden, av vilka ett är formellt korrekt men reellt osant, ett annat kan komma att visa sig någorlunda sant om ett par timmar, och två är helt utan verklighetsunderlag.

Det lär vara formellt korrekt att det i moderata riksdagsgruppen finns bara två organiserade nykterister. Det är korrekt, om man trycker på *organiserade*. Bara två av gruppens ledamöter lär tillhöra någon av riksdagens nykterhetsgrupper. Därmed är inte sagt att det inte finns fler nykterister. Jag hade för några timmar sedan nöjet att äta middag med en, och det finns fler. Man kan alltså vara nykterist utan att vara ansluten till riksdagens nykterhetsgrupper.

Det är icke sant att partiet på sin tid agerade hårt för att mellanölet skulle införas. Det finns ingen särskild skillnad mellan partierna därvidlag. Riksdagstrycket vittnar helt entydigt. Dåvarande högerpartiet gjorde icke på något sätt någon särskild insats, vare sig 1957 eller 1965. Det är ett fritt uppfunnet påstående. Enskilda ledamöter i alla grupper gjorde energiska insatser, inte fler i högerpartiet än i något annat parti.

Det är möjligt att sju, kanske tiotalet ledamöter i moderata gruppen kommer att rösta för förbud, som det sägs. Jag gör det i varje fall. Men jag gör det inte därför att jag skulle vara rädd att stämpas som företrädare för ett "ölparti" som går bryggeriindustrins ärenden. Man söker inte alibi för en gärning som man icke har begått. Jag kan säga så mycket som att jag aldrig i min politiska omgivning hört någon människa säga ett ord till försvar för den ansvarslösa och hysteriska introduktionen av mellanölet 1965 eller för den lika ansvarslösa reklamkampanj på temat "Det är skönt!" för ett par år sedan. Fördomarna är lika entydiga i denna politiska miljö som i någon annan som jag upplevt. Vi behöver icke något alibi för ett beroende som inte finns. Jag har velat säga detta för att

tillrättalägga inte ett utan många försök att på ett felaktigt sätt analysera ett partis alkoholpolitiska struktur.

Jag vill gärna rikta ett tack till finansministern, ett senkommet tack som jag tror att jag uttalar, utan formellt uppdrag, på en enhällig Bohusbänks vägnar för att finansministern hade kurage för några år sedan att avbryta försöket med fri starkölsförsäljning i Värmland och Bohuslän. Om någon därefter sagt finansministern att han ingrep för tidigt, så vågar vi försäkra honom att det gjorde han inte. Han ingrep i sista ögonblicket. Vi vet det. Han är värd ett tack för att han hade kurage att göra det den gången.

Jag vill, herr talman, titta något på ett par tre av de argument som anförts för att vi inte skall göra några nämnvärda förändringar i den nuvarande mellanölsmarknadsföringen i Sverige. Ett argument som jag har särskilt svårt att förstå är närmast parlamentariskt formellt. Det klagas över att alkoholpolitiska kommittén skulle ha blivit på något sätt sidsteppad eller överkörd. Vad är det som hänt? Den debatt vi för är knuten till en proposition som bygger på ett i vanlig ordning avgivet förslag från alkoholpolitiska kommittén. Man har avgivit sitt betänkande, man har fått det remissbehandlat, vi har fått en proposition utformad vilken dessutom följer utredningens förslag i allt väsentligt. Jag vet inte någon utredning som blivit bättre tillgodosedd än så.

Att det sedan råkar finnas människor såväl i som utanför riksdagen som icke delar de slutsatser som kommittén kommit till utan underkänner dess resultat är en annan sak. Men den har behandlats precis som utredningar brukar behandlas. Jag har personlig erfarenhet av att utredningar blir väsentligt grövre sidsteppade än så.

Man säger också att ett förbud eller väsentligt skärpta restriktioner för mellanölsförsäljningen inte löser några problem. Naturligtvis inte! Jag är inne på mitt åttonde riksdagsår. Jag kan knappast minnas att jag deltagit i något enda beslut här på åtta år där vi har ansett att vi med ett beslut löst något problem. Det är ju inte så det går till. Vi lägger pussel med delbeslut och delreformer på det ena området efter det andra i förhoppningen och ibland i en relativt trygg vetskap om att det skall lösa någon liten del av ett problem, och sedan tar vi nästa bit. Jag vill starkt understryka att ingen har hävdat att vi löser det alkoholpolitiska problemet i Sverige med restriktioner på mellanölet. Vi kan möjligen hoppas att lägga någon bit till ett pussel som så småningom skall bli åtminstone något steg i riktning mot en lösning. Mer har ingen hävdat, och därför är det onödigt att motbevisa ett påstående som aldrig framförts.

Sedan måste jag, herr talman, säga att den statistik som då och då under debatten anförts, såvitt jag kan bedöma, är helt ointressant och utan varje bevisvärde åt båda hållen. Om min hustru och jag som vi gjort i många år regelbundet delar en flaska öl till middagen har det inte någon innebörd för samhället utom möjligen några ören i herr Strängs kassakista. Det varken ställer eller löser något alkoholpolitiskt problem. Om vi upphör, som vi har gjort och som sannolikt 10 000-tals, kanske 100 000-tals svenska familjer de senaste par tre åren gjort, att dricka mellanöl till middagen och dricker lättöl eller isvatten kanske av

ekonomiska skäl – det är många hushåll som gjort det, ytterst många – då har det inte heller någon alkoholpolitisk innebörd. Det är totalt ointressant. Vi har inte löst något problem, eftersom det inte fanns något problem att lösa. Vi har böjt ned kurvan över mellanölsförsäljningen, om vi är tillräckligt många. Men det är alldeles ointressant. Om samtidigt som jag minskar min konsumtion med en mellanöl om dagen någon 10- eller 12-åring någonstans börjar förbruka i genomsnitt en mellanöl om dagen – de båda företelserna behöver inte ha något samband med varandra – då händer ingenting med statistiken, då ligger kurvan stilla. Men då har det verkligen inträffat någonting socialt. Då har det sätts ett frö som kan – inte måste – utvecklas till ett problem som vi får att brottas med. Den typen av statistiska förändringar på ganska kort sikt och med bräkdelar av centilitrar, liter och procent är ointressant.

Därmed vill jag inte förneka att den totala konsumtionen, mätt i ren alkohol eller hur man vill uttrycka den, sedd på lång sikt och när det är fråga om stora förändringar, kan vara en sorts grovt mått på framgång eller misslyckanden i alkoholpolitiken. På kort sikt och med små variationer är den helt utan bevisvärde åt båda hållen.

Vi har, herr talman, enligt min mening dess värre två inte särskilt bra förslag att välja mellan i dag. Vi har regeringsförslaget, stött av ett antal reserveranter och grundat på alkoholpolitiska kommitténs förslag om en 18-årsgräns. Många har redan sagt att det är ett slag i luften att införa ett förbud som redan gäller. Också jag betraktar det som ett slag i luften. Om det är en lag eller en överenskommelse spelar inte så stor roll om de som har att hantera den redan gör så gott de kan eller – för att knyta an till herr Wärnberg – i vissa fall så gott de vågar för att upprätthålla den. Då blir ingenting bättre för att man ändrar formen för förbudet. Finns det sådana som är tillräckligt samvetslösa – och det gör det –, finns det handlande som säljer mellanöl till barn oavsett om förbud gäller eller inte, då är man också tillräckligt samvetslös för att bryta varje lag där man inte riskerar att verkligen få sota för brottet. Vi har inget förslag till övervakning eller kontroll som gör det troligt att den lagen skulle få större genomslagskraft än den frivilliga överenskommelsen.

Sedan satsar man 5 miljoner kronor på information. Jag är professionell informationsman och har varit det större delen av mitt liv. Jag tror på information – det är bra med information. Men jag är övertygad om att när det gäller den grupp konsumenter som jag alldeles speciellt tänker på – inte ölgubbarna, inte ens tonåringarna utan barnen, 8-, 10-, 12-åringarna – är de 5 miljonerna helt bortkastade. Barn är helt immuna mot varje försök till information i en fråga som denna. Varför? Ja, alla de som har haft barn, som har barn eller som vet någonting om barn vet också att för ungar i den åldern finns det en grundsats som ingenting kan rubba, nämligen att det hör till vuxna människors naturliga egenheter att missunna ungar allt som är kul och därför säger vi att det är farligt; men vi ljuger när vi säger det. De är helt övertygade om det. Vi når inte den gruppen konsumenter med någon form av information eller propaganda. Andra kan vi kanske nå, men det är just den gruppen som jag tänker på.

När jag säger att även det andra förslaget är ganska dåligt gör jag det därför att jag inte tror att det får någon nämnvärd effekt. Jag är

övertygad om att mellanölets introduktion och den roll det kommit att spela har haft en så starkt negativ effekt att vi verkligen måste skylla en betydande del av våra problem på just mellanölet. Men därmed är tyvärr inte sagt att vi löser samma problem genom att ta bort mellanölet. Vi löser inget problem för en enda vuxen alkoholskadad människa, en s. k. öl-gubbe. Han dricker med i stort sett samma glädje – eller olust – och i stort sett samma kostnad fyra pilsner som tre mellanöl, och det blir samma effekt. Jag tror inte att vi löser några problem för tonåringarna på Sergels torg eller annorstädes. De har möjlighet att skaffa sig annat dricka om de vill, och många vill det. *Möjligen* hjälper vi till att lösa något problem för barnen – de mycket små barnen. Och det är det som är det för mig avgörande. Kan vi göra det, kan vi hoppas göra det, så är det värt försöket.

Jag skall vara försiktig med dramatiska exempel och besvärlig statistik. Men det lär finnas ett par hundra ungdomar i 16-årsåldern och där omkring på våra mentalsjukhus – omhändertagna för en vård som de aldrig kommer att kunna släppas ut ifrån – med bestående, livsvariga hjärnskador av alkohol. Ett par hundra är inte mycket i en befolkning på 8 miljoner, där varje årsklass ungdomar är 100 000, men det är otäckt ändå. Det är ett fysiologiskt faktum att risken för bestående fysiska skador av alkohol är mångdubbelt större när konsumenten är mycket, mycket ung. Det är de outvecklade organen hos barnet som löper en mångdubbelt större risk att skadas än vad som gäller den vuxna människan. Och det behövs mindre mängder, mindre koncentrationer.

Vi vet dess värre väldigt litet på det här fältet, men ungefär detta vet vi faktiskt eller har så goda indicier för att jag tycker vi har rätt att handla som om vi visste det.

Är det en uppenbar risk att alla mellanölskonsumenterna – även de här barnen som jag talade om – går över till andra, kanske starkare drycker? Vi *tror* på det området, vi vet väldigt litet. Vi har nästan ingen statistik, och den vi har säger oss ingenting. Det enda vi har är vad man i en sorts överförd bemärkelse skulle kunna kalla litet klinisk erfarenhet hos folk som arbetar med de här problemen ute bland dem det gäller – och jag hör i någon mån dit. Den erfarenheten säger bl. a. att mellanölet i de här årsklasserna icke är en dryck bland andra, icke är ett berusningsmedel bland andra, som man utan vidare byter mot ett annat om det skulle försvinna. Mellanölet är en folkrörelse, i varje fall en ungdomsrörelse, med en alldeles speciell nimbus som icke utan vidare kan överföras till annat.

Här har sagts att man kan hamna i thinnernsiffning i stället. Vi har dess värre mycket *thinnernsiffning i dag*. Men den som verkligen sysslar med sådant här vet, att trots att det finns många "personalunioner" – ungdomar som är skadade av båda – är det egentligen ett svalg befäst mellan öl och thinner. De unga thinnernsiffarna i dag är en sorts pariasklass i den yttersta sociala underklassen, som vanliga narkomaner och vanliga alkoholister inte vill ha med att göra, som är oberörbara. Det finns inte någon direkt förbindelse mellan thinner och öl. Detta är en klinisk erfarenhet och inte en gissning. Det finns mer som i varje fall tyder på att det kan finnas en god förhoppning om att mellanölet för en

del av de här yngsta grupperna kan försvinna utan att självklart, direkt och automatiskt ersättas av någonting annat.

Få människor har mer än jag och mina meningsfränder talat om vikten av att vi utkräver ett ansvar av den enskilda människan. Det måste vara föräldrars ansvar att barn inte får dricka öl eller än starkare saker. Ja, visst är det det. De flesta föräldrar klarar det ansvaret, men vi har några tiotusental barn i det här landet som inte i den mening vi lägger in i det har några föräldrar eller något hem. Det är klart att de rent biologiskt har haft föräldrar och kanske har det än, men det finns alltså några tiotusen barn för vilka vi inte har att räkna med något hem eller några föräldrar med ansvar och inflytande. Det är dem jag tänker på. De är inte få, och vi har ansvar för dem också.

Herr talman! Det finns inte någon i denna kammare som är ovetande om att jag personligen tycker om öl och har satt i mig åtskilliga flaskor under årens lopp – och fortfarande gör det. Jag hör inte alls till ölets fiender. Men det är *en* sak, och det har icke med den fråga att göra som vi här talar om.

Jag vill sammanfatta och upprepa: Det är inte något särskilt bra förslag som vi har att ty oss till. Jag tror inte att det är särskilt effektivt över vidare fält. Jag tror att det kan vara en hjälp på ett mycket begränsat område, men på ett för mig väldigt viktigt begränsat område – när det gäller riskerna för de små barnen. Av den anledningen, herr talman, så kommer jag och kanske, som det sades i radio, sju åtta av mina partivänner - vad vet jag? – och ett antal andra människor i riksdagen att rösta för utskottsmajoritetens förslag. Jag behöver inte ställa något yrkande, det är redan så många gånger framställt.

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! I anslutning till propositionen 1972:61 om ändring i ölförsäljningsförordningen har jag motionerat om att mellanölet skall ställas under rusdrycksförordningen, och det är med glädje jag konstaterar att utskottets majoritet har gått just på denna linje.

Varför är då denna lösning så angelägen? Jo, därför att här finns i sanning ett problem som man måste tala allvarligt om. Man kan inte skildra situationen så att svenska folket slapp ut ur ett "ölcelibat" – då vet man inte mycket om de samhällsproblem som har yppat sig och vuxit mer och mer just för de yngsta i vårt land.

Detta är det första skälet: för ungdomens skull.

Var och en som är intresserad av ungdomen och dess utveckling kan ju tyvärr så gott som dagligen ur pressen samla uppgifter från hela vårt land om ölberusad ungdom. Då kommer man och säger: Ja, det är sprit de har druckit i stället. Men vi hittar ju ölburkarna överallt ute i vårt land, så några dricker i alla fall de stora kvantiteter som ger de stora inkomsterna på mellanölet. Det gäller ungdom som överfaller och trakasserar äldre och ensamma, som slår ned jämnåriga, vandaliserar hem, sommarstugor och fritidsgårdar, som vållar allmän skadegörelse.

Blundar man för dessa vardagens sorgliga realiteter, kan man ju rådfråga de metodiska och vetenskapliga undersökningar som föreligger just nu. De har nämnts i flera tidigare inlägg. De skiljer sig avgjort från en

rad beställningsarbeten där man av allt att döma har tittat i facit innan man gått ut och letat intervjuobjekt. Jag tänker på en sådan undersökning som den överläkare Bengt Herulf i dagarna har framlagt med material omfattande ca 8 000 elever i nionde klass 1971. Resultatet av undersökningen ger doktor Herulf anledning att direkt utsäga att han hoppas att riksdagen skall bifalla utskottsförslaget att mellanöl bara skall få säljas på systemet. Detta redovisades i Dagens Nyheter den 12 maj.

En annan undersökning utan förutfattad mening har företagits i ett län ute i vårt land – det kan betecknas som ett landsortslän, ett ganska stabilt och lugnt län utan några större städer. Det är Skaraborgs län, där läns skolnämnden har gjort en undersökning, omfattande ett tillfredsställande stort material – 3 639 elever. Bland slutsatserna återfinns uppgiften att mellanölskonsumtion förekommer redan i årskurs 6 och "ökar kraftigt med tilltagande ålder för att i årskurs 8 omfatta 30 procent av eleverna".

Ett annat citat: "Bland elever med hög mellanölskonsumtion förekommer det i någon mån att man dricker på skoltid (raster, håltimmar)."

Och liksom skolfolk och läkare omvittnar förekomsten av mellanölsalkoholister redan i grundskolan, så omtalas det att 90 procent av alla fritidsgårdar har problem med vad man kallar mellanöls-gubbar på 16 och 17 år.

Finns det någon som vågar stå upp och förneka att de här problemen finns? Fråga då de många socialarbetare vid ungdomsgårdar som förklarar att de snart kommer att ge upp, om inte samhället ger dem stöd genom något ingripande för att förbättra situationen.

Det andra skälet är att något måste göras för hemmens skull. Mellanölet kallades en gång av skolöverstyrelsens nuvarande chef "ett socialt sabotage, ett av profitintressen dikterat attentat mot ungdomen". Det omdömet står sig också i dag, tyvärr. Familjetragedier omvittnas av föräldrar, mälsmän och kuratorer när ungdomar dras in i mellanöls-gång, när mellanöl uppenbart är inkörsporten till alkoholism och narkomani. Många här i kammaren som sysslar med ungdomar skulle kunna redovisa rader av fall ur verkligheten – förtvivlade föräldrar som ber att man skall använda deras familj som skakande exempel.

Det är väl heller ingen i denna kammare som skulle inbilla sig -- det har sagts förut, men det måste faktiskt framhållas många gånger -- att vi löser alkoholproblemet och samhällsproblemen med en åtgärd som den att göra mellanölet svåråtkomligt. Men vad vi kan göra är att försöka lätta frestelsestrycket på ungdomarna, alltså ta bort något av den frestelse som kommer i deras väg.

Förbud brukar inte lösa några problem, sade en av talarna i den här debatten. Men om man talar sig varm om faran av förbud -- varför kallar man det bara förbud, varför kallar man det inte stöd åt de svaga? Det kan rent av innebära, i den mänskliga solidaritetens namn, en plikt att dra bort mellanölet ur den allmänna handeln. Det är helt enkelt fråga om värd av den andliga miljön. Vi bekymrar oss om mellanölsburkarna ute i naturen och talar om naturvård och miljövård. Men hur gör vi med problemet med innehållet i dessa burkar?

Fråga vårt folk om inte miljövården på det andliga området är väl så

viktig som värden av den yttre miljön. Det är stora, stora skaror i vårt land som svarar ja på den frågan. Men det är inte i största utsträckning de som får komma till tals i massmedia och hos remissinstanser. Och att riksdagen har intagit en så avgjord hållning och begärt att få frågan uppförd på dagordningen gång efter gång beror väl just på att vi riksdagsledamöter har mera förankring ute i Sveriges folk än en hel del av remissinstanserna.

Här kommer också frågan om reklam och information in i bilden. För närvarande ligger reklamen för mellanölet mycket lågt i fråga om appeller till ungdomen. Men man söker sig oavbrutet nya vägar in mot den. En av de försåtliga, långsiktigt verkande reklammetoder som man nu tillgriper inriktar sig på de unga kvinnorna. Här skulle ni, kvällströtta kammarledamöter, kunna få se kolorerad veckopress, som kanske skulle ha skakat er, men eftersom tiden är knapp får vi bara tänka oss alla de annonser som har varit synliga just i tidningar som vänder sig till kvinnorna. Det kan vara bilden av en ung kvinna som sitter och läser vid ett skummande glas mellanöl, ett romantiskt par, hårdraget ungt tecknat, som har det mysigt med ett par stora ölglas framför sig, eller ett korsord och ett glas öl när man skall ha det riktigt trevligt osv. En ny blomstring i mellanölsreklamen är att vänta, om utskottets majoritet blir nedröstad i dag. Det finns skäl att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område.

Men upplysning och information då? Dr Klaus Mäkelä har här redan blivit nämnd. Han är anställd vid alkoholpolitiska forskningsinstitutionen i Helsingfors och refererades nyligen i Dagens Nyheter. Det är ett yttrande av honom som jag tycker att man här kan referera, nämligen det där han själv talar om att han har vänt. Han har trott på fullständig frihet, men nu anser Mäkelä att det är "en illusion att alkohol- och narkotikaproblem kan angripas genom upplysning och vädjan till förnuftet". Vidare anser han att "även restriktioner som verkar fåniga kan vara nyttiga i praktiken".

Men därmed är inte sagt att inte upplysningsverksamheten har ett avgjort värde. Det är många människor som har engagerat sig på den sidan, och inte bara nykterister. Det har framställts som om det bara var de, och det skall väl vara kvickt när man i det sammanhanget talar om supernykterister. Vi är många som inte är inskrivna bland nykteristerna. Jag hör själv till dem som inte är engagerad i någon nykterhetsrörelse. Men man kan väl se samhällsproblemet för det. Vi vill inte se vikande positioner efter hand flyttas bakåt och allt längre bort när det gäller skydd och stöd åt de unga generationerna. Vi anser att solidariteten kräver att man ger de svaga stöd. Och det är rätt kusligt att få höra att det skulle vara en förlegad uppfattning att de starka skulle offra sig och ta ansvar för de svaga. Vad bygger vi då upp vårt samhälle på över huvud taget, om det inte är på den inre solidariteten?

Vi såg tidigare i dag – några smög snabbt förbi, men många av oss såg väl och hörde – den lilla scoutgrupp som reste med buss från Hassela klockan fyra i morse för att ställa sig här utanför dörren och tala om för oss att det är vad ungdomarna kallade för sin framtids land som vi i dag förvaltar. De vädjade om att vi skulle avskaffa mellanölet. När man sett de ungdomarna, undrar man om det finns något större kapital i vårt land än vår ungdom. Och det uttalandet är skrämmande att indragningen av

mellanölet till Systembolaget skulle medföra så stort inkomstbortfall för bryggerierna, aktieägarna, affärsmännen och staten, att man inte kan tänka sig att vidta den åtgärden. Vi satsar stora summor på sjukvård och på socialvård; kan vi då inte satsa den summan på vår ungdom? Har vi råd att utlämna vår ungdom till det priset?

Herr talman! Jag instämmer i yrkandet om bifall till skatteutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (c).

Herr NORRBY i Gunnarskog (c):

Herr talman! Alla beslut som under det senaste årtiondet fattats på alkoholpolitikens område har inneburit en försämring av nykterhetstillståndet i landet. Ändock har samtliga dessa beslut tagits i syfte att förbättra nykterhetstillståndet. Detta förhållande borde bättre än något annat klart illustrera att de idéer som i dag formar det nykterhetspolitiska handlandet är i grunden felaktiga.

Under 1960-talet steg alkoholkonsumtionen i vårt land med närmare 50 procent. Det är den största ökning som någonsin har ägt rum under ett årtionde. Sedan länge befinner vi oss i världstoppen när det gäller förtäring av starksprit. Den liberalisering och det servicetänkande som kännetecknar dagens alkoholpolitik förorsakar en från år till år stigande konsumtion av öl och vin. Man kan inte ostraffat tillåta en fri försäljning och hänsynslös marknadsföring av en dryck som mellanölet.

Det finns ett starkt samband mellan nivån för alkoholförbrukningen i ett land och alkoholskadorna. Det påstås ofta att genomsnittskonsumtionen är en ganska ointressant företeelse; det är inte totalkonsumtionen, utan de sociala, psykologiska eller medicinska faktorerna som finns i vissa individers bakgrund som gör dem särskilt känsliga för alkoholriskerna. Hur bestickande sådana påståenden än kan låta, överensstämmer de dock icke med verkligheten. Flera vetenskapliga undersökningar har gjorts på detta område, och man har funnit ganska entydiga bevis för att det inte finns några större skillnader mellan missbrukarna och de måttliga förbrukarna utöver att den förra gruppen dricker mer alkohol. Allt som orsakar en ökning av totalförbrukningen bland sällskapsdrickarna, de måttliga och skötsamma kommer också att medföra en motsvarande ökning av antalet alkoholister.

Slutsatsen blir att man inte kan minska antalet alkoholister eller alkoholmissbrukare i farozonen utan att över hela linjen pressa tillbaka alkoholvanorna och minska alkoholförbrukningen över lag. Alkoholen är bedräglig i så måtto att skadorna i de individuella fallen låter vänta på sig – man kan konsumera alkohol i årtal utan att de sociala eller medicinska skadorna blir särskilt framträdande. Detta förleder många att tro att en ökning av den enskildes eller hela befolkningens konsumtion är betydelselös. Så är inte fallet. Såväl den enskildes som gruppens konsumtionsökning påverkar omfattningen av alkoholskadorna. Om man tar hänsyn till detta faktum är den kraftiga ökningen av alkoholkonsumtionen i vårt land mycket oroande.

Särskilt betänkligt är det att konsumtionsutvecklingen i ett slag helt

förändrat situationen inom ungdomsvärlden. Aldern för alkoholdebuten har på några år sjunkit från ca 17 till ca 14 år. Flickornas alkoholvanor är numera i stort sett lika med pojkarnas. Antalet absolutister har minskat mycket kraftigt, särskilt i ungdomsgrupperna. Berusning bland barn är inte längre en ovanlig företeelse. En alkoholfri ungdomstid är numera en önskedröm. Utvecklingen måste betraktas som mycket oroande med hänsyn till både de direkta skadorna i de individuella fallen och de framtida skadeverkningar som är att förvänta i form av ett tidigt etablerat, kvarstående alkoholmissbruk eller andra former av skador hos ett ökat antal människor. Kom ihåg att vi inte ännu har sett vad det betyder att alkoholvanorna brett ut sig i sådan utsträckning bland barn och ungdom. Först mot slutet av 1970-talet kan vi skörda frukterna av 1960-talets alkoholpolitiska sådd.

Det ofta återkommande påståendet från alkoholliberalerna att vi måste "lära oss att leva tillsammans med alkoholen", betyder i klartext att vi får finna oss i att tiotusentals människor skall leva med en ofta invalidiserande alkoholskada och att ständigt nya människor skall sugas ned i malströmmen. Skall vi verkligen stillatigande åse detta? Alkoholproblemet är en utmaning mot det bästa i vårt samhälle: vår demokrati och vår välfärd. Vi måste ständigt och ihärdigt arbeta för att eliminera det. Vi bör se alkoholproblemet som en prövosten på vår förmåga att skapa ett mänskligare samhälle.

Listan på omfattningen av alkoholskadornas konsekvenser på det ekonomiska och sociala området skulle kunna göras mycket lång. Vad kostar inte t. ex. alla de olycksfall i trafiken, på arbetsplatser eller under fritiden som förorsakas av alkoholpåverkan?

LO:s ordförande Arne Geijer sade för någon tid sedan att skyddsombuden på arbetsplatserna måste få mera att säga till om. Det är ju fullt riktigt att allt göres för att motverka olycksfallsriskerna på arbetsplatserna. Men i det sammanhanget kan det vara intressant med en återblick och med en eftertanke. Minns ni systemstrejken i Sverige vintervintern 1963, då spritbutikerna landet runt nästan var tömda på alkohol? Under den tiden minskade både olycksfallen på arbetsplatserna och fylleriförseelserna. Folk kom i tid till jobben och arbetade effektivare.

Flera vetenskapliga undersökningar har gjorts om vad som hände under strejken. Antalet olycksfall i arbetet sjönk kraftigt. Vid ett företag i Stockholm t. ex. fanns i normala fall en olycksfallstopp under februari-mars. Under spritstrejken försvann den helt. Minskningen av olyckstillbudet på denna arbetsplats var helt uppenbar under strejkperioden. Under fjortonde strejkveckan var olyckorna nere i 50 procent mot normalt och de olyckor som inträffade var heller inte så svåra som i vanliga fall. Men i takt med att systembutikerna kunde fylla sina tomma lager ökade olyckorna igen.

Jag tror att det är dags att med allvar och handlingskraft gå till roten med det onda. Vi måste på nytt i det här landet inse, att alkoholen inte är en handelsvara vilken som helst. Vi måste försöka att bryta alkoholbruket då detta är en förutsättning för alkoholmissbruket.

Mellanölets införande på den svenska marknaden var ett försök från olika intressenters sida att omstrukturera alkoholtraditionen. Av pakos-

tad reklam fick vi lära oss att den nya alkoholdrycken passade in i nya sammanhang. Alla kunde dricka mellanöl, det var ju en måltidsdryck nästan nödvändig att ha till hands om man ville äta en smörgås. Det var skönt med mellanöl. Det blev inne bland ungdomen att dricka mellanöl. Allt fler och framför allt fler ungdomar blev alkoholkonsumenter. Inom loppet av några år lyckades man skapa en speciell öltradition, som förs vidare från en människa till en annan, från en åldersklass till nästa.

Ansvaret för nykterhetstillståndet faller särskilt hårt på samhället. Regering och riksdag har på olika sätt och på olika områden sökt öka den enskildes trygghet och valfrihet. Den materiella standarden har höjts och arbetstiden har förkortats. De åtgärder som gjorts för att förhindra uppkomsten av alkoholmissbruk är otillfredsställande. Majoriteten av riksdagsledamöterna har hittills ansett att opinionen inte är mogen för kraftfulla åtgärder, som skulle förbättra nykterhetstillståndet. Det har gått så långt att man uttrycker tillfredsställelse med att den årliga försämringen inte är större.

Låt mig, herr talman, göra några kommentarer till vad som tidigare har sagts i kväll och i eftermiddag. Finansminister Sträng påstod att nykterhetsrörelsens företrädare i APU inte hade velat gå ens så långt som skatteutskottet här föreslagit. Detta är, herr talman, alldeles felaktigt. Förbundsordföranden i IOGT, herr Burman, reserverade sig i APU för att mellanölet skulle in på Systemet för att göra det mera svåråtkomligt. Det har sagts att om mellanölet endast får försäljas på Systemet löser det inte alla problem i den här frågan. Det är nog heller ingen som hävdar det, men jag tror att en sådan åtgärd verksamt skulle bidra till en absolut förbättring på det alkoholpolitiska området.

I motionen 640 har herr Johansson i Skärstad och vi övriga motionärer krävt en rad åtgärder, som enligt vår mening skulle bidra till att förbättra den situation som råder. Vi har ännu inte fått igenom alla dessa förslag, men vi ansluter oss ändå till skatteutskottets förslag så som detta nu föreligger.

Finansministern uttalade att han fått skäll för att han avbröt provet med starkölsförsäljningen i Värmland. För att i någon mån återställa balansen vill jag i likhet med herr Carlshamre också rikta ett tack till finansministern – jag hoppas att han får ta del av detta – för att han ändå så snabbt gjorde slut på detta olyckliga prov. Jag vet att jag har många värmlänningar bakom mig när jag uttalar detta tack.

Herr talman, vi står i dag i en valsituation i mellanölsfrågan. För mig har valet stått mellan omtanken om måttlighetskonsumentens bekvämlighet – eller s. k. frihet – och solidariteten med de alkoholskadade, med de unga som riskerar att bli alkoholskadade. Jag har inte haft svårt att välja.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till skatteutskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Torwald (c).

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det har talats om publikaner och syndare här i debatten. Herr Sträng gjorde ju klart för nykterhetsfolket att de var rätt trängsynta,

naturligtvis till skillnad från de övriga.

Jag kanske skall presentera mig på den här punkten och berätta att jag har varit nykterist i hela mitt liv, men inte tillhört en nykterhetsorganisation förrän för några år sedan. Då gick jag in i Verdandi därför att man skaffat sig ett program som syftade till hänsyn till alla samhällsfaktorer i arbetet för nykterheten. Då först tyckte jag det var dags att gå in i nykterhetsrörelsen.

Jag tror också att Gunnar Sträng – bortsett från den finansministeriella sidan av sin verksamhet – ägnat mycket mera energi åt spritfrågan än vad jag har gjort någon gång. Det skryter jag inte med, men det säger litet om kylan jag har mobiliserat – eller för övrigt inte behövt mobilisera – i den här frågan, trots att jag upplevt alkoholproblemet som ett av våra stora problem. Men allt kan man ju inte ägna sig åt, även om jag nu gör ett undantag.

Sedan skulle vi nykterister vara regleringsivrare på ett speciellt sätt. Men jag kan inte finna annat – och det har ju belysts – än att på den punkten är åtminstone alla vi som yttrat oss här i kammaren helt överens. Vi bara söker olika lösningar. Det finns ingen som stigit upp och sagt: Släpp lös starkspriten!

Finansministern ville hålla efter ungdomen litet speciellt – kanske för att inte han tror på sitt förslag, inte vet jag – men han föreslår det i alla fall.

Nej, sanningen är den att vi är på principiellt samma linje allihop. Vi diskuterar vad som är praktiskt och förnuftigt i en enskild detalj i hela politiken.

Vare sig det är finansministern eller någon annan som bedömer det som trångsynt förbehåller jag mig rätten att känna allvarlig oro för framtida generationer – liksom för dagens. Jag känner allvarlig oro för moralbildningen och för utvecklandet av det samhälle som jag efter fattig förmåga försökt medverka till, nämligen det vi kallar för socialistiskt – även om inte det heller alltid är fint i vår krassa starkölsvärld.

Jag tycker att jag är ute i det ärendet och ingenting annat. Jag ber att få bli bedömd efter att jag diskuterar utifrån detta som jag tycker ädla uppsåt. Om det sedan är en klok politik är en annan fråga, men då diskuterar vi den saken och inte uppsåtet, tycker jag.

Låt oss tala historia ett ögonblick. Vad sade man när man ville upphäva ransoneringen av starkspriten? Då tar vi bort glorifieringen av spriten. Vi får en rimligare inställning, och det kommer att minska efterfrågan. Man kommer att se sundare på det här. Så hette det då.

Naturligtvis inträffade ingenting av det. Och jag undrar hur många av dem som försvarade den reformen som inte i grund och botten skulle ha hälsat med tillfredsställelse att vi aldrig hade tagit bort ransoneringen. Men vi vet hur det lät då: det var trångsynt att våga plädera för ransoneringens bibehållande. Själv pläderade jag så småningom för frisläppande, eftersom jag inte såg någon möjlighet i världen att föra en hyfsad debatt med dem som var anhängare av den liberala politiken med mindre man fick ett skolexempel – och det gick som jag hade väntat att det skulle gå.

När sedan frågan om mellanölet togs upp till behandling fördes precis

samma sorts resonemang. Jag ber folkpartisterna om ursäkt om jag använder ordet liberaler i sammanhanget. Jag avser alltså spritliberaler. Man förde samma sorts resonemang: ge folk ett starkare öl, så inträffar två härliga saker – vi motverkar ökad konsumtion av starksprit, och vi kanske slipper, eller i varje fall motverkar, bruket av knark.

Vi vet att de prognoserna sprack lika skändligt som den förra jag nämnde, och jag undrar hur länge man skall hålla på innan man inser hurudan verkligheten är. All right, om man tycker att svenska folket skall suppa friskt och att den här samhällsfarliga drycken skall sanktioneras och på allt sätt tillhandahållas är man inne på en linje. Men om man samtidigt framhåller – såsom alla talare gjort som företräder den liberala linjen – att mellanölskonsumtionen utgör ett stort bekymmer och att en rad åtgärder måste vidtas kan man inte, om man dömer efter de erfarenheter vi har, lägga upp resonemanget så enkelt.

Om vi, när vi 1964 fattade beslutet i den här frågan, hade vetat precis vad som skulle hända hade vi säkert inte beslutat om frisläppande av mellanölet. – Jag behöver inte erinra om konsumtionskurvornas utveckling. Denna grandiosa välståndsutveckling överträffar gladeligt den allmänna välståndsutvecklingen, om man nu mäter välståndsutvecklingen i konsumtionsvolym, och i detta fall också procent alkohol.

Jag är alldeles förvissad om att vi, om vi känt till hur utvecklingen skulle gestalta sig, inte skulle ha fattat det beslutet. De som då talade för frisläppandet förde samma slags debatt som framför allt finansministern har fört här i dag med sådan glänsande bravur. Det var det talet som gick hem. Och även vi socialdemokrater blundade för att det var ölindustrin som hade inspirerat hela den kampanj som ledde till det makalösa behov som vi måste täcka genom att i riksdagen fatta beslut om denna liberalisering som fått så stora konsekvenser.

Det har anförts att vi inte vet hur det skulle ha sett ut om vi inte hade frisläppt mellanölet. Åja, så enkelt kommer man inte undan! Allt tyder på att vi då hakade av spärrar och lösgjorde hämningar – och det går att fortsätta långt på den vägen på det här området. Det är bara så att jag inte vill vara med om att ta ansvaret för det. Det har gått nog långt!

Vi fick alltså fel 1964. När vi nu talar om att återgå till det gamla erkänner också jag att det – trots fakta som vi har att lägga på bordet – är svårare att återgå, svårare att ta tillbaka en reform än att genomföra den. Detta är fallet särskilt när förespråkarna för att behålla den fria försäljningen av mellanöl inte drar sig för att framställa dem som väljer en annan lösning än de själva väljer som trångsynta och beskyller dem för att beröva svenska folket dess frihet. Jag anser emellertid att utskottsmajoriteten har hamnat på rätt bog. Jag tror ingalunda att detta löser problemet ensamt, men jag tror att det kommer att betyda något ganska väsentligt i sammanhanget. Dessutom klargör det att vi nu vill ta itu med problemen igen. Så får vi fortsätta med en rad andra åtgärder. Jag vill inte påstå att de som vill skjuta på frågan till dess att vi har hela utredningsmaterialet framför oss i form av en proposition eller liknande tänker fel; jag förstår mycket väl att man kan ha den uppfattningen. Det är en avvägningsfråga, men jag bedömer saken så att man kan skilja ut den här detaljen och göra ett mycket gott hantverk och sedan kasta sig

över det andra.

Inkonsekvenser har det vimlat av i debatten här. Herr Wennerfors har räknat upp en lång rad orsaker till att folk bedövar sig med alkohol. Framför allt var det samhällets fel. Inte ett knäpp sade han om bryggeriindustrin, som var den verkliga boven i påhittet 1965. Men, herr Wennerfors, om man anser att samhället är sådant att människorna behöver ta bedövningsmedel, varför skall vi då anslå en massa miljoner och sätta människor i rörelse för att övertyga dem om att de skall passa sig för den här bedövningen? Det kan sägas vara inkonsekvent och ologiskt, men det anser inte jag. Det är däremot den verkligt logiska kullerbyttan att å ena sidan erkänna att förhållandena är enormt bekymmersamma och att åtgärder måste vidtas men å andra sidan inte göra någonting för att föra fram problemen framför ögonen på främst den ungdom som inte kan balansera den fria tillgången på mellanöl.

Herr Sträng säger att man inte kan rycka loss en vara ur sitt sammanhang. Följaktligen skall frågan bordläggas utom naturligtvis hans eget förslag om höjningen av åldersgränsen till 18 år. Den detaljen kan ryckas loss ur sitt sammanhang. 1965 när det gällde att puffa uppåt liberaliseringsvägen kunde vi rycka loss en enda sak, såvitt jag vet. Det kunde vi göra nu också. Det är bara fråga om att vilja för att tala med vår ärade statsminister och min ärade partiordförande.

Det är en makalös defaitism som kommit till uttryck här i kväll, framför allt hos herr Wennerfors. Jag kan inte frigöra mig från känslan att han kämpar för och försvarar sin egen grynvälling från 1965. Han har inte ens sett kampanjen Öl är skönt, som någon erinrade om här.

Vid 1800-talets slut var det ett våldsamt superi här i landet. Spriten fick man nästan gratis; den skänktes bort till arbetarna i varje fall på sågverksföretagen. Så satte nykterhetsrörelsen i gång. Det talades om samhällsansvar och moralbildning. Läget blev väsentligt bättre. Det behöver inte råda någon defaitism; här gäller också att verkligen försöka slåss och kämpa för någonting, göra klart hur allvarligt läget är, göra klart att vi som försöker bygga upp en demokrati tycker att det är ett väsentligt inslag att ha en rimlig grad av folknykterhet.

Till sist bryggerinäringen. Jag vill ge herr förste vice talmannen en komplimang för att han motionerat om förstärkning av bryggeriindustrin. Härondagen blev jag definitivt övertygad om att det är nödvändigt. Det var när jag i mitt fack fick deras reklamtryck, det där blanka sjoket, där de redovisade utvecklingen. Sedan talar man om hur mycket pengar vi får in i skatt tack vare ölet, men inte ett ord om de enorma summor det kostar samhället att vi konsumerar öl och sprit. Det är att håna t. o. m. riksdagsfolket att tro att vi skulle falla för en sådan enkel reklam.

Jag kan inte förstå annat än att om något är värt att tas över av samhället så är det detta. Jag blev litet förvånad över att finansministern hade en så bestämt negativ uppfattning, eftersom staten har tagit hand om starkspriten så suveränt. Jag kan inte se någon principiell skillnad – bara möjligen en praktisk – men ingen betraktar väl det som ett misstag att samhället tog över starkspriten.

Det vore mycket att tillägga. Jag vill sluta med att bara konstatera att

docent Bejerot – möjligen var det kollegan Eva Åsbrink som tidigare berörde detta – slår fast att det allvarliga beroendet av sprit och narkotika uppstår först när man har använt det i viss grad. Det behövs alltså inte. Den mänskliga naturen är inte sådan, utan först när man vant sig vid det blir man beroende. Därför är det strategiskt viktigt att undvika en utveckling där man alltför mycket legaliserar, populariserar och tillhandahåller detta gift för människorna, särskilt i unga år när erfarenhet och omdöme inte utgör de spärrar vi behöver.

Herr POLSTAM (c):

Herr talman! Jag är medmotionär när det gäller motionen 853, som vid riksdagens början väcktes av herr Larsson i Ösکهvik. Motionen går ut på att riksdagen beslutar, att öl innehållande mera än 2,8 volymprocent alkohol skall försäljas enligt samma bestämmelser som gäller för starköl. Nu har detta yrkande blivit tillgodosett genom utskottets skrivning när det gäller direkta ingripanden mot mellanölet. Därmed skulle man väl vara nöjd, om man bara visste att utskottsmajoriteten också hade kammarens öra. Den här frågan är knappast av partipolitisk karaktär, och därför är väl utgången synnerligen oviss. Mot den bakgrunden är det inte så märkligt, att totalt 37 talare var förhandsanmälda vid detta ärende.

Argumenten för och emot har redan redovisats av många talare, och därför skall jag fatta mig mycket kort. Mellanölet har bevisligen blivit ett problem för alltför många ungdomar. Vi här i huset behöver bara gå ut på Sergels torg för att se vad som försiggår där. Skulle jag med utgångspunkt i mitt yrke berätta om mina erfarenheter på det här området, så kanske ni inte skulle tro mig. Och ändå har ju kammarens ledamöter sett mycket själva.

Många av oss har ju uppvaktats från olika håll inför den här frågans avgörande, om än med helt motstående argumentering. Även jag har både muntligen och brevledes uppvaktats från olika håll. Att sådan uppvaktning kommer från nykterhetsfolk är väl ganska naturligt, men det intressanta är att uppvaktningar kommit även från andra håll. Och det mest intressanta är uppvaktningar, som kommit från ungdomar, som själva insett faran och som vill rädda sin egen generation från ett alkoholberoende genom mellanölet, eftersom detta dessutom är så lättåtkomligt.

En av de här ungdomarna, som jag har haft kontakt med han är bara 18 år gammal – skrev för några dagar sedan en hörnartikel på ledarsidan i en kvällstidning. Avslutningen i hans artikel skall jag utan kommentarer citera. Han skrev så här: "Debatten om mellanölets vara eller inte vara är inte en fråga om restriktioner eller inte. Det är närmast en fråga om hur mycket den vuxna generationen är beredd att offra av sin egen bekvämlighet till förmån för den unga generationens utveckling."

Det här var alltså en 18-årig yngling i dagens samhälle. Vad säger nu den del av den vuxna generationen som representerar svenska folket i riksdagen och därmed har den faktiska möjligheten att fatta ett för ungdomens framtid och utveckling mycket viktigt beslut?

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Under den senaste tiden har man formligen vräkt över oss brev och skrifter, innehållande argument för och emot mellanölet. En av avsändarna gav uttryck åt den optimistiska uppfattningen att nya fakta och argument ännu skulle kunna tänkas påverka ledamöterna av denna kammare.

Med all respekt för den i och för sig självklara grundregeln, att man i det demokratiska umgänget skall lyssna på varandra och vara beredd att ändra sig, om argumenten ger anledning därtill, måste jag konstatera att i debatten om mellanölet gäller inte den regeln, ty diskussionen förs av förbudsvännerna, inte med argument grundade på förnuft utan förankrade i tradition och känslor.

Jag skall därför, herr talman, fatta mig kort och endast redovisa mina skäl för ett så oreserverat stöd åt propositionen, som min egen motion 1628 möjliggör, och jag kan ställa i utsikt att jag icke i onödan skall engagera mig i några replikskiften.

Trots att en klar majoritet inom alkoholpolitiska utredningen, vars ledamöter vid det här laget får betraktas som verkligt sakkunniga, har motsatt sig tanken på så radikala åtgärder som ett mellanölsförbud eller ett överförande av försäljningen till systembutikerna skulle innebära, har utskottets majoritet med magistrala formuleringar dels tillrättaviserat utredningen för bristande hörsamhet, dels i praktiken förordat ett direkt förbud mot mellanöl.

Då det gäller att motivera sitt beslut är majoriteten mer svepande i formuleringarna och man nöjer sig med allmänt tal om den olyckliga utvecklingen och ungdomens ölmissbruk — precis som om man hade anledning att beklaga sig över att en mycket väsentlig del av dagens fina ungdom över hela landet skulle vara missbrukare och på väg in i ett rusdrycks- och alkoholistelände. Knappast någon verklig bevisning förebringas. Det står för mig klart, att denna utskottsmajoritet av fanatiska nykterister, förstärkt med några av propagandastatistik uppskrämda ledamöter, nu ser en chans att utnyttja de politiska partierna och riksdagen för att främja sina egna och ganska exklusiva ideella intressen — utan minsta hänsynstagande till den betydande majoritet av medborgare som med förbittring skulle möta ett beslut om förbud mot mellanölet. Det torde vara helt uppenbart, att antalet nykterister i denna kammare på intet sätt svarar mot nykteristernas ringa andel av befolkningen, och därför vore det otillbörligt att beröva medborgarna, de många hyggliga och skötsamma medborgarna, rätten att fritt och som i de flesta andra länder köpa en så pass oförarglig dryck som vanligt mellanöl. Det sägs, utan försök till bevisning, att dessa de många hyggliga ölkonsumenterna skulle vara beredda att acceptera denna inskränkning för att skydda ungdomarna mot det förmenta missbruket, dvs. risken för missbruk — jag säger avsiktligt förmenta, ty det finns inte skymten av verkliga bevis för att de förhållanden som råder t. ex. på Sergels torg skulle vara typiska för landet i sin helhet. Jag har, herr talman, vid åtskilliga samtal med nykterhetsvårdare, polis, skolfolk och medicinsk expertis fått ett synnerligen starkt intryck av att utskottsmajoriteten saknar täckning för argumenteringen och att den lever i en liten värld för

sig – med god förankring i nykterhetslogerna men utan kontakt med folkets breda lager.

Nej, herr talman, det är inte på det sättet, som man försöker ge ett intryck av, att en stor del av den svenska ungdomen missbrukar mellanöl. Det är synnerligen starkt överdrivet att, som jag nyligen hörde en fanatiker göra, tala om den förlorade generationen, underförstått den av ölet fördärvade generationen. Däremot vet man, att en mindre grupp socialt missanpassade, särskilt i storstadsmiljö, förtär stora kvantiteter av både öl och andra stimulantia. Men det är ett socialt problem, inte ett pilsnerproblem. Och det problemet löses definitivt inte genom att man förbjuder ölförsäljningen. Det skulle snarare bli värre då, eftersom starkare varor – både sprit och narkotika – med all säkerhet skulle komma att anskaffas av dem som nu missbrukar mellanöl. De verkliga problemen kan inte ses isolerade från sitt sociala sammanhang, som jag framhållit i min motion, och de kan endast lösas om man kommer till rätta med de grundläggande bristerna i den sociala miljön.

Informationsverksamhet med i verklig mening social målsättning är vad som behövs. Därigenom kan man möjligen nå fram till människorna, och då kan man klarlägga de sammanhang som leder till olika former av avvikande beteende. – När jag har föreslagit en 10-procentig uppräkningsanslag är det inte för att kompensera den eventuella minskning som reklamskatten kanske medför, som någon skämtsamt lär ha förmodat. Nej, jag anser det väsentligt att rejält med pengar ställs till förfogande för att bl. a. möjliggöra en praktisk utformning av ett ofta svärgenomträngbart forskningsresultat och en speciell undersökning av de effekter som den i propositionen föreslagna åldersgränshöjningen får. Jag yrkar därför bifall till motionen 1628.

Jag vill till sist göra ett påpekande av delvis annan karaktär. Diskussionen gäller och har i alltför stor utsträckning begränsats till att gälla enbart den lilla skaran missbrukande ungdomar och deras situation. Däremot ägnas föga uppmärksamhet åt de många människor som på olika sätt generas av dessa missbrukares sätt att uppträda, ofta i olika avseenden störande, drulligt, provocerande eller direkt hotfullt.

Då jag har resonerat med ordningsmaktens företrädare om dessa missförhållanden och ställt frågan varför man inte ingriper har jag ofta fått till svar, att samhället av i dag är så mycket tolerantare än för bara 10–15 år sedan och att begreppet "förargelseväckande beteende" inte definieras på samma sätt som då, oaktat ingen lagändring har ägt rum. Herr talman! Jag tror att vi gör både ungdomen och samhället en björntjänst genom en så långt driven tolerans, att förhållandena på exempelvis Sergels torg accepteras.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! I den debatt om narkotikaproblem som vi hade tidigare i dag sade någon att det har gått en hel del hysteri i narkotikadebatten, och man kanske skulle kunna säga att detsamma gäller mellanölsdebatten. Jag tycker att det var rätt välgörande att höra herr Levins måttfulla anförande nyss, som kanske gav litet mera balans åt denna diskussion.

I skatteutskottets betänkande nr 30 sägs det på s. 6, att skatteut-

skottet 1971 förordade och riksdagen begärde att alkoholpolitiska utredningen skulle behandla mellanölsfrågan med förtur med hänsyn främst till de ungdomsproblem som missbruk av mellanöl i tidiga åldrar kunde få på längre sikt. Alkoholpolitiska utredningen har i sitt delbetänkande bemödat sig om att följa detta riksdagens önskemål, och vi har fått lov att sätta åt sidan annat arbete inom utredningen för att utföra denna beställning, vilket väl också i viss mån kommer att medföra en försening av utredningens slutbetänkande. Men vi har verkligen inriktat oss på att försöka finna en lösning enligt de riktlinjer som riksdagen hade angivit.

Om detta säger man nu i betänkandet att vad vi har föreslagit endast var att en 18-årsgräns för inköp av mellanöl skulle lagfästas och att mellanölsförsäljningen skulle ske över disk. Den åtgärden riktar sig framför allt mot ungdomens missbruk, som det var meningen att vi skulle gå in på. Men när utskottet började realbehandlingen, visade det sig att det inte var detta som var huvudändamålet, utan vad majoriteten inom utskottet verkligen ville var att komma åt mellanölet som sådant, eftersom det betraktades som den stora fienden.

Jag betvivlar inte alls det rena uppsätet hos dem som vill avskaffa mellanölet, men jag har intrycket att det rena uppsätet inte motsvaras fullt ut av insikt om följderna av vad utskottet föreslår. Såvitt jag kan se innebär ju ett avslag på propositionen, som utskottsmajoriteten förordar, att det inte blir någon lagstadgad 18-årsgräns. Fortsättningsvis kommer alltså ungdomar att kunna köpa inte mellanöl men 2,8 procents pilsner utan några som helst inskränkningar. Det är väl ganska naivt att inbilla sig att de stora ungdomsgrupper som vant sig vid att dricka mellanöl plötsligt skulle övergå till att dricka saft och vatten i stället. De kommer att söka en ersättning, och då kommer naturligtvis pilsnern, som tidigare aldrig varit något ungdomsproblem, plötsligt att bli det nya ungdomsproblemet. Vi skall inte vara så naiva att vi tror att dessa ungdomar inte vet att om man till pilsnern sätter en tablett, en skvätt brännvin eller en skvätt thinner så får man en effekt som vida överträffar mellanölets.

Vidare har vi det största problemet med mellanölet i storstäderna och i tätorterna. Där kommer man alltid att på nära håll ha tillgång till systembutiker, och med välvilliga kamraters hjälp kommer man nog att kunna få de varor man behöver. Det är alltså på de orter där ungdomsproblemet skulle bekämpas som man har de minsta utsikterna att göra det.

Många har sagt att en lagstadgad 18-årsgräns skulle bli ett slag i luften. Jag kanske inte är lika pessimistisk. Medvetandet om att en sak är i lag förbjuden skapar ändå större respekt än vad bara en frivillig överenskomst kan göra. När vi behandlade frågan i utredningen, kom vi fram till att vill man ha verklig effekt av en lagstadgad 18-årsgräns, så måste det också skapas instrument för att se till så långt som möjligt att lagen efterlevs. Vi fann då att försäljning över disk är det enda sätt varpå man skulle kunna underlätta för affärerna och lyfta av det alltför stora ansvar som nu läggs på kassörskorna i snabbköpsbutikerna.

Nu har remissinstanserna varit hårda i sin kritik mot det förslaget, så hårda att finansministern inte ansett sig kunna lägga fram förslag i den

riktningen. Jag var från början benägen att godta det resonemanget, därför att jag tycker att man får ta hänsyn till en stor och utbredd opinion som går emot ett förslag. De organiserade nykterhetsvännerna, som är representerade i rätt stort antal i denna kammare – ett större antal än vad som motsvarar deras numerär utanför det här huset – anser sig veta, utan att kunna närmare redogöra för vilka grunder de har för sitt antagande, att de representerar en majoritet inom befolkningen som enligt deras uppfattning med jämnmot skulle finna sig i att ta bort mellanölet för att komma åt ungdomsfylleriet. Då tycker jag nog att jag bör känna mig oförhindrad att vidhålla alkoholpolitiska utredningens förslag om försäljning över disk. Det förslaget har vi verkligen tänkt igenom ordentligt, och vi har funnit att det bör kunna realiseras.

Det finns en motion, nr 869, av herrar Olsson i Kil och Ångström, som av utskottet lämnats utan avseende. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motionen i så måtto att jag föreslår att riksdagen med anledning av motionen 869 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till höstriksdagen om obligatorisk försäljning över disk av mellanöl.

I detta anförande instämde herr Persson i Skänninge (s).

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag hade tänkt att begränsa mig till att diskutera huvudmannaskapet för informationsverksamheten, eftersom vi har fått två olika ståndpunkter från utskottets sida i denna fråga och en reservation.

Jag tror att det ståndpunktstagande som finansministern gjort i propositionen kan vara att betrakta som ytterst betydelsefullt, och det kanske inte i första hand är betydelsefullt för organisationerna att de själva skall få utforma och genomföra informationsverksamheten efter egna värderingar och erfarenheter, utan det är betydelsefullt för samhället självt, för att man genom denna förtroendeförklaring gentemot organisationerna kan nå en stor genomslagskraft.

Det är ganska naturligt att samhället i mycket hög grad är beroende av ett vitalt organisationsväsende. Organisationerna fyller ju bl. a. en mycket viktig social funktion som i detta sammanhang måste anses vara speciellt betydelsefull.

Organisationsarbetet och organisationernas verksamhet bidrar ju också i mycket stor utsträckning till att bryta isolering och skapa förståelse för olika grupper i samhället.

Denna funktion har ytterligare markerats inom organisationsväsendet de senaste åren. Den öppna utåtriktade, uppsökande verksamheten, speciellt bland ungdomar, har fått en ökad betydelse, och därmed ger man också framför allt unga människor ett alternativ till kommersiella intressen som på olika områden försöker konsumera ungdomens köpkraft och behov av kontakt.

Jag ser i propositionen en bekräftelse på att regeringen är beredd att låta samhället ta sitt ansvar för att unga människors fritid på ett bättre sätt kan fyllas med en engagerande personlighetsutvecklande aktivitet av

olika slag. Mot bakgrund av den generella synen är det också naturligt att ungdomsorganisationerna själva anförtros ansvaret för informationsverksamheten vars huvudmannaskap vi nu skall ta ställning till.

Det finns flera skäl som talar för att statens ungdomsråd bör vara huvudman för denna verksamhet. Jag skall, herr talman, bara kort ange två av dessa skäl.

För det första har ungdomsrådet en unik struktur och kontaktyta med ungdomsorganisationerna som inget annat samhällsligt organ kan visa upp i detta avseende. Det innebär att ungdomsrådet vid bedömningen av olika projekt och vid eventuella prioriteringar mellan dem är ett mycket väl lämpat organ. Ungdomsrådet har alltså en god kontakt med så gott som samtliga riksomfattande ungdomsorganisationer, oavsett om det gäller religiösa, nykterhets-, politiska, idrotts- eller andra organisationer. De många organisationerna som är anknutna till statens ungdomsråd bör också just genom denna anknytning kunna bidra till att öka möjligheten till en samordning av informationsverksamheten mellan olika närstående organisationer.

Det andra skälet - det skälet som kanske är det avgörande - är det förtroende som organisationerna själva har uttalat för statens ungdomsråd och som visar att statens ungdomsråd har en klar folkrörelseförankring. Senast i går fick riksdagens ledamöter genom ett personligt brev bekräftelse på detta. Detta brev innehåller en mycket stark förtroendeförklaring för ungdomsrådet, och man ser förslaget om ungdomsrådet som huvudman som en förtroendeförklaring också för organisationerna själva. I brevet heter det bl. a.:

”Vi har uppfattat förslaget att utse Statens Ungdomsråd såsom huvudman som ett starkt förtroende för ungdomsorganisationerna från samhällets sida. Detta finner vi mycket positivt då många ungdomsorganisationer under en följd av år gjort insatser för upplysning inom hela ANT-området, så långt som deras knappa resurser räckt till. Vid den överläggning som Statens Ungdomsråd hade med organisationerna i början av april uttalades också stor beredvillighet för ett starkt engagemang i informationsfrågan från riksorganisationernas sida. Man förklarade sig också beredd att samverka med varandra för att nå största möjliga effekt i arbetet och att samarbeta vid materialproduktion, kursplanering m. m.

De riksomfattande ungdomsorganisationerna har i tidigare informationsverksamhet och försök med nya arbetsmetoder lärt känna varandra inom Statens Ungdomsråd. Tidigare projekt har givit goda resultat och vi anser, att Statens Ungdomsråd även i den aktuella och synnerligen angelägna frågan om alkohol- och narkotikainformationen skall kunna ge de råd och det stöd, som organisationerna behöver och ge värdefull hjälp med samordningsfrågorna. Den erfarenhet Statens Ungdomsråd har i sådana frågor betraktar vi som en mycket positiv tillgång och finner det angeläget att den får ytterligare utvecklas.

Vi vill alltså föreslå att riksdagen fattar beslut i enlighet med propositionens förslag om Statens Ungdomsråd som huvudman för anslaget på 5 miljoner kronor.”

Bland undertecknarna av skrivelsen finns några av de främsta

ungdomsorganisationerna liksom Riksidrottsförbundet. Här finns både religiösa organisationer, scoutorganisationer och organisationer som Unga örnar. Tyvärr har Nykterhetsrörelsens scoutförbund felaktigt satts som undertecknare. I stället skall det vara Svenska scoutförbundet. Utöver dessa organisationer har Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Centerns ungdomsförbund, Vi unga och Nykterhetsorganisationen Verdandi i andra sammanhang ställt sig bakom propositionens förslag att statens ungdomsråd skall vara huvudman för verksamheten. Sammantaget representerar dessa organisationer ett medlemsantal som ligger en bra bit över 2 miljoner medlemmar. Jag tycker det borde vara ganska självklart för riksdagen att följa denna så klart markerade ungdomsopinion i denna fråga. Väljer riksdagen att gå emot denna opinion har man verkligen inte förbättrat förutsättningarna för informationsverksamheten. Den uppfattning som är så brett förankrad i Ungdomssverige bör riksdagen följa.

Med detta, herr talman, vill jag biträda tidigare bifallsyrkanden till reservationen 3.

I detta anförande instämde herrar Hellström, Sundgren, Karlsson i Malung, Alf Pettersson i Malmö och Gustavsson i Eskilstuna (samtliga s).

Herr STALHAMMAR (fp):

Herr talman! Inför debatten i kväll och den votering som vi skall ha om en liten stund har vi alla fått ta emot flera brev. Jag har ett här, som jag skall ta mig friheten att citera några rader ur. Det är en ung kvinna som skriver:

”Det är fritt fram för nykterhetsapostlar och diverse nykterhetsrörelser i mass- och etermedia, som inte vet vad de talar om. Vi alkoholister som ärligt och av hela vår vilja vill få en lösning på våra problem blir nästan aldrig tillfrågade. Vi har en sak som de flesta nykterhetsapostlar saknar, nämligen erfarenhet. Vi har erfarenhet av mellanölet som en god och ’romantisk’ måltidsdryck exempelvis, tills den blev en verklig förbannelsedryck, som behärskade oss helt. Det är helt och hållet ointressant och överflödigt att tala om människornas ekonomiska, sociala och kulturella levnadsvillkor, när det gäller ämnet alkohol. Det anser jag och många med mig, som är gravt alkoholskadade. Det som man först och främst skall föra fram i rampljuset, debattera och först och främst ta ställning till, är hur mycket alkohol i olika former som vi skall pumpa in i samhället och hur många ytterligare, som vi skall låta hamna i riskzonen. — — — All tillgänglig erfarenhet talar om, att det är alkoholdryckernas lättillgänglighet, som avgör missbrukarandelens uppkomst och hur många människor som skall få sina liv ruinerade.”

Det intressanta är att det är så många ungdomar och ungdomsorganisationer som har engagerat sig i den här debatten och på olika vis försökt påverka de politiska beslutsfattarna här i riksdagshuset. Och egentligen är detta inte speciellt förvånande. Det är inte heller underligt om det är många ungdomar som har tappat förtroendet för både politikernas vilja och deras förmåga att komma till rätta med de här problemen, när man nu, sju år efteråt, ser vad som har blivit följderna av mellanölets införande. Den totala alkoholkonsumtionen per invånare — siffran har vi hört

tidigare flera gånger – är nu så hög att den ligger nära den vi hade under 1800-talets senare del, just i den tid då nykterhetsrörelsen föddes och bröt fram och genom sitt arbete tillsammans med övriga folkrörelser revolutionerade samhället och skapade förutsättningar för det välfstånd som vi för närvarande har.

Men vi har också nya siffror, publicerade i en bok som skolöverstyrelsen gav ut den här veckan och som nådde mig i går. De visar att två tredjedelar av pojkarna och hälften av flickorna redan i årskurs 6 i grundskolan – alltså när de är 12 år – kan klassificeras som konsumenter av alkohol. Var tredje pojke och var femte flicka i årskurs 9 – då är de alltså 15 år – är storkonsument med fem burkar öl i veckan.

Jag skall inte fortsätta med statistik; vi har hört mycket av sådan i kväll. Men det paradoxala i det här läget är att samtidigt som den här utvecklingen har pågått inom ungdomsvärlden under senare delen av 1960-talet har riksdagen fattat det ena beslutet efter det andra om införande av en ny obligatorisk skola. Vi har reviderat läroplanerna för denna skola för att få den bättre och vi har gjort om gymnasieutbildningen två gånger på sju år – alltså ungefär samma tid som vi har haft mellanölet. Nu har vi 100 procent av ungdomarna i skolan tills de är 16 år, och vi har närmare 90 procent tills de är 19 år. En av de grundläggande principerna vid genomförandet av dessa skolreformer har ju varit att utbildningens syfte skall vara att utveckla eleven till en individuellt harmonisk och socialt välfungerande, ansvarsmedveten människa. Målet har varit att ge alla elever, oavsett olikhet i startförhållanden, en likvärdig utbildning med speciell hjälp för de svagaste och mest eftersatta elevgrupperna. Vi vet att lojalt arbetande lärare, annan skolpersonal av olika slag och skolledare ute på fältet verkligen har gjort allt som står i deras makt för att i praktiskt arbete förverkliga målsättningarna. Men dessa människor – som så många andra som arbetar med ungdomsverksamhet av olika slag, i föreningar eller på ungdomsgårdar – har tvingats konstatera att en stor del av deras arbete inte bara försvåras utan helt omöjliggörs genom bruket och missbruket av mellanöl.

Hur skall man kunna uppöva elevernas sociala förmåga och lära dem att ta personliga initiativ genom att låta dem arbeta med skolfester, studieresor, föreningsverksamhet, lägerskolor etc. – just dessa rekommenderade arbetsformer – när en stor del av detta är omöjligt att genomföra på grund av mellanölsmissbruk? Och hur skall skolan genom en intensiv satsning på elevvårdsarbete kunna förhindra att en utveckling från enstaka skolkörfällen i förlängningen leder till asocialt beteende, när vi vet att skolket både föranletts av och självt leder till mellanölsmissbruk, som i sin tur blir inkörsporten för knark, spritmissbruk, thinner etc.? Sambandet är klart belagt i den här undersökningen som skolöverstyrelsen nu har presenterat. Och hur skall man åstadkomma en fysisk upprustning av mellanölsskadade elever så att undervisningen och omvårdnaden över huvud taget blir meningsfull?

Visst förekommer det enstaka mellanölsmissbruk även under dagtid i skolorna då och då; en och annan berusad elev uppträder. Men det är inte detta som är det stora problemet i sammanhanget. Det allvarliga är i

stället det starka samband som finns mellan mellanölsmissbruk, oregelbunden skolgång, tendenser till asocialt beteende, allmän vantrivsel etc. för de elevgrupper som bäst av allt skulle behöva ett effektivt stöd. Det är de som blir utlämnade. De elever som kommer från välartade hem, växer upp i trygga förhållanden, bor i någorlunda trevliga miljöer, har god kontakt med sina föräldrar och får fina betyg, de klarar sig nog, de flesta i alla fall. Men hur går det med alla de andra, som varken får hjälp hemma eller hjälp i skolan utan är helt utlämnade åt allsköns destruktiva krafter? Det är ju den svage eleven, den som den nya skolan speciellt skulle värda och ta ansvar för, den som lever under de svåraste förhållandena och som saknar motivation och mål för sitt arbete, som behöver den extra hjälpen. Inte så att samhället då skall tillhandahålla ett lättåtkomligt berusningsmedel, som löser problemen för stunden men skapar stora skador för framtiden, utan genom att samhället befriar eleven från det totala tryck som eleven utsätts för på grund av ett lättillgängligt öl i kombination med en allmän pop-ölkultur. Då kan man slippa problem av den typ som en 17-årig skolgrabb ger uttryck för i ett nummer av Aftonbladet för en tid sedan. Han säger: "Jag vill säga nej, men då anses jag feg."

Låt mig till sist säga några ord om den informationskampanj om mellanöl som nu statens ungdomsråd har planerat. I motion nr 881 av herr Jonsson i Alingsås och mig föreslog vi att en intensiv information med användande av bl. a. radio och TV skulle ges om mellanölets risker. Målet med den informationen skulle vara att ge en insikt, som i sin tur skulle leda till en ändrad attityd till mellanölet och på så vis en lägre konsumtion. Men den information som föreslås i propositionen har inte samma målsättning. Man talar i stället där om att frågan skall lösas genom att alkohol- och narkotikaproblemen sätts in i sitt sociala sammanhang och genom att medvetenheten om människors sociala svårigheter vidgas, så att de alkohol- och narkotikaskadade får delaktighet i den samhälleliga gemenskapen. För att nå dessa mål föreslår man att ungdomsorganisationerna genom statens ungdomsråd skall få 5 miljoner kronor för att de skall kunna bedriva information om olika attraktiva sysselsättningar som ungdomarna kan ägna sig åt för att göra fritiden meningsfull, som alternativ till - föreställer jag mig - mellanölsdrickande.

Men tydligen har man aldrig upptäckt att en stor del av denna stimulerande fritidsverksamhet blir omöjlig att genomföra just på grund av mellanölet. Prata med ungdomsledare ute på fältet! Man kanske måste ställa in scouthajken, mörkrumsarbetet för fotoklubben eller skoldansen i elevföreningen just på grund av mellanölsmissbruket. En aktivitet som man inte kan bedriva därför att mellanölet finns och missbrukas kan ju knappast bli ett alternativ till mellanölet. Informationskampanjens syfte måste naturligtvis i första hand vara att rent sakligt, men klart målinriktat och systematiskt, informera om mellanölets, alkoholens och narkotikans skadeverkningar. Först då, och i kombination med borttagande av mellanölet från den allmänna handeln, kan ungdomsorganisationerna få ordentliga möjligheter att bedriva ett effektivt ungdomsarbete igen.

Jag började, herr talman, med att nämna den oro inför denna fråga som många ungdomar för närvarande ger uttryck för. Låt mig sluta med att citera ett uttalande från folkpartiets ungdomsförbund, där det heter:

”Införandet av mellanöl motiverades främst av en förhoppning av att detta skulle leda till en förskjutning av alkoholkonsumtionen från starkare till svagare drycker. Man trodde också att reformen skulle bidra till en avdramatisering av alkoholbruket, så att missbruket minskade. Verkligheten blev dock en helt annan. Konsumtionen av sprit, vin och öl har inte minskat — — utan tvärtom ökat något. — — Dessutom har alkoholbruket spritt sig till allt större ungdomsgrupper. Det står i dag klart att införandet av mellanöl var ett socialpolitiskt misstag som håller på att få ödesdigra konsekvenser.”

Jag instämmer helt i detta yttrande och denna bedömning från folkpartiets ungdomsförbund och gör det tillägget, att för socialt ansvarsmedvetna politiker i beslutsfattande positioner och oavsett partifärg måste solidariteten med uppväxande ungdomsgrupper sättas främst. Det leder logiskt till ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Jonsson i Alingsås (fp).

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stålhammar har ju tidigare i tidningsartiklar och i andra sammanhang demonstrerat sin ovilja mot att statens ungdomsråd blir huvudman för den verksamhet som vi nu diskuterar. Jag tycker att det är ganska märkligt ur flera synpunkter. Framför allt är det märkligt därför att ungdomsorganisationerna själva på ett så klart och entydigt sätt markerat vikten av att statens ungdomsråd blir huvudman för informationsverksamheten.

Vidare sade herr Stålhammar i slutet av sitt anförande att det är omöjligt att över huvud taget bedriva någon informationsverksamhet bland de ungdomar som vi syftar till att nå med denna information. Ja, i så fall har vi helt skiljaktiga principiella utgångspunkter när det gäller synen på människorna i samhället. Jag tror att det måste vara en viktig och grundläggande uppgift för organisationer och för människor över huvud taget att låta andra människor känna en gemenskap, komma i kontakt med den samhälliga gemenskapen, bli delaktiga i samhällsarbetet.

Jag tycker alltså att det är rimligt och korrekt, såsom reservanterna har föreslagit, att också statens ungdomsråd får möjligheten att bli huvudman. Till ungdomsrådet finns via dess representantskap ett 60-tal organisationer anknutna, och det är alltså så gott som hela Ungdomsverige som den vägen kommer in. Med tanke på att organisationerna bedriver och har som målinriktning — vilket också reservanterna påpekar — en uppsökande verksamhet, som syftar till att nå kontakt med dessa grupper, tycker jag att vi skall utnyttja det utmärkta instrument som Organisationsverige utgör.

Herr STÅLHAMMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Gustavsson i Nässjö hört upp litet bättre, så hade han hört vad jag egentligen sade. Jag sade inte att det var omöjligt att bedriva informationsverksamhet, därför att mellanölet fanns hos de här grupperna, men jag sade att till stor del är det omöjligt att bedriva viss föreningsverksamhet, därför att mellanölet saboterar många av de

olika verksamhetsformerna. Herr Gustavsson i Nässjö kan t. ex. sätta sig vid telefonen och ringa runt till ett antal rektorer och fråga dem i vilken utsträckning man fortfarande anordnar skoldanser, skolfester eller traditionella skolresor och i vilken utsträckning man har slutat med detta just därför att man inte klarar av mellanölsproblematiken.

Jag tror att statens ungdomsråd mycket väl kan sköta uppgiften att genom ungdomsorganisationerna aktivera föreningarna. Det är helt riktigt. Men min uppfattning är att den information som nu skall gå ut skall inte i första hand ha till uppgift att öka organisationernas allmänna ungdomsverksamhet, utan den måste ha till syfte att minska mellanölskonsumtionen genom en saklig upplysning om mellanölets skadeverkningar. Sedan kan steg nummer två bli ett allmänt stöd för att få fart på ungdomsverksamheten när ett av de förnämsta hindren för denna -- mellanölet -- eliminerats.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! När man här talar om missuppfattningar kanske vi också skall rätta till en grundläggande missuppfattning som herr Stålhammar gjorde sig skyldig till och som närmast ger det intrycket att han inte ens har läst propositionen. Herr Stålhammar sade att de 5 miljoner kronor som det här gäller avser ett allmänt organisationsstöd. Så är det inte alls, utan meningen är att organisationerna skall utnyttjas som instrument för att nå ut med informationen. Däri ligger en avgörande skillnad. Det kan möjligen vara den missuppfattningen som gör att herr Stålhammars resonemang förefaller så underligt.

Om jag uppfattade rätt yrkade sedan herr Stålhammar bifall till utskottsmajoritetens förslag också när det gäller informationsverksamheten. Oavsett om CAN eller statens ungdomsråd är huvudman måste problemet i så fall vara lika stort, och då kan jag inte begripa varför det skulle vara bättre att välja CAN. Jag tycker att alla andra synpunkter klart talar för att statens ungdomsråd bör vara huvudman.

Detta är inte en fråga om vad man som nykterist eller som inte nykterist skall tycka, utan jag ser det som en allmän fråga om hur samhället skall få den största och bästa effekten av de medel som ställs till förfogande för att nå ett i detta sammanhang mycket väsentligt mål.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Som framgår av skatteutskottets förevarande betänkan- de har frågan om informationsverksamheten behandlats också i kulturutskottet, som normalt handlägger sådana frågor när det gäller ungdomsorganisationerna och nykterhetsorganisationerna. Låt mig inom parentes säga att den ordning vi har här i riksdagen är litet anmärkningsvärd. I ett fackutskott diskuterar vi kanske prioriteringen av något 100 000-tal kronor, men sedan handläggs helt plötsligt ett ärende som rör summor av storleksordningen 5 miljoner kronor i ett helt annat utskott. Man kanske kan fundera litet på om det är så klokt att ha en sådan ordning.

När vi i kulturutskottet har behandlat denna fråga, så har vi inte gjort det utifrån den utgångspunkt som i alltför hög grad har kommit att präglade dagens debatt både i huvudfrågan och i denna detaljfråga om

informationen. Här har debatten nämligen förts utifrån en polariserad utgångspunkt, där man bl. a. har spelat ut nykterister mot icke-nykterister. Detta är en fråga som angår alla människor i vårt samhälle, och den skall inte lösas på det viset. När vi här i riksdagen fattar beslut gör vi inte det utifrån en sådan polariserad utgångspunkt, och det skulle vara oriktigt om vi gjorde det.

Vid bedömningen av denna detaljfråga är det utomordentligt väsentligt hur informationen skall skötas. Den får inte skötas så att man spelar ut grupper mot varandra, ty då förfaller hela avsikten med informationskampanjen, som är att göra människorna medvetna om de risker mellanölet och andra gifter i samhället utgör för personer som på olika sätt befinner sig i ett svaghetstillstånd.

Jag tycker – och jag säger det utan att på något sätt vilja utmana utskottets majoritet – att när utskottet går emot att ungdomsorganisationerna skall ha hand om informationen, så skriver utskottet på sådant sätt att man alldeles i onödan medverkar till en polarisering. I konstitutionsutskottet försökte vi förstärka den tanke som finns i propositionen, att man skall samspela CAN och ungdomsorganisationerna i största möjliga utsträckning, men samtidigt ansåg vi oss böra villfara ungdomsorganisationernas önskan så långt som möjligt. Alla de partier som litet högröstat brukar tala om närdemokrati och att man skall lyssna till organisationerna och allt vad det nu är borde, om några, vara medvetna om att en allt överskuggande majoritet av ungdomsorganisationerna såsom Ake Gustavsson har sagt tycker att det skulle vara bra om statens ungdomsråd fick sköta detta i samspel och samarbete med CAN, så att man utnyttjade den erfarenhet som finns i CAN – det är alldeles självklart att man bör göra det i ett sådant sammanhang. Därför är det olyckligt att skatteutskottet inte har följt kulturutskottets samskrivning av de här frågorna, utan tvingar oss till en delvis polariserad röstning. Jag ser mig fördenskull också nödsakad att säga att jag anser det vara riktigare att rösta på reservationen 3 i detta sammanhang än att rösta med utskottsmajoriteten – det skulle ju vara emot den önskan som ungdomsorganisationerna har uttalat.

Herr talman! Jag vill alltså, med hänvisning också till det som herr Gustavsson i Nässjö har läst upp tidigare, vädja till kammaren att ta hänsyn till den breda ungdomsopinion som finns i detta avseende och följa förslaget i reservationen 3 vid skatteutskottets betänkande, med förslag om att informationsverksamheten skall handläggas via statens ungdomsråd.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! De flesta argument som gäller detta ämne lär väl vara uttömda nu. Jag skall därför endast betona några saker som visserligen redan har nämnts men som jag tror ändå kan behöva bekräftas.

För det första har mellanölet ökat den totala alkoholkonsumtionen.

För det andra har den målsättning misslyckats som man hade från början, nämligen att införandet av ett mellanöl skulle medföra en övergång från alkoholstarka drycker till alkoholsvagare. Detta har sagts tidigare i dag, och jag tror att det också har bestyrkts med siffror. Jag kan

bara uttrycka min förvåning över att ett så löst grundat påstående kan gå ut i massmedia som det som gjordes i Familjespeglan på morgonen i dag, att det hade blivit en övergång från alkoholstarkare drycker till alkoholsvagare. Vi har tidigare här fått reda på att den övergång som har skett är en övergång från den alkoholsvagare pilsnern till det alkoholstarkare mellanölet.

För det tredje har mellanölsbruket framför allt brett ut sig bland ungdomen. Någon talare sade för en stund sedan att det är en *liten* grupp som är drabbad. För ett par dagar sedan fick jag i min hand en skrift från skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har på våren 1971 – alltså ganska nyligen – gjort en enkätundersökning av årskurserna 6 och 9 i hela landet. Därvid har man funnit att i årskurs 6 – det är väl 13-åringar där – 65 procent av pojkarna och 55 procent av flickorna är alkoholkonsumenter. I årsklass 9 – alltså 16-åringar – är 90 procent av både pojkar och flickor alkoholkonsumenter, och i årskurs 9 i storstäderna är 35 procent av pojkarna och 17 procent av flickorna storkonsumenter, dvs. de konsumerar mer än 250 burkar mellanöl om året eller 50 deciliter ren alkohol.

Man har också i den undersökningen funnit ett starkt positivt samband mellan storkonsumtion och vantrivsel i skolan, ogiltig frånvaro, rökning, narkotikamissbruk, sniffning och hög berusningsbenägenhet. Jag hoppas att den som tidigare sade att de som var nykterister har mycket dålig grund ändå har respekt för skolöverstyrelsens gjorda undersökningar och resultatet av dem.

Att ungdomen blivit särskilt träffad framgår också av en annan del av boken *Ungdom Alkohol*, där det heter: "Utifrån de undersökningar vi presenterat kan vi göra följande allmänna slutsatser att ungdomens alkoholkonsumtion har gått ned i åldrarna och breddats både vad beträffar debutandel och dryckesfrekvens. Under en 20-årsperiod har andelen helnyktra ungdomar minskat med 70 procent. 1971 har mer än varannan pojke och flicka alkoholdebuterat. Bland ungdomar över 15 år är 10 procent att betrakta som helnykterister."

Jag vill uttala min respekt för herr Carlshamre, som trots att han själv är vän av mellanöl, här kunde säga att han kommer att rösta för att mellanölet blir mindre lätt tillgängligt än det nu är. Han gör detta på grund av de livserfarenheter han har. Jag har själv läst hur läkare har funnit att alkoholförtäring i unga år kan orsaka livslånga hjärnskador. Herr Carlshamre påminde också därom, och jag tycker att vi borde känna tyngden av detta ansvar när vi går att besluta i denna fråga.

Mellanölet utgör också inledningen till starkare njutningsmedel. Flera har menat att om vi tar bort mellanölet kommer man automatiskt att gå över till *andra* njutningsmedel. Alkoholpolitiska utredningen skriver: "Det förefaller vidare som om missbruk av mellanöl bland ungdom ofta är förenat med missbruk av andra alkoholdrycker och/eller narkotika. Det har sålunda kunnat konstateras ett starkt samband mellan nyttjande av alkohol och hasch i ungdomskretsar." I den undersökning som är gjord av skolöverstyrelsen skriver man: "Några av de tidigare redovisade undersökningarna tyder dock på att de unga inte bara dricker öl, utan sedan de väl har debuterat dricker de mer eller mindre av andra sorter. De

dricker i de flesta fall första gången öl för att sedan 'trappa upp' sina alkoholvanor. Man ställer sig automatiskt frågan vad som kan ligga bakom en successiv övergång från alkoholsvagare till starkare drycker - något som är betänkligt ur skadesynpunkt." Detta visar att det ligger någonting i talet om att mellanölet många gånger är inkörsporten till starkare spritdrycker eller till narkotika.

Herr talman! Riksdagens upplysningstjänst har för min räkning samlat resultaten av alla de olika undersökningar som är gjorda. skolöverstyrelsens tidigare undersökningar, Svenska bryggareföreningens attitydundersökning 1970, SIFO:s intervjuundersökning 1971 och kontrollstyrelsens mellanölsundersökningar, om vilka jag talade under förra året i motsvarande debatter. Upplysningstjänsten skriver: "Som sammanfattning av resultaten från ovanstående undersökningar kan sägas att den totala alkoholkonsumtionen per invånare över 15 år har stigit kraftigt till följd av den ökade maltdrycksförsäljningen. Vidare föreligger ett stort antal rapporter om storkonsumtion och missbruk av mellanöl bland ungdom. Utvecklingen har gått i riktning mot att ungdomar alkoholdebuterar tidigare och skaffar sig på så sätt tidigare alkoholvanor. Om den frivilliga åldersgränsen eller andra åtgärder som vidtagits för att förebygga olägenheterna av mellanölsförsäljningen generellt sett haft någon inverkan på ungdomens alkoholvanor är okänt."

Herr talman! Enligt min mening borde allt som är sagt och de undersökningar som gjorts tala för att vi nu fattar ett beslut som befriar vår ungdom från de faror som ligger i att mellanölet nu är för lättillgängligt. Härmed skulle vi tjäna vår fina ungdom på bästa sätt.

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Låt oss först och främst konstatera att den debatt som nu förs är synnerligen infekterad, kanske inte här i kammaren i dag, men utanför. Som nyvald ledamot hade jag inte trott att jag skulle kunna bli utsatt för så många försök till påverkan som under de senaste veckorna. Bl. a. har vi under denna tid fått ett otal skrifter för eller mot mellanöl.

För ett par dagar sedan fick vi en ungdomspocketbok av Lars Thornell: "Det stora ölkriget". Då jag inte är absolut säker på att alla kolleger här i kammaren haft tillfälle att läsa den boken, tillåter jag mig att citera ett par meningar ur första kapitlet, som återspeglar ett samtal mellan Gunilla och Lasse, båda knappt 13 år gamla.

"Han drog sin ena hand försiktigt över hennes tröja, nuddade över magen med fingertopparna: Får jag då - - - röra dom, stammade han."

Vidare: "Du har behå, Du - - - det känns, sa han och tyckte, att rösten icke längre var hans."

"Med ens flög Svante genom huvudet på honom. Svante, som jämt skröt om sina brudar, allt han gjorde med dem - - - det svinet."

Kammarmarknader! Är detta verkligen lämplig litteratur för våra 13-åringar? Det är ju till denna åldersgrupp författaren vänder sig. Har det inte gått litet väl långt då vi tillställs denna och liknande skrifter? Ändamålet tycks i allra högsta grad helga medlen.

Jag tror nog att vår finansminister tål att läsa om sig själv som John Finkelman, och jag tror inte att vår kollega Alf Wennerfors tar illa upp då

han läser vad riksdagsman Brännerfors säger. Vi andra tål säkert vad som står om riksdagsmännen i allmänhet. Men nog skapas det genom dylika skrifter en helt felaktig bild hos våra ungdomar och hos allmänheten både om riksdagens arbete och om hur vår bryggeriindustri och dess ledning arbetar. Jag tycker vi skulle försöka undvika dylika överdrifter.

Herr talman! Att något måste göras det är väl alla överens om. Det vi inte är överens om är hur vi skall lösa problemen. Låt oss nu inte kasta ut barnet med badvattnet. Låt oss i stället försöka nyansera debatten något. Debatten tar ju inte slut i och med dagens votering.

Jag kommer att lägga min röst för reservationen 1 av herr Brandt m. fl. Jag vill däremot inte stödja reservationen 3. I detta avsnitt anser jag att utskottsmajoriteten står för den bästa lösningen.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! När jag nu fått ordet i de sista minuterna av denna debatt är alla tänkbara argument både för och emot skatteutskottets förslag, att behandla mellanölet som rusdryck, redovisade.

Den i TV i går redovisade rapporten och redovisningen på Dagens Nyheters ledarsida i dag ger klara fakta. Och de samhällsociala skadeverkningar där mellanölet är inblandat – inte minst bland unga människor, som vi alla vill värna om och hjälpa – är ovedersägligen fastslagna bl. a. i debatten i dag. Jag kan helt instämma i de anföranden som tidigare har hållits av herrar Wörnberg, Larsson i Umeå, förste vice talmannen Bengtson och Wiklund i Stockholm och andra som har talat i samma anda.

Jag har en hemställan, som jag fick i går, att framföra till riksdagen från 433 medborgare i en kommun i mitt hemlän – Skaraborgs län – som egenhändigt undertecknat den. Av dem är ca 40 procent ungdomar i mellersta tonåren. Denna hemställan har tillkommit spontant och utan annan medverkan från min sida än att jag lovat framföra den här i riksdagen. Den utmynnar i ett instämmande i vad som framförts från De kristna samfundens nykterhetsrörelse, DKSN, nämligen att mellanölet skall behandlas som rusdryck. Den sammanfaller också med en vädjan som i dagarna tillställts riksdagens ledamöter från DKSN:s ungdomskommitté att följa skatteutskottets majoritetsförslag. De ungdomsorganisationer som här representeras arbetar ideellt, oegennyttigt och för samhället positivt i ungdomsvärlden. Jag citerar:

”250 000 ungdomar inom svensk kristenhet föreslår att mellanölsförsäljningen stoppas i livsmedelshandeln samt att mellanölet för övrigt görs svåråtkomligt för ungdom.”

Herr talman! Jag kan konstatera att jag förbrukat kanske inte fullt hälften av den angivna tiden, och jag instämmer i de yrkanden om bifall till utskottets hemställan som tidigare har framställts.

Överläggningen var härmed slutad.

*Punkterna A och B**Hemställan och motiveringen utom såvitt avsåg alkoholhalten i mellanöl*

Propositioner gavs dels på bifall till utskottets hemställan och godkännande av utskottets motivering i denna del, dels på bifall till reservationen nr 1 av herr Brandt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som i fråga om skatteutskottets betänkande nr 30 punkterna A och B vill att kammaren bifaller utskottets hemställan och godkänner motiveringen utom såvitt avser alkoholhalten i mellanöl röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Brandt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Brandt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	161
Nej	—	168
Avstår	—	4

Motiveringen såvitt avsåg alkoholhalten i mellanöl

Propositioner gavs på godkännande av dels den i reservationen nr 1 av herr Brandt m. fl. anförda motiveringen i denna del, dels den i reservationen nr 2 av herr Wikner anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner den i reservationen nr 1 av herr Brandt m. fl. anförda motiveringen såvitt avser alkoholhalten i mellanöl röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 2 av herr Wikner anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	142
Nej	—	126
Avstår	—	65

Det av fröken Bergegren under överläggningen i anslutning till motionen nr 869 framställda yrkandet beträffande diskförsäljning av mellanöl

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på fröken Bergegrens yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Bergegren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren avslår det av fröken Bergegren under överläggningen framställda yrkandet beträffande diskförsäljning av mellanöl röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit detta yrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Bergegren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	172
Nej	—	85
Avstår	—	76

Punkten C 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1628 av herr Levin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Brandt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten C 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Brandt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Brandt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	140
Nej	—	187
Avstår	—	7

Fru Nilsson i Kristianstad (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

Mellanöl

Torsdagen den
25 maj 1972

Rymdverksamhet

Punkterna D 1- D 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten D 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Israelsson under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 845, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 30 punkten D 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Israelsson under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 845.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja --	236
Nej --	38
Avstår --	60

Punkterna D 10-D 13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten D 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 885 av herr Svensson i Kungälv m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna D 15 -D 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 29 i anledning av propositionen 1972:69 med förslag till lag om understödsföreningar jämte motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Rymdverksamhet

Föredrogs

näringsutskottets betänkande nr 37 i anledning av propositionen 1972:48 angående rymdverksamhet jämte motion samt

utbildningsutskottets betänkande nr 27 i anledning av propositionen 1972:48 angående rymdverksamhet jämte motion, såvitt propositionen och motionen behandlats av utbildningsutskottet.

Herr TALMANNEN yttrade:

Näringsutskottets betänkande nr 37 och utbildningsutskottets betänkande nr 27 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden framställs under den gemensamma överläggningen.

Näringsutskottets betänkande nr 37

I propositionen 1972:48 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen bl. a. att

1. godkänna att Sverige deltog i ESRO:s grundprogram och vetenskapliga program tills vidare till utgången av år 1974,
2. godkänna att Sverige deltog i ESRO:s tillämpningsprogram,
3. godkänna ett den 30 december 1971 undertecknat avtal rörande utveckling av en satellit för flygtrafikkontroll,
4. godkänna i propositionen angivna delar av protokollet (bilaga 3 till propositionen) med ESRO angående upphörande av organisationens verksamhet vid raketfältet ESRANGE,
5. godkänna i propositionen angivna delar av avtalet (bilaga 4 till propositionen) med ESRO och med andra medlemsstater i ESRO angående ett specialprojekt för uppsändande av sondraketer,
6. godkänna av chefen för industridepartementet förordade huvudsakliga riktlinjer för organisation av den svenska rymdverksamheten,
7. besluta att ett särskilt bolag för rymdverksamhet skulle bildas i huvudsak enligt de riktlinjer som angetts i propositionen och godkänna vad därvid anförts om förfarandet vid bildandet,
8. till Europeiskt rymdsamarbete m. m. för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 206 000 kronor.

I propositionen hade också framförts förslag beträffande anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. I denna del (bilaga 1) hade propositionen hänvisats till utbildningsutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Propositionens förslag om utformning av den svenska rymdverksamheten berör dels det fortsatta svenska deltagandet i det europeiska rymdsamarbetet, dels organisation och finansiering av den nationellt bedrivna rymdverksamheten.

Sverige föreslås förbli medlem av den europeiska rymdforskningsorganisationen (ESRO) t. v. till utgången av år 1974 genom att delta i organisationens vetenskapliga program samt i dess grundprogram. Sverige föreslås vidare delta i ESRO:s tillämpningsprojekt för telekommunikation, flygtrafikkontroll och meteorologi. Bidraget till ESRO för dessa ändamål beräknas för budgetåret 1972/73 till sammanlagt 22 327 000 kronor.

I propositionen föreslås vidare att Sverige enligt ett avtal, som träffats med ESRO och flertalet av ESRO:s medlemsstater, för en femårsperiod fr. o. m. den 1 juli 1972 övertar ansvaret för ESRO:s hittillsvarande försöksplats ESRANGE vid Kiruna.

En särskild statlig delegation för rymdverksamhet föreslås bli inrättad den 1 juli 1972. Delegationen avses under Kungl. Maj:t få det sammanhållande ansvaret för rymdverksamheten i Sverige och för Sveriges medverkan i det internationella samarbetet inom rymdområdet. Vidare föreslås ett statsägt aktiebolag bildas den 1 juli 1972 för vissa uppgifter inom rymdområdet. Bolaget skall ansvara för genomförandet av större delen av delegationens program inklusive driften av ESRANGE.

För nationellt bedriven rymdverksamhet beräknas för budgetåret 1972/73 13 975 000 kronor stå till delegationens förfogande.”

I den i anledning av propositionen väckta motionen 1972:1575 av herr Hagberg m. fl. (vpk) hade hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1972:48 i vad gällde vidare deltagande för Sverige i ESRO eller dess tillämpningsprogram samt hos regeringen begära förslag om hur frigjorda resurser skulle användas på angelägen inhemsk forskning.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1972:48 såvitt här var i fråga och med avslag på motionen 1972:1575 såvitt här var i fråga

1. godkände att Sverige deltog i ESRO:s grundprogram och vetenskapliga program tills vidare till utgången av år 1974,

2. godkände att Sverige deltog i ESRO:s tillämpningsprogram,

3. godkände det den 30 december 1971 undertecknade avtalet rörande utveckling av en satellit för flygtrafikkontroll,

4. godkände i propositionen angivna delar av protokollet (bilaga 3 till propositionen) med ESRO angående upphörande av organisationens verksamhet vid raketfältet ESRANGE,

5. godkände i propositionen angivna delar av avtalet (bilaga 4 till propositionen) med ESRO och med andra medlemsstater i ESRO angående ett specialprojekt för uppsändande av sondraketer,

6. godkände i propositionen angivna huvudsakliga riktlinjer för organisationen av den svenska rymdverksamheten,

7. beslutade att ett särskilt bolag för rymdverksamhet skulle bildas i huvudsak enligt de riktlinjer som angetts i propositionen och godkände vad därvid anförts om förfarandet vid bildandet,

8. till Europeiskt rymdsamarbete m. m. för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 13 206 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fru Hambræus (c) och herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1575 såvitt här var i fråga skulle avslå propositionen 1972:48 såvitt här var i fråga och hos Kungl. Maj:t begära förslag om hur de resurser som frigjordes genom slopande av anslag till rymdverksamhet skulle användas för angelägen inhemsk forskning.

Torsdagen den
25 maj 1972

Rymdverksamhet

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1972:1 bilaga 10 (punkten E 51, s. 387) beräknat medel för nedannämnda ändamål hade Kungl. Maj:t i propositionen 1972:48 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, vilket såsom bilaga fogats till utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen förordats angående bestridande av vissa kostnader innevarande budgetår för Sveriges deltagande i ESRO:s tillämpningsprogram, m. m.,

2. till Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. för budgetåret 1972/73 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 596 000 kronor.

Proposition hade hänvisats till utbildningsutskottet i vad avsåg frågan om anslag till europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. under åttonde huvudtiteln och i övrigt till näringsutskottet.

I motionen 1972:1575 av herr Hagberg m. fl. (vpk) hade hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1972:48 i vad gällde vidare deltagande för Sverige i ESRO eller dess tillämpningsprogram samt att riksdagen hos regeringen skulle begära förslag om hur frigjorda resurser skulle användas på angelägen inhemsk forskning.

Motionen hade hänvisats till näringsutskottet. I de delar som motionen gällde de i bilaga 1 till propositionen framlagda förslagen hade den överflyttats till utbildningsutskottet enligt 42 § riksdagsordningen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1575 såvitt nu var i fråga godkände vad som i propositionen 1972:48 förordats angående bestridande av vissa kostnader innevarande budgetår för Sveriges deltagande i ESRO:s tillämpningsprogram, m. m.,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1575 såvitt nu var i fråga till Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 13 596 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fru Nordlander (vpk), som vid bifall till den reservation som fogats till näringsutskottets betänkande 1972:37 ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1575 såvitt nu var i fråga skulle avslå propositionen 1972:48 såvitt nu var i fråga och hos Kungl. Maj:t begära förslag om hur de resurser som frigjordes genom slopande av anslag till rymdverksamhet skulle användas för angelägen inhemsk forskning.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Genom att bevilja anslag till en del forskningsprojekt och inte till andra styr samhället forskningens inriktning.

Frågan om vem som bär ansvaret för denna styrning diskuterades för någon vecka sedan i samband med en interpellation angående forsknings-

beredningens arbete. Det är med nuvarande ordning mycket svårt för riksdagen, som ju ytterst bär det ekonomiska ansvaret, att skaffa sig en tillräcklig överblick för att kunna göra prioriteringar som bygger på väl definierade och diskuterade värderingar. Man tvingas i utskotten att ta ställning till anslag utan möjlighet att överblicka hur detta forskningsobjekts angelägenhetsgrad förhåller sig till andra, som nekats tillräckliga anslag. Riksdagen har i år tvingats skära ned äskade anslag till forskning om bl. a. fusionsenergin, biologisk bekämpning och ekologi med den motiveringen att medel saknas.

Genom att nu bifalla näringsutskottets yrkande i betänkandet nr 37 är det alltså meningen att vi skall prioritera rymdforskningen framför allt det vi förut skurit ned anslagen till. Men anser vi verkligen att det är viktigare t. ex. med alltmer avancerat tekniska metoder för flygkontroll än metoder att kontrollera att den ekologiska balansen bibehålles? Vill vi hellre ha förfinade väderleksprognoser och bättre TV-överföringar med satellit än ökad möjlighet till billig miljösäker energi för framtiden genom en rejäl satsning på fusionsenergiforskningen? Eftersom resurserna inte räcker till alla angelägna forskningsprojekt måste ett urval ske. Vem bär ansvaret för prioriteringarna?

Jag har känt ett behov av att ta avstånd från regeringens val. Propositionen 48 föreslår att en särskild delegation för rymdverksamhet blir inrättad och ett statsägt bolag bildas den 1 juli 1972. Det är alltså frågan om en ny organisation och ett lämpligt tillfälle att förutsättningslöst väga angelägenhetsgraden av denna forskning mot andra forskningsområden.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden ber jag att få nöja mig med att, med instämmande i övrigt i de synpunkter som har framförts av fru Hambræus, yrka bifall till reservationen av fru Hambræus och herr Hallgren vid näringsutskottets betänkande nr 37 och till reservationen av fru Nordlander vid utbildningsutskottets betänkande nr 27

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag har antecknat mig för ett anförande på tio minuter, men eftersom talarna på reservanternas sida har varit rätt kortfattade, skall också jag vara det.

Jag ber enbart att få yrka bifall till utskottets hemställan i såväl näringsutskottets betänkande nr 37 som utbildningsutskottets betänkande nr 27.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 27.

Överläggningen var härmed slutad.

Näringsutskottets betänkande nr 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Hambræus och herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hambræus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Hambræus och herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 19
Avstår - 13

Utbildningsutskottets betänkande nr 27

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna utskottsbetänkanden till morgondagens sammanträde.

§ 4 Om åtgärder mot oordningen kring riksdagshuset

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Adolfsson* (m) i kammarens protokoll för den 18 maj intagna fråga, nr 222, och anförde:

Herr talman! Herr *Adolfsson* har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att under miljövärdskonferensen komma till rätta med den allmänna oordning som nu råder kring riksdagshuset.

Rikspolisstyrelsen har i samråd med polisleddningen i Stockholms polisdistrikt bedömt att bevaknings- och säkerhetsarbetet i samband med miljövärdskonferensen kommer att kräva betydande personalförstärkningar till Stockholms polisdistrikt. Sådana förstärkningar kommer därför att ställas till förfogande för polismästaren i Stockholms polisdistrikt. Riksdagshuset är en av konferenslokalerna. Det innebär att riksdagshuset och området där omkring kommer att ägnas särskild uppmärksamhet.

Herr *ADOLFSSON* (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Det första intrycket våra gäster under miljövärdskonferensen får är en stadsbild kring riksdagshuset som närmast påminner om det sönderbombade Berlin

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

*Om åtgärder mot
oordningen kring
riksdagshuset*

vid krigsslutet. Om våra östtyska gäster infinner sig, bör de känna sig hemma. Vi har t. o. m. lyckats skapa en kopia av Berlinmuren i den nya stadsbild vi har byggt upp. Det här kan vi inte göra någonting åt inför konferensen. Såren kommer väl så småningom att läkas, även om ärrn blir fula.

Men det mest anmärkningsvärda är ändå inte att vi rivit en stor del av centrala Stockholm utan att det nya som byggts upp redan förvandlats till slum. Omedelbart framför riksdagshuset sker narkotikahandeln öppet. Närmaste omgivningen är fylld av ölburkar och annat skräp, och platsen framför riksdagshuset är tillhåll för ett klientel som gör att många stockholmare över huvud taget undviker att besöka Sergels Torg. På kammarens TV-skärm visas just nu en bild av en bankentré 50 meter från riksdagshuset. Den används som toalett, i varje fall nattetid. Rulltrappan 25 meter från riksdagshusets huvudentré används som bordell mitt på dagen.

Om nu statsrådet anser att det här klientelet skall få härja fritt, så finns det tomma lokaler att ta i anspråk för ändamålet. Affärsinnehavare som hotas med vapen stannar nämligen inte gärna kvar vid Sergels Torg utan överger sina lokaler.

Våra gäster kanske får bevittna demonstrationer som ensidigt och högljutt tar ställning mot bara den ena krigförande parten i Vietnam och som särskilt med hänsyn till svenska statsråds deltagande måste ge våra utländska gäster intrycket att vår utrikespolitik numera bestäms utifrån det förhållandet att Atlanten är bredare än Östersjön.

De åtgärder som statsrådet har aviserat är minst sagt av nöden påkallade, och därmed tackar jag för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. omplacering av polispersonal

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Carlströms* (fp) i kammarens protokoll för den 19 maj intagna fråga, nr 223, och anförde:

Herr talman! Herr Carlström har frågat mig hur länge jag anser att utlåning av polismän mellan två polisdistrikt – med hänsyn till stora rese- och traktamentskostnader – lämpligen bör fortgå innan omplacering av personal sker.

Fordras tillfälligt polisförstärkning i ett polisdistrikt, kan länsstyrelse beordra polisman som är anställd i annat distrikt till tjänstgöring i distriktet. Fordras förstärkning med större polisstyrkor eller för längre tid, skall frågan avgöras av rikspolisstyrelsen. Föreligger stadigvarande behov av polisförstärkning i ett polisdistrikt, bör detta i första hand tillgodoses genom att nya tjänster inrättas i distriktet eller eventuellt genom omplacering av tjänster.

Det finns ett antal mindre polisdistrikt som inte har resurser att klara av mer kvalificerade utredningar eller undersökningar som kräver särskilt utbildad och erfaren utredningspersonal. För att avhjälpa detta behov får

efter länsstyrelsens närmare bestämmande annat polisdistrikt ställa lämplig personal till förfogande. Hur länge sådan personal skall tjänstgöra i det mindre distriktet får avgöras efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall.

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

---

*Ang. omplacering
av polispersonal*

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! I herr Carlströms frånvaro har jag blivit ombedd att mottaga svaret på den av honom ställda frågan.

Jag ber att få tacka justitieministern för svaret även om det inte var helt klarläggande då justitieministern i sitt svar säger: "Föreligger stadigvarande behov av polisförstärkning i ett polisdistrikt, bör detta i första hand tillgodoses genom att nya tjänster inrättas i distriktet eller eventuellt genom omplacering av tjänster."

Herr Carlström ställde sin fråga i anledning av att polismyndigheten i Karlskrona alltsedan polisväsendets förstatligande den 1 januari 1965 haft en eller flera polismän utlånade för att underlätta arbetet vid Karlshamnspolisens utredningsavdelning som varit överbelastad. Omfattningen av denna extra arbetskraft beräknas till i genomsnitt 2 1/2 årsarbetare. Resekostnader och traktamentskostnader för denna personal var under kalenderåret 1971 26 000 kronor. För hela perioden, som nu är uppe i sju år, beräknas kostnaderna till i genomsnitt 25 000 kronor årligen. Det kan tyckas bli rätt mycket pengar om detta är ganska allmänt förekommande i våra polisdistrikt. För detta polisdistrikt rör det sig faktiskt om 175 000 kronor. Då tycker man att det borde varit på sin plats att göra en omplacering i stället för att som nu är fallet utlåna polistjänst från Karlskrona och betala dessa höga rese- och traktamentskostnader.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! I frågan hade inte angivits vilket konkret fall det rörde sig om. I det åberopade fallet, där polispersonal har placerats om från Karlskrona till Karlshamn, är förklaringen såvitt jag kan förstå att Karlshamn är ett litet polisdistrikt. De små polisdistrikten har i vissa situationer inte tillgång till erforderlig personal, och det nödvändiggör utlåning.

Denna fråga har uppmärksammats under arbetet med den nya indelningen i polisdistrikt, och på lång sikt är det meningen att man skall försöka få polisdistrikten så dimensionerade att situationer av detta slag inte skall behöva uppstå. Utan att känna till detaljerna i det exempel som nämnts här kan jag rent allmänt säga att dessa frågor på sikt kommer att lösas i och med att vi får en förbättrad polisdistriktsindelning.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det kompletterande svaret. Då är det väl att hoppas att det blir bättre när vi får ny polisdistriktsindelning.

Karlshamn har varit överbelastad av utredningsärenden. Så sent som för två månader sedan hade man inte ens börjat utreda trafikolyckor som inträffat under 1971. Det är 6 mil mellan Karlshamn och Karlskrona.

Torsdagen den
25 maj 1972

*Om integration
mellan skogshög-
skolan och lant-
brukshögskolan*

Förutom att det blir rese- och traktamentskostnader går det också åt en restid på 2 timmar varje dag, vilket gör 10 timmar i veckan. På ett år blir det 500 timmar och under sjuårsperioden har det alltså gått åt 3 500 timmar i restid, då dessa utredningsmän sitter i sina bilar och inte kan sköta något utredningsarbete. Om de i stället hade varit placerade i Karlshamn hade de hunnit med mycket av det utredningsarbete som nu ligger och väntar på poliskontoret i Karlshamn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om integration mellan skogshögskolan och lantbrukshögskolan

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Tobés* (fp) i kammarens protokoll för den 16 maj intagna fråga, nr 213, och anförde:

Herr talman! Herr *Tobé* har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att åstadkomma den av skogshögskolans styrelse och samarbetsnämnden för jordbrukets högskolor föreslagna integrationen mellan skogshögskolan och lantbrukshögskolan.

1971 års riksdag beslöt att skogshögskolan skulle förläggas till Umeå. I samband med riksdagsbehandlingen anförde inrikesutskottet att modifieringar i lokaliseringsfrågan kunde bli nödvändiga med hänsyn till dels högskolans möjligheter att bedriva forskning i södra och mellersta Sverige, dels den framtida organisationen av undervisningen. Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt styrelsen för skogshögskolan att i samråd med samarbetsnämnden för jordbrukets högskolor utreda dessa frågor.

Styrelsen överlämnade den 14 april i år sitt förslag. Detta är för närvarande under bearbetning i jordbruksdepartementet. Jag vill nämna att jag kommer att förorda en lösning av skogshögskolans lokalisering som står i överensstämmelse med riksdagens beslut. Jag vill till sist erinra om att årets riksdag har avslagit en motion om att beslutet om skogshögskolans förläggning till Umeå inte skall verkställas.

Herr *TOBÉ* (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr jordbruksministern för svaret och vill knyta några reflexioner till det.

1971 års omlokaliseringsbeslut beträffande skogshögskolan var mycket halvhjärtat till skillnad från de flesta andra beslut i det avseendet. Förläggningen till Umeå bör kunna godtas, sade utskottet och därmed också riksdagen, och man förutsatte fortsatt utredning i det avseende som herr statsrådet har nämnt.

Därefter har det inträffat en del saker. Utredningen är verkställd. Den är redovisad för departementet och man bearbetar den där. Sedan har det varit ett medlemsförslag i Nordiska rådet om ökad samverkan för högre skoglig utbildning och forskning, och det medlemsförslaget lägg till grund för den här motionen om en ändring av omlokaliseringsbeslutet, som också statsrådet nämnde och som riksdagen har avslagit. Jag förstår den avmätta tonen i statsrådets svar med tanke på det som ligger bakom: frågan är ju under bearbetning i departementet.

Torsdagen den
25 maj 1972

*Om integration
mellan skogshög-
skolan och lant-
brukshögskolan*

Jag vill bara säga några ord om vad utredningen har kommit fram till. Man har här tagit upp två förslag, ett Umeåförslag och ett Uppsalaförslag. Umeåförslaget innebär 190 tjänster i Umeå, 60 i Uppsala och 50 i Garpenberg – alltså 300 anställda. I Uppsalaförslaget ingår 40 anställda i Umeå, 240 i Uppsala och 30 Garpenberg – ungefär 300 det också. Fototronanläggningen skulle ligga kvar i Stockholm och väl föras till universitet.

Uppsalaförslaget betyder alltså en satsning både på Umeå och på Uppsala. Det nya är att man tänker sig en integrering med lantbrukshögskolan. Man har också räknat ut vinsten av den. För skogshögskolans del blir den 650 000 kronor om året, och man räknar med motsvarande för lantbrukshögskolan. Man skulle alltså tjäna över 1 miljon på driftkostnaderna, och det skulle kunna tänkas kapitaliserat i storleksordningen 20 miljoner om året. Kostnaderna för utlokaliseringen beräknas till 75–80 miljoner kronor. Byggnadsstyrelsen säger att 7–8 procent högre blir kostnaden för Umeå. Det är fråga om vi har råd med det här.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Kan inte den här omständigheten med medlemsförslaget i Nordiska rådet möjligen ändra inställningen till förslaget om integrering med lantbrukshögskolan?

Herr jordbruksministern BENGTFSSON:

Herr talman! Det var inget som helst tvivel om var utskottet stod när det gällde omlokalisering av skogshögskolan. Utskottet sade att det fann "för sin del de regionalpolitiska skälen för en utflyttning till Umeå väga mycket tungt". Därför kom man, efter ingående prövning, fram till att "en förläggning till Umeå bör kunna godtas". Med det språk riksdagen för i sina utskottsbetänkanden är det alldeles självklart att riksdagen har fattat ett beslut, som till yttermera visso har bekräftats vid årets riksdag genom att motionen 594 avslogs.

Det är riktigt att skogshögskolan nu har funnit att skäl talar för en integrering med lantbrukshögskolan, men styrelsen har sagt att den i sin utredning inte har tagit några som helst hänsyn till regionalpolitiska skäl. Den har alltså helt bortsett från dem och så kommit fram till att det vore önskvärt med omlokalisering till Uppsala. Men riksdagen har tagit regionalpolitiska hänsyn och har stannat för att huvudparten av skogshögskolan bör förläggas till Umeå. Skogshögskolans styrelse säger också i sitt yttrande: "Skall högskolan trots detta flyttas till Umeå bör enligt styrelsen det förslag till organisation som Umeåalternativet innebär kunna följas." Det är min avsikt att i stort sett följa det alternativet.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag tackar för kompletteringen. Man kan naturligtvis läsa på olika sätt hur pass helhjärtat utskottet var, men i de andra uttalandena var det inte bara fråga om att man kunde godta, utan där gick man mera direkt på. I förslaget att man skulle utreda vidare ligger också en viss tvekan i utskottet, i varje fall som jag ser det.

Nu är utredningen gjord och det har kommit fram en del nya saker. Det här medlemsförslaget till Nordiska rådet innebär bl. a. att vi skulle komma på lika fot, eftersom Norge, Finland och Danmark har integrerat

Torsdagen den
25 maj 1972

*Om en expertgrupp
för frågor om färd-
väsendets anpass-
ning till handi-
kappades behov*

utbildning och forskning på det här området.

Beträffande regionalpolitiken – om vi skall gå in på den i det här sammanhanget; det är ju inte statsrådets "bord" – är det annorlunda nu, eftersom lokaliseringsdelegationen har lagt fram en slutrapport, som innebär att man flyttar 1 270 tjänster till Umeå. En mindre minskning av det antalet skulle inte betyda så mycket ur regionalpolitisk synpunkt, om den regionalpolitiska ändringen nu fullföljs.

Därför skulle jag kunna tänka mig att man gjorde en omprövning och att beslutet skulle kunna stå i överensstämmelse med riksdagens beslut. Man förlägger dock en viktig del – med 60 anställda i Umeå. Det är i alla fall ett tillskott även ur regionalpolitisk synpunkt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om en expertgrupp för frågor om färdväsendets anpassning till handikappades behov

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fru Skantz' (s) i kammarens protokoll för den 15 maj intagna fråga, nr 212, och anförde:

Herr talman! Fru Skantz har frågat mig när jag avser att tillkalla den av handikapputredningen i betänkandet "Bättre socialtjänst för handikappade" (SOU 1970:64) föreslagna expertgruppen för frågor om det allmänna färdväsendets anpassning till handikappades behov.

De olika berörda trafikverken strävar fortlöpande efter att på olika sätt tillgodose de handikappades behov av särskilda åtgärder och arrangemang. Verkens handlande på detta område följs också successivt upp från kommunikationsdepartementets sida

I fråga om den av handikapputredningen föreslagna planeringsgruppen för att överväga möjligheterna till en ytterligare anpassning av färdväsendet med hänsyn till de handikappade har ställning ännu inte tagits.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga, men jag beklagar dess innebörd – att tillsättandet av den av handikapputredningen föreslagna planeringsgruppen har skjutits på framtiden.

Kommunikationsministern säger att trafikföretagen fortlöpande arbetar för att göra kommunikationerna bättre också för handikappade, och det är säkert riktigt. Planeringsgruppen är betydelsefull bl. a. därför att kommunikationsdepartementet och berörda myndigheter, trafikföretag och färdmedelsproducenter genom sin kontakt i gruppen med företrädare för handikapporganisationerna får veta de handikappade trafikkonsumenternas behov i färdssituationen.

Handikapputredningen har också fått stöd av alla remissinstanser som yttrat sig om förslaget. Det är naturligtvis särskilt intressant att fyra statliga verk, som hör till kommunikationsdepartementet, har tillstyrkt förslaget, nämligen statens järnvägar, vägverket, trafiksäkerhetsverket och

luftfartsverket.

Handikapporganisationerna har knutit mycket stora förhoppningar till den här gruppen. Kommunikationer som är användbara också för handikappade är nämligen av grundläggande betydelse för att de skall kunna komma ut från en isolerad tillvaro och leva oberoende och självständigt efter egna önskemål och intressen precis som alla andra. Handikapporganisationerna har den uppfattningen att samhället inte har råd att undvara den kunskap om handikappades situation, problem och behov som finns hos dessa organisationer. Övriga remissinstanser delar den uppfattningen, och det är i detta läge som jag inte kan se annat än att gruppen bör tillkallas, och jag hoppas att det kommer att ske mycket snart.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det finns ett behov av att jag kompletterar mitt svar, och jag skall nämna några trafikverks åtgärder beträffande handikappfrågor.

När det gäller utformningen av exempelvis stationsbyggnader på luftfartsverkets flygplatser och inom SJ:s område finns de allmänna föreskrifterna i byggnadsstadgan. Enligt dessa skall utrymmen i byggnad, som allmänheten har tillträde till eller som utgör arbetslokal, i skäligen omfattning utformas så att de blir tillgängliga för och kan utnyttjas av personer vilkas rörelseförmåga eller orienteringsförmåga är nedsatt till följd av ålder, invaliditet eller sjukdom. Föreskrifterna har omsatts i anvisningar, rekommendationer och informationsblad från bl. a. planverket, byggnadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, handikappinstitutet m. fl.

SJ har en särskild arbetsgrupp med företrädare för SJ och handikapporganisationerna som håller på att sammanställa en katalog över önskemål från olika handikappgrupper för att underlätta deras resor. Bl. a. skall studeras vilka tekniska åtgärder på stationer, vagnar och bussar som kan erfordras och vad detta skulle kosta.

Vägverket håller i samverkan med bl. a. Svenska kommunförbundet på att bereda frågan om gatunormer med sikte på att anvisningar skall kunna vara klara omkring årsskiftet 1972–1973. Inom ramen för detta arbete uppmärksammar man de handikappades problem, exempelvis genom förslag till begränsning av lutning på lokalgator och bebyggelseområdenas interna gång- och cykelbanor, säkerställande av fri bredd på gångbanor genom lämplig stolpplacering, utformning och placering av övergångsställen, osv. Vägverket deltar i en arbetsgrupp med bl. a. trafiksäkerhetsverket i frågor som rör utformning av akustiska signaler vid övergångsställen.

Går jag så slutligen över till trafiksäkerhetsverket kan jag nämna att där sedan ett år tillbaka finns en arbetsgrupp för handikappfrågorna, i vilken ingår företrädare för trafiksäkerhetsverket, AMS, NTF och alla de skilda handikapporganisationerna. Gruppen diskuterar sådana fordons-, gatu- och vägfrågor samt utbildnings- och informationsspörsmål, som är av betydelse för de handikappades trafiksituation, och vidarebefordrar förslag och synpunkter till skilda myndigheter och organ. Bland frågor

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

---

*Om en expertgrupp
för frågor om färd-
väsendets anpass-
ning till handi-
kappades behov*

Torsdagen den
25 maj 1972

*Om en expertgrupp
för frågor om färd-
väsendets anpass-
ning till handi-
kappades behov*

som diskuterats kan jag nämna kommunikationsradio i handikappbilar, utarbetande av en folder om de handikappade i trafiken, trafiksäkerhetsverkets åtgärder i fråga om avspärringsanordningar och tillfälliga trafikmärkens placering på gångbanor m. m.

Det görs alltså en hel del, och myndigheterna och verken är också inställda på att åstadkomma ytterligare förbättringar. Som framgår av min redogörelse har myndigheterna kontakt med handikapporganisationerna. Från departementets sida följs de här aktiviteterna successivt upp. Och jag tillägger: I vad mån det härutöver skulle krävas en planeringsgrupp är jag för dagen, mot bakgrund av vad jag nu sagt, inte beredd att ta ställning till.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! När det gäller remissyttrandena över handikapputredningens betänkande Bättre socialtjänst för handikappade har, som jag sade, bl. a. statens järnvägar och luftfartsverket tillstyrkt att den föreslagna planeringsgruppen tillkallas: detta tar jag som ett uttryck för att de känner ett behov av att i gruppen få den hjälp i sitt fortsatta arbete som de handikappade själva kan ge genom sina organisationer.

Jag är medveten om att det sker en del när det gäller det allmänna färdväsendets anpassning till handikappade. Men det är angeläget, tycker jag, att dessa frågor tas upp till en samlad bedömning. Det var också av detta skäl som utredningen föreslog denna planeringsgrupp i vilken borde ingå företrädare för trafiksäkerhetsverket, planverket, bostadsstyrelsen, Kommunförbundet och handikapprörelsen. Gruppen bör enligt förslaget hålla kontakt med organ med verksamhet på området på det centrala, regionala och på det lokala planet.

Jag tycker också det är angeläget att säga att gruppens arbete skall vara målinriktat och att man bör syfta till att upprätta ett handlingsprogram för anpassning av det allmänna färdväsendet till de handikappade. Gruppen bör enligt min uppfattning utarbeta konkreta förslag.

Det är naturligtvis så att en del av de åtgärder som behöver vidtas – vare sig det gäller möjligheten att åka med tåg, buss eller med flyg eller vad det nu kan vara – är mera omfattande än andra. Då ligger det i sakens natur att det blir ett mera långsiktigt arbete. Men jag tror också att det finns en del åtgärder som är mindre ingripande och som man skulle kunna vidta rätt snabbt.

Jag hoppas att man, när man ser på de olika grupper som arbetar inom de olika verken, skall komma fram till att det är nödvändigt med en sådan samordning som vi från handikapputredningens sida föreslagit.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag vill betona att den av handikapputredningen föreslagna planeringsgruppen inte är avförd från dagordningen. Jag har bara sagt att jag ännu inte har tagit ställning till frågan om tillsättandet av en sådan grupp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. tidpunkten för framläggande av förslag från bussbidragsutredningen

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

*Ang. tidpunkten för
framläggande av
förslag från buss-
bidragsutredningen*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Josefsons* i Arrie (c) i kammarens protokoll för den 16 maj intagna fråga, nr 216, och anförde:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har frågat mig, om det kan påräknas att förslag från bussbidragsutredningen kan föreligga i sådan tid att förslaget kan remissbehandlas och att proposition angående ändrat bussbidragssystem kan föreläggas årets höstriksdag såsom aviserats i statsverkspropositionen.

Som framhållits i statsverkspropositionen är avsikten att — i anslutning till förslag från bussbidragsutredningen — förelägga innevarande års riksdags höstsession förslag till nytt bussbidragssystem.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Svaret är ju positivt så till vida att jag av detsamma kan utläsa att bussbidragsutredningen inom kort kommer att presentera sitt förslag. Huruvida ärendet kommer att remissbehandlas har statsrådet inte sagt något om. Jag skulle mycket gärna se att så blir fallet, eftersom också det har sin betydelse i denna viktiga fråga. Jag vore därför tacksam om statsrådet ville ge mig ett svar också på den frågan.

Anledningen till min fråga har varit det som sades i statsverkspropositionen, nämligen att statsrådet hade för avsikt att till höstriksdagen framlägga förslag om ändrat bussbidragssystem. När vi sedan inte hörde något ifrån utredningen var det naturligt att man ställde sig frågan huruvida den proposition som läggs fram i höst kommer att grundas på utredningen eller ej. Jag ser nu med tacksamhet att så blir fallet.

Denna fråga har diskuterats under ganska lång tid. Redan 1968 uttalade statsutskottet att den i statsverkspropositionen aviserade utredningen skulle arbeta snabbt, och man hoppades att den kunde framlägga ett förslag till 1969 års riksdag. Så blev nu inte fallet och ännu har inte något utredningsförslag framlagts. Ser man på utvecklingen inom den kollektiva trafiken under dessa år så har den varit i högsta grad oroväckande. Busslinjer har lagts ner, och i många fall har kommunerna nära nog tvingats att träda till och ta på sig det ekonomiska ansvaret. Trots det ökade antalet bilar utgör den kollektiva trafiken med bussar ett nödvändigt transportmedel både i glesbygden och tätorterna, och framför allt glesbygderna är berörda av vad bussbidragsutredningen sysslat med.

Jag tackar än en gång statsrådet för svaret och förutsätter att utredningsförslaget kommer att läggas fram i så god tid att det blir möjligt att hinna med också en remissbehandling.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
25 maj 1972

*Ang. utredning om
skolöverstyrelsens
organisation*

§ 9 Ang. utredning om skolöverstyrelsens organisation

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Wikströms* (fp) i kammarens protokoll för den 16 maj intagna fråga, nr 215, och anförde:

Herr talman! Herr Wikström har frågat mig när jag avser att tillsätta den begärda utredningen om skolöverstyrelsens organisation och om denna kommer att innehålla parlamentarisk representation.

Jag har i propositionen 1 år 1972 (bil. 10 s. 165 och 176) angett min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att tillkalla sakkunniga för att utreda frågan om skolöverstyrelsens framtida uppgifter och organisation. Arbetet med direktiven pågår för närvarande inom utbildningsdepartementet. Frågan om utredningens sammansättning kan med hänsyn härtill inte besvaras för närvarande.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag tycker att det var bra ur den synpunkten att de åsikter som jag mycket korrfattat framför då kan komma att beaktas i samband med att man i departementet arbetar med direktiven.

Det är av många skäl önskvärt att beslutsnivån så långt som möjligt decentraliseras från skolöverstyrelsen till länskolnämnder och kommunala skolstyrelser. Knappast på något annat område har staten så i detalj reglerat kommunernas verksamhet som just här. Det finns alltför många exempel på byråkrati och överorganisation i den nuvarande strukturen. Där skulle man, tror jag, kunna göra väsentliga kostnadsbesparingar och genom att visa större förtroende för regionala och kommunala skolorgan göra det möjligt för dessa att utforma organisationen av undervisningen efter de skiftande lokala behoven. En vägledande princip vid översynen av skolöverstyrelsens framtida uppgifter och organisation bör enligt min mening vara att det kunnande och den erfarenhet som finns på länskolnämnder och i kommunala skolstyrelser får möjlighet att komma till sin rätt genom att beslutsnivån flyttas nedåt.

Behovet av en sådan decentralisering aktualiserar då frågan om parlamentariskt inslag i utredningen. Det är ju i högsta grad en politisk fråga var beslutsnivån skall förläggas och vilka de organisatoriska konsekvenserna skulle bli av att större befogenheter ges åt kommuner och skolstyrelser.

Men dessutom finns en rad specialfrågor där det parlamentariska intresset starkt gör sig gällande. Jag länkar på den tvistefråga som har aktualiserats under värriksdagen om var det statliga ungdomsstödet skall administreras: genom skolöverstyrelsen eller genom statens ungdomsråd. Det är naturligtvis önskvärt att en så viktig relationsfråga som denna inte utreds bara av experter, utan att också företrädare för partierna och ungdomsorganisationerna får tillfälle att delta i utredningen.

På liknande sätt förhåller det sig med folkbildningsarbetets plats inom skolöverstyrelsens organisation, där studieförbunden har självklara intressen att bevaka. Också med tanke på det vore ett parlamentariskt inslag önskvärt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. tillvalsämnena på grundskolans högstadium

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

*Ang. tillvalsämnena
på grundskolans
högstadium*

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Karl Bengtssons* i Varberg (fp) i kammarens protokoll för den 18 maj intagna fråga, nr 220, och anförde:

Herr talman! Herr Karl Bengtsson i Varberg har frågat mig, om jag anser att nuvarande bestämmelser för inträde på gymnasieskolans treåriga linjer innebär att tanken att alla tillvalsämnen på grundskolans högstadium skall vara likvärdiga i praktiken är förverkligad.

Svaret är ja.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Tack, herr statsrådet, för svaret, även om det var mycket kort!

I samband med gymnasieskolans genomförande har de särskilda behörighetsvillkoren för intagning i tre- och fyraåriga linjer utformats så, att de är oberoende av valet av tillvalsalternativ på grundskolans högstadium. Enligt Lgy får elev på tre- eller fyraårig linje byta B-språk mot C-språk. Härigenom är således även elev som i grundskolan ej läst tyska eller franska behörig att tas in i gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer och kan utan komplettering följa undervisningen vid dessa linjer.

SÖ fann emellertid inte dessa åtgärder vara tillfyllest. Elever, som i grundskolan valt ämnena teknik, konst eller ekonomi, måste i årskurs 1 på gymnasieskolans treåriga linjer studera två nybörjarspråk. För de flesta elever är detta enligt SÖ pedagogiskt mindre lämpligt och kan leda till sämre studieresultat. För de elever som siktar mot studier på de treåriga gymnasielinjerna skulle de olika tillvalsalternativen på högstadiet därmed inte vara likvärdiga. Elevernas val hitintills tyder också på att skillnaderna är uppenbara.

SÖ har i konsekvens härmed den 7 februari 1972 i skrivelse framfört förslag om alternativ studieväg på gymnasieskolans treåriga linjer för elev som vid inträdet ej läst B-språk. Kungl. Maj:t har dock beslutat att förslaget inte skall föranleda någon åtgärd.

Frågan blir då: Vad kan ligga bakom ett sådant beslut? Här genomförs en reform av grundskolan som bygger på en förutsättning som departementschefen t. o. m. finner utgöra en mycket betydelsefull del av själva reformen. När förutsättningen sedan inte är tillfinnandes och alternativ presenteras, avslår man detta utan motivering och utan att själv komma med någon lösning. Hur betydelsefullt är det egentligen med likvärdiga tillval på grundskolans högstadium? Och, herr statsråd, skulle SÖ:s förslag inte duga, så kom med ett eget! Något måste nämligen göras.

I den information om valmöjligheterna på grundskolans högstadium som Utbildningsförlaget givit ut och som i sak granskats av SÖ och arbetsmarknadsstyrelsen talar man nämligen om de olika tillvalens likvärdighet och anmäler dessutom följande: "Skolöverstyrelsen kommer att föreslå att gymnasieskolan ändras så att om du väljer ekonomi, konst eller teknik och inte vill läsa mer än ett språk utöver engelska i gymnasieskolan så behöver du inte göra det. Välj alltså tillvalsämne efter dina intressen och anlag."

Torsdagen den
25 maj 1972

*Ang. tillvalsämnena
på grundskolans
högstadium*

Denna information har nu gått ut, och barn och föräldrar har i vinter gjort sina val, bl. a. med utgångspunkt från vad denna auktoritet på skolans område – skolöverstyrelsen – har sagt. Man har svårt att tro att SÖ-uttalandet gjorts utan att man från departementshåll varit inne på samma linje. Gör man nu en kovändning på departementet? Departementschefen torde också göra klart för sig att trovärdigheten i den information som en hel yrkeskår – grundskolans yrkesvalslärare – svarar för efter regeringens beslut måste komma att sättas i fråga. Vad tänker nu statsrådet göra?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag tror inte att herr Bengtsson har studerat denna sak. Om så varit fallet hade frågan aldrig ställts. Detta ärende har varit föremål för en utredning. På grundval av denna har skolöverstyrelsen lagt fram ett förslag. Departementschefen har sedan i sin tur presenterat en proposition. Riksdagen har i denna del anslutit sig till propositionens förslag.

Detta är bakgrunden till dagens situation. Ingen elev har ännu gått ut genom det skolsystem som grundats på det beslut riksdagen har fattat. Herr Bengtsson begär att vi utan att avvakta det praktiska resultatet skulle fatta ett nytt beslut. Vi kan inte kasta i skolsystemet på det sättet, inte springa från den ena ståndpunkten till den andra. Det måste vara litet fasthet i skolans reformering. Inte minst har kritik kommit från det parti herr Karl Bengtsson i Varberg representerar för att det varit för snabba förändringar. Uppriktigt sagt förstår jag därför inte hur frågan kunnat framställas.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Hur är det då med sambandet mellan SÖ och departementschefen eller departementet? Om det är som herr statsrådet vill göra gällande att eleverna formellt har i stort sett samma möjligheter att gå vidare till olika studievägar inom gymnasieskolan oavsett om de har valt ämnena konst, ekonomi eller teknik i grundskolan som tillvalsämnen, så måste man konstatera att de elever som valt något av dessa tre tillvalsämnen i praktiken får sämre studieförhållanden genom att de tvingas studera två C-språk samtidigt. All erfarenhet visar att detta för en del elever kan vara klart olämpligt, och detta ligger också bakom SÖ:s förslag om att man i stället skulle utbyta det ena C-språket mot en ytterligare utökning av engelskan.

Följden av ett bevarande av detta system blir således att de elever som väljer praktiska ämnen – konst, ekonomi eller teknik – i grundskolan kommer att få svårare att klara sina studier i gymnasieskolan än de elever som i grundskolan väljer franska eller tyska och således bara får ett nytt språk i gymnasieskolan. Detta får också den effekten att man konserverar de statusbetingade skillnader mellan praktiska ämnen och teoretiska studievägar som tidigare har funnits och som man avsåg att eliminera genom Lgr 69. Frågan är om detta då kan ligga i linje med de intentioner som egentligen låg bakom revisionen av Lgr 69 och enligt vilken alla elever skulle ha inte bara formellt likvärdiga studiemöjligheter utan även reellt få uppleva den möjligheten att på gymnasiet studera under något så när jämställda förhållanden.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Nr 88

Torsdagen den
25 maj 1972

Ang. tillvalsämnena
på grundskolans
högstadium

Herr talman! Jag vill bara konstatera att jag står fast vid det förslag som skolöverstyrelsen presenterade, som regeringen lade fram i en proposition och som riksdagen anslutit sig till. Om jag nu skulle gå ut med ett annat förslag utan att riksdagen fick möjlighet att ta ställning till detta, skulle jag nästa år bli prickad i konstitutionsutskottet. Det är en orimlighet med en sådan behandlingsordning. Jag måste nu redogöra för vad riksdagen har beslutat, och detta måste skolöverstyrelsen och departementet följa. Om vi vill gå fram en annan väg får saken tas upp motionsvägen eller propositionsvägen. Det kommer jag inte att ta initiativet till innan den första eleven har gått ut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Herr tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle utbildningsutskottets betänkande nr 30, jordbruksutskottets betänkanden nr 34 och 35, civilutskottets betänkande nr 29 samt lagutskottets betänkande nr 17 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 1.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert